

Nr 152.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till
hälsovårdsstadga m. m.; given Stockholms slott den 21
februari 1919.*

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed

dels föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående överflyttande på hälsovårdsnämnd av kommunalnämnds åligganden i avseende å allmänna hälsovården,

dels ock inhämta riksdagens yttrande över härvid fogade förslag till hälsovårdsstadga.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

Axel Schotte.

Förslag

till

Lag

angående överflyttande på hälsovårdsnämnd av kommunalnämnds
åligganden i avseende å allmänna hälsovården.

Härigenom förordnas, att de åligganden i avseende å allmänna hälsovården, som enligt lag eller författning ankomma å kommunalnämnd, hädanefter skola, där ej annorlunda stadgas, tillkomma hälsovårdsnämnd.

Angående hälsovårdsnämnds sammansättning gäller vad därom är i hälsovårdsstadgan föreskrivet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1920.

Förslag
till
Hälsovårdsstadga.

Häri genom förordnas som följer:

1 Kap.

Om allmänna hälsovården i stad.

Om hälsovårdsområde och hälsovårdsnämnd.

1 §.

Varje stad utgör ett hälsovårdsområde. För sådant område skall finnas en hälsovårdsnämnd, vilken det åligger att övervaka efterlevnaden av denna stadga samt de i enlighet med densamma givna föreskrifter ävensom att i övrigt ägna uppmärksamhet och tillsyn åt allt, som kan inverka på allmänna hälsotillståndet i staden.

För detta ändamål skall nämnden, bland annat, verka för:

att i staden finnes ymnig och lätt tillgång på gott vatten till dryck, matlagning och andra hushållsbehov samt tjänligt vatten för renhållningen;

att vattenavloppet inom staden så ordnas, att spillvatten och annan flytande orenlighet avlägsnas från staden samt att dagvatten lätt avrinner från gator, allmänna platser, gårdar och tomter;

att för tillgodoseendet av nämnda ändamål allmänna vatten- och avloppsledningar anläggas;

att, där i staden eller dess grannskap finnes vattensjuk mark, som i sanitärt hänseende vållar olägenhet inom staden, denna olägenhet undanröjes;

att för avlägsnande från staden av latrin samt sopor, avskräden och annan dylik orenlighet, renhållningsverk inrättas eller annan lämplig åtgärd vidtages;

att sunda bostäder beredas stadens invånare; samt

att tillgång beredes såväl till allmänna, billiga varmbad som ock, där så ske kan, till bad i öppet vatten.

Det åligger ock nämnden att verka för, att sådana föreskrifter i avseende å allmänna hälsovården, som utöver vad denna stadga innehåller äro för staden behöfliga, bliva i vederbörlig ordning meddelade.

Stadsfullmäktige må, om så finnes lämpligt, åt hälsovårdsnämnden uppdraga förvaltningen av den allmänna sjukvård, som av staden anordnas, såvitt denna förvaltning icke enligt gällande författning tillkommer annan myndighet.

Om hälsovårdsnämnds befattning med åtgärder för smittsamma sjukdomars bekämpande och i samband därmed stående sjukvård är särskilt stadgat.

2 §.

1 mom. Hälsovårdsnämnden utgöres av polismästaren eller, där sådan ej finnes, den ledamot av magistraten, som förestår stadens polis; stadsläkaren eller, där flera sådana äro antagna, förste stadsläkaren, och, där stadsläkare ej finnes, annan läkare, som av magistraten utses; samt fem ledamöter, valda av stadsfullmäktige.

Stadsfullmäktige må dock bestämma, att nämndens ledamöter skola till antalet vara fem, nämligen polismästaren eller den ledamot av magistraten, som förestår stadens polis, ovanbemälda läkare samt tre av stadsfullmäktige valda ledamöter.

Möter hinder för magistraten att till ledamot av nämnden utse läkare, skall annan lämplig person därtill utses.

2 mom. Uppdraget att vara ledamot av hälsovårdsnämnden gäller för de valda ledamöterna ävensom för ledamot, som jämlikt 1 mom. är särskilt utsedd, för fyra år, dock att första gången stadsfullmäktige enligt denna stadga företaga val av ledamöter, genom lottning bestämmes, vilken eller vilka av de valda skola utträda ur nämnden redan vid

slutet av andra året. Avgår ledamot under den för honom bestämda tjänstgöringstiden, anställes fyllnadsval, och skall den sålunda valda tjänstgöra under den tid, som för den avgångna återstår.

3 mom. För ledamot i nämnden, som magistraten utser, har samma myndighet att utse suppleant. Vid förfall för sådan ledamot skall den för honom utsedda suppleanten inkallas. För de valda ledamöterna väljas av stadsfullmäktige suppleanter till lika stort antal. Vad i 2 mom. stadgas om ledamot gäller jämväl om suppleant.

De av stadsfullmäktige valda suppleanterna skola inkallas i den ordning, som mellan dem blivit vid valet bestämd.

4 mom. Ledamot eller suppleant av hälsovårdsnämnd kan ej den vara, som icke uppnått tjugufem års ålder, ej heller:

a) den som icke råder över sig och sitt gods;

b) den som är förklarad ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas eller eljest på grund av honom ådömd straffpåföljd icke må utöva allmän befattning eller genom utslag, vilket ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till straffpåföljd, varom sist förmäles, eller den som är ställd under framtiden för brott, vilket kan medföra sådan påföljd;

c) den som är förklarad ovärdig att inför rätta föra andras talan.

Gift kvinna vare ej på den grund, att hon står under mannens målsmanskap, obehörig att utöva uppdrag, varom nu är fråga.

5 mom. Den, som av stadsfullmäktige blivit vald till ledamot eller suppleant i nämnden, må kunna avsäga sig uppdraget:

om han icke är boende inom staden eller dess område;

om han är ämbets- eller tjänsteman och av sin befattning hindras att fullgöra uppdraget;

om han efter fyra års tjänstgöring såsom ledamot i nämnden är i tur att därifrån avgå;

om han uppnått sextio års ålder eller eljest uppgiver hinder, som av den väljande myndigheten godkännes.

Väljes kvinna till ledamot av hälsovårdsnämnd eller suppleant för sådan ledamot, äger hon att när som helst avsäga sig uppdraget.

6 mom. Förste provinsialläkaren i länet äger, även om han icke är ledamot av nämnden, att vara tillstädes vid nämndens sammanträden och deltaga i överläggningarna, men ej i besluten, ävensom att, där han så begär, få sin mening till protokollet antecknad.

Vad sålunda är stadgat gäller ej för stad, varest finnes stadsläkare, som är likställd med förste provinsialläkare.

7 mom. När hälsovårdsnämnden prövar sådant vara av behovet påkallat, äger den tillkalla sakkunniga biträden, vilka må deltaga i nämndens överläggningar, men ej i besluten.

3 §.

1 mom. Hälsovårdsnämnden utser inom sig ordförande och vice ordförande för ett år i sänder. Äro både ordförande och vice ordförande hindrade att bevista sammanträde, utses ordförande för tillfället.

2 mom. Hälsovårdsnämnden sammanträder minst en gång i månaden samt däremellan, då ordföranden finner omständigheterna därtill föranleda eller begäran därom framställes av ledamot, som är självskriven eller jämlikt 2 § 1 mom. särskilt utsedd, eller ock av två andra ledamöter. Sammanträde med hälsovårdsnämnd skall ock skyndsamt äga rum på anmodan av länsstyrelse, magistrat eller förste provinsialläkare. Har förste provinsialläkaren föreslagit tid för sammanträdet, skall detta hållas å berörda tid eller, om hinder därför möter, å närmast följande för sammanträde lämpliga, efter överenskommelse med förste provinsialläkaren bestämda dag.

3 mom. Ärende må ej hos nämnden företagas till avgörande, därest ej, då ledamöternas antal är sju, minst fyra, och, då det är fem, minst tre äro närvarande.

4 mom. I stadgande, tillkommet i den ordning, som i 30 § sägs, må föreskrivas, att hälsovårdsnämnden äger uppdraga åt någon sin ledamot eller tjänsteman att på nämndens vägnar meddela beslut i vissa grupper av mindre viktiga ärenden, vilkas beskaffenhet skall i stadgandet särskilt angivas.

Sålunda meddelat beslut skall anmälas inför nämnden vid dess nästinfallande sammanträde.

Genom sådant enskild ledamots eller tjänstemans beslut får icke vite föreläggas.

5 mom. Vid val inom nämnden sker omröstning med slutna sedlar, där så begäres, och skilje lotten mellan dem, som erhållit lika antal röster. I övrigt verkställles omröstning öppet, och bliver den mening gällande, varom de flesta rösterna förena sig. Äro vid öppen omröstning rösterna på vardera sidan lika många, gäller den mening, som biträdes av ordföranden.

6 mom. Vid nämndens sammanträden skall föras protokoll, vars riktighet granskas senast vid nästa ordinarie sammanträde. Där sådant av behovet påkallas, äger dock nämnden att uppdraga åt en eller flera av sina ledamöter att verkställa denna granskning.

7 mom. Nämnden skall på lämpligt sätt göra kunnigt, av vem, varest och på vilka tider till nämnden ställda ansökningar och andra handlingar mottagas.

4 §.

I varje stad skall finnas en eller flera tillsyningsmän för allmänna hälsovården.

Hälsovårdsnämnden antager och entledigar dessa tillsyningsmän ävensom övriga tjänstemän och biträden, som ställas till dess förfogande, där ej annorlunda stadgas i allmän författning eller i föreskrift, tillkommen i den ordning, som i 30 § sägs.

För de av hälsovårdsnämnden antagna tjänstemän och biträden utfärdar nämnden instruktion.

5 §.

Hälsovårdsnämnden har att hos stadsfullmäktige göra framställning om medel, som erfordras för den verksamhet, som enligt denna stadga eller annan allmän författning åligger nämnden.

I fråga om förvaltningen och redovisningen av dessa medel länder till efterrättelse vad i kommunallagarna finnes stadgat.

6 §.

Hälsovårdsnämnden har att årligen före mars månads utgång till förste provinsialläkaren avlämna en till medicinalstyrelsen ställd berättelse om allmänna hälsotillståndet i staden under nästföregående år och vad i avseende därå och å den av staden anordnade allmänna sjukvården blivit under samma tid åtgjort.

Är nämnda sjukvård helt eller delvis under annan myndighets förvaltning, skall denna myndighet i god tid meddela nämnden erforderliga uppgifter i ämnet.

För Stockholm eller stad, varest finnes stadsläkare, som är likställd med förste provinsialläkare, skall berättelsen avgivas till medicinalstyrelsen före utgången av juni månad.

Berättelsen skall vara avfattad i överensstämmelse med formulär, som fastställles av medicinalstyrelsen.

7 §.

Det åligger hälsovårdsnämnden att över inkommande handlingar föra diarium enligt formulär, som fastställles av medicinalstyrelsen.

Till hälsovårdsnämnden överlämnade dödsbevis ävensom övriga inkomna handlingar, vilka icke böra till annan översändas, skola jämte nämndens protokoll och beslut av nämnden förvaras.

Om bostäder och samlingslokaler, m. m.

8 §.

1 mom. Byggnad, som inrymmer boningsrum, skall till alla sina delar vara så anordnad samt så underhållas och skötas, att sanitär olägenhet ej uppstår för dem, som där uppehålla sig.

2 mom. Varje boningsrum skall till storleken motsvara minst en persons luftbehov och vara så anordnat, att det kan hållas tillbörligt varmt och bereder erforderligt skydd mot fuktighet, samt förses med fönster. Fönster i dylikt rum skall vara tillräckligt stort och lämpligt anbragt samt vetta åt gata, allmän plats eller gårdsrum ävensom vara så anordnat, att rummet erhåller god dager och att nödig luftväxling genom fönstret kan åstadkommas.

3 mom. I fråga om rum, vars beboende provas i följd av bristfällighet i byggnadens anordnande, osnygghet eller annan orsak vara förenat med fara för hälsan, äger hälsovårdsnämnden förelägga viss, efter omständigheterna lämpad tid för felaktighetens avhjälpande eller, där så provas nödigt, för rummets utrymmande eller ock, om felaktigheten finnes vara av beskaffenhet att ej kunna avhjälpas, förbjuda rummets vidare användning för bostadsändamål.

Hälsovårdsnämnden må ock förbjuda, att i ett och samma rum så stort antal personer inhysas, att genom deras sammanboende fara för hälsan kan uppkomma. Sådant förbud får dock ej meddelas, därest de i rummet boende tillhöra samma familj, såvida icke större fara för hälsan föreligger.

4 mom. Vad i 2 och 3 mom. sägs om boningsrum skall ock gälla om kök, som användes till bostad eller tillhör bostadslägenhet.

5 mom. Innehavare av lägenhet i byggnad, som inrymmer boningsrum, må ej genom osnygghet, buller eller på annat sätt förorsaka sanitär olägenhet för närboende.

6 mom. Där sådant provas av behovet påkallat, äger hälsovårdsnämnden meddela föreskrift om särskilda anordningar för åstadkommande av tillräcklig luftväxling samt om undanröjande i övrigt av sanitära olägenheter i lokal, varest vanligen ett större antal människor samlas,

såsom kyrka eller annan gudstjänstlokal, skola, domstols sammanträdesrum, samlingsrum, till vilket allmänheten äger tillträde, teater, danslokal, serverings- eller utskänkningslokal, natthärbärge, fattigvårdsanstalt och sjukhus.

7 mom. Genom hälsovårdsnämndens försorg skall anordnas återkommande besiktning av byggnad och lägenhet, varom i 1 och 2 mom. sägs (*bostadsinspektion*), därvid särskild tillsyn skall ägnas beskaffenheten och skötseln av sådana bostäder, där missförhållanden i sanitärt hänseende mest kunna befaras. Jämväl skall besiktning av lokal, varom i 6 mom. förmäles, verkställas så ofta behovet påkallar. Närmare föreskrifter rörande sådan besiktning, som avses i detta moment, meddelas av hälsovårdsnämnden.

Om vatten och is för hushållsbehov.

9 §.

1 mom. Hälsovårdsnämnden skall hålla noggrann tillsyn över beskaffenheten av vattnet på de ställen, där sådant hämtas för att användas till dryck, matlagning och andra hushållsbehov. Särskilt skall hälsovårdsnämnden tillse, att brunnar och källor, som äro belägna på allmänna platser eller inne på gårdar eller tomter, äro ändamålsenligt överbyggda och i övrigt så inrättade, att ytvatten eller orenlighet ej intränger i dem.

2 mom. Vattnet i brunn, källa eller vattenledning, vare sig dessa äro avsedda för allmänt eller enskilt begagnande, må ej av någon förorenas.

Lag samma vare i fråga om vattnet vid allmänt vattenhämtningsställe vid sjö, vattendrag eller kanal.

3 mom. Hälsovårdsnämnden skall öva tillsyn över att is, som är avsedd för hushållsbehov eller annat därmed jämförligt ändamål, ej upptages å plats, där isens beskaffenhet ur sanitär synpunkt kan anses olämplig.

4 mom. När omständigheterna därtill föranleda, må hälsovårdsnämnden förbjuda hämtning av vatten från visst vattenhämtningsställe ävensom upptagning å viss plats av is, som är avsedd för hushållsbehov eller annat därmed jämförligt ändamål. Hälsovårdsnämnden må ock förbjuda, att is, som upptagits å viss plats utom staden, införes till staden eller försäljes därstädes.

Om födoämnen och dryckesvaror.

10 §.

1 mom. Kött av djur, som självdött eller varit behäftat med sådan sjukdom eller omkommit eller nedslaktats under sådana förhållanden, att köttet skäligen är att anse såsom skadligt att förtära eller eljest otjänligt till människoföda, må icke, i syfte att därtill användas, införas i stad eller där hållas till salu eller överlämnas till annan.

Kött av sådant djur, som nyss sagts, får ej användas vid tillverkning till avsalu av korv eller andra matvaror, ej heller förvaras i lägenhet, där dylika varor för sådant ändamål tillverkas eller förvaras, eller å plats, där de försäljas, eller i lokal, hörande till lägenhet, varest allmän spisning eller utskänkning äger rum.

Vad nu sagts om kött äger ock tillämpning beträffande inälvor, blod samt andra sådana delar av djur, som användas till människoföda.

2 mom. Vad i 1 mom. första stycket är stadgat gälle ock ifråga om mjölk från djur, vilket är eller skäligen kan misstänkas vara behäftat med sjukdom, som kan menligt inverka på mjölkens beskaffenhet, eller blivit behandlat med sådant läkemedel, som genom att övergå i mjölken eller på annat sätt kan göra densamma skadlig eller otjänlig till människoföda.

Mjölk, som hålles till salu, får ej vara utspädd med vatten eller bemängd med främmande ämne, ej heller, utan att sådant särskilt angives, vara berövad något av sina naturliga beståndsdelar.

Utan hälsovårdsnämndens medgivande må mjölk ej utbjudas eller försäljas under beteckning, som antyder, att mjölken är av särskilt sund beskaffenhet eller står under kontroll i detta hänseende.

Vad i detta moment sagts om mjölk gäller i tillämpliga delar även om grädde och smör.

3 mom. Är födoämne i andra fall än här ovan sägs till följd av förskämning, orenlighet, felaktig beredning eller annan orsak skadligt för hälsan eller eljest otjänligt till människoföda, eller har det bearbetats eller hanterats av person, vilken är eller misstänkes vara behäftad med sådan sjukdom eller smitta, att födoämnet skäligen är att anse såsom farligt att förtära, må det icke, i syfte att användas till människoföda, införas i stad eller där hållas till salu eller överlämnas till annan.

Finnes grundad anledning för det antagande, att födoämne av visst slag och från viss plats skall kunna förorsaka utbredande av smittsam sjukdom inom staden, må hälsovårdsnämnden förbjuda dess införsel till staden och dess försäljning därstädes.

4 mom. Hälsovårdsnämnden har att låta anhålla födoämne, som enligt bestämmelserna i denna paragraf eller nämndens jämlikt 3 mom. andra stycket meddelade förbud ej får till människoföda försäljas, då det anträffas å allmän saluplats, i lägenhet, avsedd för dess försäljning eller yrkesmässiga beredning eller för allmän spisning eller utskänkning, ävensom i de till sådan lägenhet hörande upplag eller förvaringsrum, av vad beskaffenhet de vara må, så ock vid hamn, järnvägsstation eller annat dylikt ställe under förhållanden, som utvisa, att födoämnet är avsett att försäljas till människoföda.

Finner hälsovårdsnämnd, att vara, som anhållits, genom särskild behandling kan göras duglig till människoföda eller att sådan vara utan fara kan försäljas under uppgift om varans beskaffenhet, må detta under nämndens kontroll verkställas. Kostnaderna härför gäldas av ägaren.

I annat fall skall vara, som anhållits, genom hälsovårdsnämndens försorg på ägarens bekostnad oskadliggöras genom att varan förstöres eller, då så provas lämpligt, genom att varan under nämndens kontroll användes till tekniskt bruk eller till föda åt djur.

5 mom. Hälsovårdsnämnd äger, då så anses nödigt, taga prov för undersökning av födoämne, avsett till försäljning, vare sig detta förefinnes å ställe inom hälsovårdsområdet eller å sådant ställe utom det samma, varifrån det plägar till försäljning dit införas. För dylikt prov skall gäldas ersättning enligt vanligt handelspris.

I avvaktan på utgången av denna undersökning, som bör med största skyndsamhet verkställas, må försäljning av skäligen misstänkt födoämne kunna av nämnden förbjudas.

6 mom. Vad i 3, 4 och 5 mom. stadgas om födoämne skall i tillämpliga delar gälla om dryckesvara.

7 mom. Försäljare av födoämne eller dryckesvara, varom ovan förmäles, är skyldig att på anmodan av hälsovårdsnämnden meddela upplysning om vem, som till honom levererat varan eller i densamma ingående beståndsdelar.

11 §.

1 mom. Lägenhet, där födoämne eller dryckesvara till försäljning beredes, så ock lägenhet, där kött, charkuterivaror, färsk fisk, mjölk, mejeriprodukter, bröd eller konditorivaror försäljas eller till försäljning förvaras, må ej läggas på mindre avstånd än sex meter från avträde och urinkur eller från stall, fähus och svinhus eller därtill hörande gödselbehållare.

Sådan lägenhet skall vara tillräckligt rymlig och ljus samt försedd med erforderliga anordningar för luftväxling ävensom hava lätt tillgång

till vatten. Golv, väggar och tak, ävensom bord, hyllor och annan inredning skola vara så beskaffade, att de med lätthet kunna rengöras. Lägenheten må icke stå i förbindelse med bostad och ej heller i övrigt vara så förbunden med annan lokal, att sanitära olägenheter därav kunna uppkomma.

Utöver vad sålunda stadgats gäller för slakteri, charkuteri och mejeri, att golv däri skall vara av sten, betong eller annat lika tjänligt ämne samt försett med avlopp för spillvatten.

Lägenhet, som i detta moment avses, må icke tagas i bruk, förrän hälsovårdsnämnden lämnat sitt tillstånd därtill.

2 mom. Lägenhet, som i 1 mom. sägs, ävensom där använda redskap, förvaringskärl och andra tillbehör skola hållas rena och i gott stånd. Sådan lägenhet får endast användas till det ändamål, för vilket den är avsedd. Ej må där förvaras ämne, som kan meddela varorna främmande lukt eller smak eller på annat sätt göra dem otjänliga till förtäring.

3 mom. Vid förvaring, transport, uppläggning eller annan hantering av vara, som är avsedd att försäljas såsom födoämne, skola sådana försiktighetsmått iakttagas, att varan icke förorenas.

12 §.

1 mom. Var och en, som sysslar med beredning av födoämne eller dryckesvara för försäljning, eller hanterar kött, charkuterivaror, färsk fisk, mjölk, mejeriprodukter, bröd eller konditorivaror, som avses till försäljning, skall under arbetet iakttaga noggrann renlighet.

2 mom. Förekommer beträffande person, som är sysselsatt i sådant arbete, varom i 1 mom. sägs, skälig anledning antaga, att han är behäftad med sjukdom eller smitta, varav menlig inverkan på den av honom bearbetade eller hanterade varans beskaffenhet kan uppstå, är han skyldig att efter anmodan av hälsovårdsnämnden på hälsovårdsområdets bekostnad undergå läkarundersökning. Finnes han vid läkarundersökningen vara behäftad med sjukdom eller smitta, som nu är sagd, må nämnden förbjuda att han deltar i eller användes till arbete, varom här är fråga.

Om avträden och urinkurar.

13 §.

1 mom. Till varje hus, där människor någon längre tid på dygnet uppehålla sig, skall finnas lämpligt antal avträden.

Utom sådant hus, som i första stycket sägs, får avträde icke läggas på mindre avstånd än sex meter från gata eller allmän plats, källa, brunn eller annat dylikt vattenhämtningsställe och ej heller från vägg, varå finnes fönster till boningsrum eller kök, eller från plats, där födoämne eller dryckesvara hålles till salu eller till försäljning beredes eller förvaras.

Avträde, som är beläget utom sådant hus, som i första stycket sägs, skall vara så anordnat, att det erhåller nödig dager. Det skall vara försett med golv av asfalt, betong eller annat lika tjänligt ämne. Golvet skall ligga högre än angränsande marks yta. Avträdet skall i övrigt vara så inrättat, att fara för förorening av underliggande eller angränsande mark samt lukt eller annat men för den, som bor eller vistas i närheten, undvikes.

Avträde, som är beläget inom sådant hus, som i första stycket sägs, får ej stå i omedelbar förbindelse med boningsrum eller kök och skall genom betryggande isolering och lämplig anordning för luftväxling förhindras att sprida lukt till övriga delar av huset. Golvet skall vara av asfalt, betong eller annat lika tjänligt ämne och får ej ligga lägre än angränsande marks yta.

Undantag från här stadgade bestämmelser om avträdes höjdläge i förhållande till angränsande marks yta kan av hälsovårdsnämnden på ansökan medgivas, för den händelse anordningar till förebyggande av sanitära olägenheter därav vidtagas i överensstämmelse med allmänna föreskrifter, som medicinalstyrelsen har att utfärda härutinnan.

2 mom. Avträde skall, där ej annorlunda är bestämt i den ordning, som i 30 § föreskrives, eller jämlikt 4 mom. här nedan blivit medgivet, vara så inrättat, att orenligheten upptages i täta, lätt flyttbara kärl av modell, som blivit av hälsovårdsnämnden godkänd. Dylikt kärl skall vara så uppställt på avträdet golv, att orenlighet ej kan vid begagnandet komma utanför kärlet eller till detsamma hörande urinledning samt att vederbörlig tillsyn utan svårighet kan utövas. Kärl får icke tömmas på hämtningsstället. Kärl, som uppställas på avträde, skall vara väl rengjort.

3 mom. Å avträde skall hållas rent och snyggt.

Hälsovårdsnämnden skall verka för att sådana medel, som kunna minska eller avlägsna olägenheterna av lukt från avträde samt motverka alstring och utveckling av flugor därstädes, bliva använda i så stor omfattning som möjligt.

4 mom. Utan hinder av här ovan meddelade bestämmelser kan hälsovårdsnämnden på ansökan medgiva anordnandet av vattenklosett, därest densamma är så inrättad, att orenlighet och spolvatten medelst

underjordisk ledning omedelbart föras ut i lämpligt vattendrag. Ansökan om tillstånd till anordnande av vattenklosett skall avfattas skriftligen och jämte erforderlig ritning över anläggningen ingivas till nämnden.

Utan hälsovårdsnämndens medgivande får vattenklosett icke anordnas.

Befinnas större brister vidlåda vattenklosett och avhjälpas icke dessa brister inom tid, som hälsovårdsnämnden föreskriver, eller skötes vattenklosett vårdslöst, må nämnden tillsvidare förbjuda att inrättningen begagnas eller påbjuda sådana åtgärder, att inrättningen icke kan brukas.

5 mom. Avträde, som skall upplåtas till begagnande mot avgift, får ej inrättas, förrän hälsovårdsnämnden lämnat tillstånd därtill.

6 mom. Hälsovårdsnämnden äger föreskriva, att avträde skall inrättas vid salutorg, hamnområde eller annan plats, där ett större antal människor har mera stadigvarande sysselsättning.

14 §.

1 mom. Urinkur, som är belägen utom hus, där människor någon längre tid på dygnet uppehålla sig, skall, där så lämpligen kan ske, vara så inrättad, att orenligheten upptages i underjordisk avloppsledning. I annat fall skall orenligheten upptagas i tätt kärl, innehållande torvströ eller annat lika lämpligt ämne. Sådant kärl skall vara uppställt under tak.

Urinkur, som är belägen inom sådant hus, som i första stycket sägs, skall vara så inrättad, att orenligheten fullständigt upptages i underjordisk avloppsledning.

2 mom. Urinkur skall vara försedd med golv av asfalt, betong eller annat lika tjänligt ämne. Väggarna skola till erforderlig höjd hava en slät och vattentät yta.

1 övrigt gäller om urinkur i tillämpliga delar vad om avträden är i 13 § 1, 3 och 5 mom. stadgat; dock att hinder icke möter att lägga urinkur på mindre avstånd än sex meter från gata eller allmän plats.

3 mom. Hälsovårdsnämnden äger föreskriva, att urinkurar skola inrättas vid skola, fabrik, nöjes- och utskänkningslokal, salutorg, hamnområde eller annan plats, där ett större antal människor plägar samlas.

Om köksavfall, sopor, m. m.

15 §.

1 mom. Köksavfall skall varje dag bortföras från bostadslägenhet.

2 mom. Köksavfall, sopor, den vid rengöring av gård och gata uppsamlade orenligheten och andra dylika ämnen skola, därest de ej

genast bortforslas, uppsamlas i täta, flyttbara kärl, som äro försedda med tätt slutande lock och uppställda på tätt underlag, som ligger högre än angränsande marks yta. I dylika kärl få flytande ämnen icke hållas.

I gård, varest svinhus, fähus eller stall finnes, må de i detta moment omförmälda slag av orenlighet förvaras tillsammans med kreatursspillningen.

3 mom. Hälsovårdsnämnden äger för visst fall medgiva, att kärl, vari köksavfall, sopor eller dylikt förvaras, uppställas i lägenhet, vars golv ligger lägre än angränsande marks yta. Det åligger därvid nämnden att meddela nödiga föreskrifter till förebyggande av sanitära olägenheter av den medgivna anordningen.

4 mom. De i denna paragraf omnämnda kärl skola vara av modell, som blivit av hälsovårdsnämnden godkänd.

5 mom. I stad, där sådant av omständigheterna påkallas, må föreskrift meddelas därom, att olika slag av avfall och orenlighet, som i denna paragraf omförmälas, skola uppsamlas i skilda kärl (*separations-tvång*). Sådan föreskrift skall utfärdas i den ordning, som i 30 § stadgas.

Om flytande orenlighet.

16 §.

1 mom. Urin, diskvatten och annan flytande orenlighet, som lätt kan övergå i förruttnelse, skall bortledas i underjordisk avloppsledning eller, där sådan ej finnes, uppsamlas i härför uteslutande avsedda, täta, lätt flyttbara kärl, som äro försedda med tätt slutande lock och uppställda på tätt underlag.

2 mom. Där klimatiska förhållanden lägga hinder i vägen för att under den kallare årstiden uppsamla orenligheten på sätt nyss nämnts, må densamma efter hälsovårdsnämndens därom meddelade anvisningar samlas i fasta behållare.

Då varmare årstid inträder, skall dylik behållare omsorgsfullt rengöras.

3 mom. Tvättvatten, skurvatten och annat dylikt spillvatten, som ej är att hänföra till orenlighet, varom i 1 mom. förmäles, skall bortledas i underjordisk avloppsledning. Där sådan ledning icke finnes, må spillvatten, varom nu är sagt, utsläppas i rännsten, under villkor att rännstenen har erforderligt fall samt är stensatt, cementerad eller på annat lika tjänligt sätt anordnad, så att vattnet icke bliver kvarstående och så att rengöring av rännstenen lätt kan ske.

Om stall, fähus och svinhus.

17 §.

1 mom. Stall får ej inrättas i byggnad, som inrymmer boningsrum.

2 mom. Stall får ej heller läggas på mindre avstånd än sex meter från gata eller allmän plats, källa, brunn eller annat dylikt vattenhämtningsställe och ej heller från vägg, varå finnes fönster till boningsrum eller kök, eller från plats, där födoämne eller dryckesvara hålles till salu eller till försäljning beredes eller förvaras.

Hälsovårdsnämnden äger dock att i undantagsfall på ansökan medgiva, att bostadslägenhet för stallpersonal lägges över eller invid stall, så framt betryggande anordningar vidtagas, vilka hindra luften från stallet att genom tak eller väggar intränga i bostadslägenheten.

3 mom. Stall skall vara så anordnat, att det erhåller tillräcklig dager, samt skall vara försett med lämpliga anordningar för luftväxling. Golvét skall vara tätt och ligga högre än angränsande marks yta samt vara så inrättat, att den flytande orenligheten icke därifrån uttrinner på marken. Där så ske kan, skall stall förses med underjordisk avloppsledning för den flytande orenlighetens avledande.

4 mom. Den fasta orenligheten skall förvaras antingen i tät, flyttbar samt ovan jord stående gödselkista, som är försedd med lock, eller ock i tät behållare av betong eller dylikt, vars botten ligger högre än angränsande marks yta.

I övrigt gäller beträffande sådan gödselkista och behållare vad i 2 mom. sägs.

Den flytande orenligheten skall, där underjordisk avloppsledning icke finnes, uppsamlas med torvströ eller annat lika tjänligt ämne och förvaras tillsammans med den fasta orenligheten.

5 mom. Stall får ej tagas i bruk, förrän hälsovårdsnämnden givit tillstånd därtill.

6 mom. I stall skall hållas rent och snyggt.

18 §.

1 mom. Ej må någon hålla nötkreatur eller svin i byggnad, som inrymmer boningsrum, eller i trångt bebyggd gård.

2 mom. Fähus eller svinhus får ej heller läggas på mindre avstånd än sex meter från gata eller allmän plats, källa, brunn eller annat dylikt vattenhämtningsställe och ej heller från vägg, varå finnes fönster till

boningsrum eller kök, eller från plats, där födoämne eller dryckesvara hålles till salu eller till försäljning beredes eller förvaras.

3 mom. Fähus och svinhus skall vara så anordnat, att det erhåller tillräcklig dager, samt skall vara försett med lämpliga anordningar för luftväxling. Golvet skall vara tätt och ligga högre än angränsande marks yta samt vara så inrättat, att den flytande orenligheten icke därifrån utrinne på marken. I svinhus skall golvet vara av asfalt, betong eller annat lika tjänligt ämne. Där så ske kan, skola fähus och svinhus förses med underjordisk avloppsledning för den flytande orenlighetens avledande.

4 mom. Den fasta orenligheten skall förvaras antingen i tät, flyttbar samt ovan jord stående gödselkista, som är försedd med lock, eller ock i tät behållare av betong eller dylikt, vars botten ligger högre än angränsande marks yta.

I övrigt gäller beträffande sådan gödselkista och behållare vad i 2 mom. sägs.

Den flytande orenligheten skall, där underjordisk avloppsledning icke finnes, uppsamlas med torvströ eller annat lika tjänligt ämne och förvaras tillsammans med den fasta orenligheten.

5 mom. Fähus eller svinhus får ej tagas i bruk, förrän hälsovårdsnämnden givit tillstånd därtill.

6 mom. I fähus och svinhus skall hållas rent och snyggt.

7 mom. Om för visst fall hållandet av nötkreatur eller svin föranleder större osnyggighet än som är därifrån oskiljaktig eller ock vållar sanitära olägenheter, må hälsovårdsnämnden äga att tillsvidare förbjuda detsamma.

Om hållandet av mindre djur.

19 §.

Håller någon getter, får, hundar, kaniner, fjäderfä eller andra dylika mindre djur, och yppas härav sanitära olägenheter, äger hälsovårdsnämnden meddela de föreskrifter, som till förebyggande av olägenheterna anses erforderliga, eller ock utfärda förbud mot djurens hållande.

Om bortforsling av orenlighet m. m.

20 §.

1 mom. Orenlighet eller avfall, som enligt här ovan meddelade bestämmelser förvaras i kärl, gödselkista eller behållare, skall, med det

undantag, som i 3 mom. härnedan förmäles, från staden bortföras, innan sanitära olägenheter därav förorsakas eller de för uppsamlande därav använda kärl, kistor eller behållare äro så fyllda, att innehållet utspilles eller svårighet vid hämtning av sådan anledning vållas.

Hälsovårdsnämnden äger under den varma årstiden eller då sjuklighet råder eller andra omständigheter därtill föranleda för viss tid föreskriva sådan regelbunden hämtning, som från sanitär synpunkt kan anses erforderlig.

2 mom. Illaluktande eller lätt förruttnande avfall från fabrik, hantverk eller annan näring får ej inom stad förvaras under så lång tid eller på sådant sätt, att därigenom vållas sanitära olägenheter, utan skall, så ofta behovet det påkallar, från staden bortföras.

Hälsovårdsnämnden äger att i detta hänseende för särskilda fall meddela erforderliga föreskrifter.

3 mom. Vad nu är föreskrivet om orenlighets avlägsnande från stad äger ej tillämpning, då den skall inom stad användas såsom gödningsämne, utan må den i dylikt fall läggas å det ställe, där den skall användas, därest nödiga åtgärder vidtagas till förekommande av sanitära olägenheter.

Latrin, köksavfall och spillning från svin få ej inom staden användas vid gödsling.

21 §.

Den, som i stad forslar latrin, kreatursspillning, avfall eller annat dylikt ämne, som i 15 § sägs, eller flytande orenlighet av beskaffenhet, som i 16 § 1 mom. omförmäles, är skyldig att därvid begagna tätt fordon eller kärl, att hava fordonet eller kärlet ändamålsenligt övertäckt, att jämväl i övrigt tillse, att vid forslingen ej något utspilles, samt att icke å gata eller annan allmän plats med åkdonet hålla längre, än som av tillfällig anledning är oundgängligen nödigt.

Hälsovårdsnämnden äger att bestämma viss tid på dygnet, då forsling av orenlighet eller av visst slag utav orenlighet får äga rum, ävensom att angående sådan forsling meddela de ytterligare föreskrifter, som kunna vara av nöden.

Om avloppsledning.

22 §.

Avloppsledning skall vara så inrättad, att den ej kan medföra sanitära olägenheter. Uppstår felaktighet i avloppsledning eller befinnes den

av annan orsak föranleda sanitär olägenhet, skola åtgärder ofördröjligen vidtagas för ledningens försättande i fullgott skick. Intill dess ledningen är försatt i fullgott skick äger hälsovårdsnämnden, om så provas nödigt, förbjuda ledningens användning.

Rensning av avloppsledning skall äga rum, så ofta behovet påkallar. Den därvid uppsamlade orenligheten skall omedelbart från staden avlägsnas. Om försling av sådan orenlighet gäller vad i 21 § är stadgat.

Om avstjälningsplatser.

23 §.

1 mom. Allmänna avstjälningsplatser för orenlighet, av vad slag den vara må, skola för varje stad, efter hälsovårdsnämndens hörande, anordnas till erforderligt antal. Vid varje dylik plats skola nödiga åtgärder vidtagas, så att ej vattnet i källor eller brunnar eller vid andra vattenhämtningsställen orenas eller sanitära olägenheter annorledes uppstå.

2 mom. Till sådan avstjälningsplats får icke anvisas ställe inom staden.

Angående anvisande av ställe för avstjälningsplats utom stad är stadgat i 48 §.

Om fabriker och näringar.

24 §.

1 mom. Hälsovårdsnämnden skall vaka över att fabriker och näringar icke inrättas eller drivas så, att de medföra sanitära olägenheter för närboende eller det allmänna, vare sig genom spridning av damm, rök eller ånga i större myckenhet eller av elak lukt eller genom utsläppande av giftiga gaser eller illaluktande avloppsvatten eller ock genom åstadkommande av buller eller dylikt. Förefinnes sådan olägenhet, skall nämnden tillhålla vederbörande att vidtaga tjänliga åtgärder för dess avhjälpande. Verkställes ej av hälsovårdsnämnden anbefalld åtgärd inom tid, som nämnden föreskriver, och är den anmärkta olägenheten svår, må nämnden äga tills vidare förbjuda fabrikens eller näringens drivande.

2 mom. Sulfatcellulosafabriker, fabriker, där djurämnen brännas eller underkastas torr destillation, samt fabriker för tillverkning av animaliska gödningsämnen ävensom ugnar eller andra inrättningar för rostning av arsenik- eller svavelhaltiga malmer få ej anläggas inom stad.

3 mom. Fabriker för tillverkning av vitbetsocker, superfosfat, fosfor, soda, ättiksyra, saltsyra, salpetersyra och svavelsyra, sådana glasbruk och kakelfabriker, där arsenik vid tillverkningen begagnas, kalk-, koks- och masugnar, trankokerier, talgsjuderier, benkvarnar samt pudrettfabriker få icke inom stad anläggas eller inrättas annorstädes än å öppen och rymlig plats, som är för sådant ändamål avsedd samt ligger avlägset från de mera bebyggda stadsdelarna.

4 mom. Färgerier, färgfabriker, garverier, lysgasverk, limkokerier, skinnberedningar, slakterier, stärkelsefabriker, stearinfabriker, fabriker för bearbetning av tjära eller gasvatten, ävensom andra fabriker och näringar, som, utan att vara hänförliga till de i 2 och 3 mom. omförmälda, dock till följd av det sätt, varpå de drivas, eller de ämnen, som genom dem bearbetas, behandlas eller frambringas, eller avfallen vid deras drivande, eller därvid utströmmande rök och ånga, eller spridande av elak lukt, eller fara för vattens orenande eller ock av annan anledning kunna medföra sanitära olägenheter, må förläggas endast å öppen och rymlig tomt i sådan del av staden, som ej är tätt bebyggd.

5 mom. Innan någon anlägger eller inrättar fabrik eller näring, som är här ovan uttryckligen omförmäld, skall han göra skriftlig anmälan därom hos hälsovårdsnämnden och avvakta besked, huruvida från dess sida hinder därför möter. Vid denna anmälan skall fogas uppgift om de anordningar, vilka äro ämnade att vidtagas för att förhindra, att fabriksrörelsen eller näringens bedrivande må medföra sanitära olägenheter för närboende eller det allmänna.

Skall lägenhet, inrymmande fabrik eller näring, ombyggas eller skola eljest därmed vidtagas förändringar, som äro hänförliga till ombyggnad eller nyanläggning, eller skola betydande ändringar ske i tillverknings-sättet, betraktas fabriken eller näringen såsom skulle den av nyo anläggas eller inrättas.

6 mom. Vad i 1, 4 och 5 mom. är sagt om fabriker och näringar, gäller även om upplag av sill, ben, lump, råa hudar, pudrett eller andra varor, vilka till följd av elak lukt, förruttnelse, osnyggghet eller dylikt kunna, särdeles vid deras sammanhopande i större mängd, medföra sanitära olägenheter.

Om begravningsplatser.

25 §.

1 mom. Begravningsplats må icke läggas på sådant ställe eller anordnas på sådant sätt, att vatten därifrån kan menligt inverka på källa, brunn eller annat vattenhämtningsställe.

Till dylik plats bör företrädesvis väljas mark med sandig eller kalkhaltig jordmån. Platsen bör vara omsorgsfullt utdikad samt prydligt planterad.

2 mom. Begravningsplats, som anlägges, skall så förläggas, att begravningsplatsens gräns icke kommer att ligga på kortare avstånd än aderton meter från byggnad, som inrymmer boningsrum.

3 mom. Innan tillåtelse meddelas att anlägga ny begravningsplats eller utvidga förut befintlig sådan, skall hälsovårdsnämnden höras däröver.

4 mom. Grävd grav skall vara minst två meter djup; över däri nedsatt lik skall graven, så fort ske kan, omsorgsfullt igenfyllas.

5 mom. Grav å allmän gravplats må ej ånyo begagnas, innan så lång tid förflutit från det jordande av lik där senast ägt rum, att med hänsyn till jordmån och andra förhållanden, som kunna inverka på likens hastigare eller långsammare förvandling, de mjuka delarna kunna anses hava fullständigt förmultnat, och i intet fall tidigare än efter femton år.

I grav, som blivit upplåten åt enskild med ägande- eller besittningsrätt, må lik nedsättas efter kortare mellantid, dock med iakttagande av de försiktighetsmått, som kunna vara av hälsovårdsnämnden bestämda.

6 mom. I kyrka, där gudstjänst plägar hållas, eller i gravkor, som står i omedelbar förbindelse med sådan kyrka, må lik icke nedsättas, såvida Konungen ej giver lov därtill samt de i nästföljande moment för dylikt fall givna föreskrifter därjämte blivit iakttagna.

7 mom. Innan nedsättning av lik må äga rum i kyrka, gravkor, murad eller sprängd grav eller å äldre begravningsplats i grav, som är belägen på kortare avstånd än aderton meter från byggnad, som inrymmer boningsrum, åligger det efterlevande att hos vederbörande kyrkoråd eller annan styrelse för begravningsplatsen förete dels intyg av läkare därom, att liket för förruttnelsens hämmande eller oskadliggörande blivit på lämpligt sätt behandlat, dels hälsovårdsnämndens yttrande, huruvida och vilka åtgärder därutöver må anses nödvändiga, dels ock bevis att de av nämnden tilläventyrs föreskrivna åtgärderna blivit vidtagna.

För rätt att nedsätta lik i kyrka, där gudstjänst plägar hållas, ävensom i gravkor, som med sådan kyrka står i omedelbar förbindelse, fordras därjämte, att liket är förvarat i en medelst lödning omsorgsfullt tillsluten metallkista.

8 mom. Vad i denna paragraf stadgas äger ej tillämpning i fråga om förvaring av aska efter lik, som i vederbörlig ordning undergått eldbegängelse.

Om lindring i vissa bestämmelser.

26 §.

För sådan lägenhet, som ligger avlägset från tätare bebyggd del av staden, må hälsovårdsnämnden medgiva lindring i bestämmelserna rörande anordningar vid avträden, urinkurar, stall, fähus och svinhus. För sådan lägenhet må nämnden ock medgiva lindring i stadgandena i 15 § 1 och 2 mom. angående köksavfall, sopor och dylik orenlighet, i 16 § angående flytande orenlighet, i 20 § angående bortforsling av orenlighet m. m. samt i 23 § 2 mom. angående förläggning av allmän avstjälpningsplats.

Medgivande, som här avses, må av nämnden återkallas, då ändrade förhållanden därtill föranleda.

Ansvarsbestämmelser.

27 §.

Med böter från och med fem till och med ettusen kronor straffes, där ej strängare straff enligt allmän lag eller författning bör följa å förseelsen,

lägenhetsinnehavare, som i strid mot stadgandet i 8 § 5 mom. förorsakar sanitär olägenhet för närboende;

den som i strid mot någon av bestämmelserna i 9 § 2 mom. förorenar vattnet i brunn, källa eller vattenledning eller vattnet vid allmänt vattenhämtningsställe vid sjö, vattendrag eller kanal;

den som med avseende å födoämne bryter mot någon av bestämmelserna i 10 § 1 och 2 mom., 3 mom. första stycket samt 7 mom. eller beträffande dryckesvara mot någon av bestämmelserna i samma paragrafs 6 mom., jämfört med 3 mom. första stycket, samt 7 mom.;

den som, förrän hälsovårdsnämnden lämnat sitt tillstånd därtill, tager i bruk lägenhet, som i 11 § 1 mom. avses, eller som, beträffande dylik lägenhet eller där använda redskap, förvaringskärl och andra tillbehör, bryter mot någon av bestämmelserna i samma paragrafs 2 mom. eller som, i strid mot stadgandet i paragrafens 3 mom., vid förvaring, transport, uppläggning eller annan hantering av vara, som är avsedd att försälas såsom födoämne, icke iakttager tillbörliga försiktighetsmått till förekommande av varans förorening;

den som under arbete, som i 12 § 1 mom. avses, icke iakttagar noggrann renlighet;

den som beträffande avträde bryter mot någon av bestämmelserna i 13 § 2 mom., 3 mom. första stycket, 4 mom. andra stycket och 5 mom. eller beträffande urinkur mot stadgandet i 14 § 2 mom. andra stycket, jämfört med 13 § 3 mom. första stycket;

den som underlåter att ställa sig till efterrättelse stadgandet i 15 § 1 mom. angående bortförande av köksavfall från bostadslägenhet eller någon av bestämmelserna i samma paragrafs 2 och 4 mom. angående uppsamling av köksavfall, sopor, den vid rengöring av gård och gata uppsamlade orenligheten och andra dylika ämnen;

den som bryter mot stadgandet i 16 § 1 mom. angående bortledande eller uppsamlande av urin, diskvatten och annan flytande orenlighet eller mot stadgandet i samma paragrafs 2 mom. andra stycket angående rengöring av däri avsedd behållare;

den som beträffande renhållningen i stall bryter mot någon av bestämmelserna i 17 § 4 mom. första och tredje stycket samt 6 mom. eller beträffande renhållningen i fähus eller svinhus mot någon av bestämmelserna i 18 § 4 mom. första och tredje stycket samt 6 mom.;

den som, förrän hälsovårdsnämnden givit tillstånd därtill, i strid mot stadgandet i 17 § 5 mom. tager stall eller i strid mot stadgandet i 18 § 5 mom. tager fähus eller svinhus i bruk;

den som underlåter att ställa sig till efterrättelse något av stadgandena i 20 § 1 mom. första stycket och 2 mom. första stycket angående bortförande från staden av orenlighet eller avfall, som enligt denna stadgas bestämmelser skola förvaras i kärl, gödselkista eller behållare, samt av illaluktande eller lätt förruttnande avfall från fabrik, hantverk eller annan näring eller som i strid mot stadgandet i samma paragrafs 3 mom. andra stycket inom staden vid gödsling använder latrin, köksavfall eller spillning från svin;

den som vid forsling i stad av de i 21 § första stycket omförmälda ämnen åsidosätter någon av de i samma stycke meddelade föreskrifter;

den som bryter mot någon honom enligt 22 § andra stycket åliggande skyldighet beträffande rensning av avloppsledning, avlägsnande från staden av den därvid uppsamlade orenligheten samt forsling inom staden av sådan orenlighet; samt

den som underlåter att ställa sig till efterrättelse någon av bestämmelserna i 25 § 4 mom. angående grävd gravs djup samt rörande igenfyllande av grav över däri nedsatt lik.

Samma lag vare i fråga om underlåtenhet att efterkomma förbud, föreskrift eller anvisning, som hälsovårdsnämnd meddelat med stöd av 9 § 4 mom., 10 § 3 mom. andra stycket, 16 § 2 mom. första stycket, 20 § 1 mom. andra stycket, 21 § andra stycket samt 25 § 5 mom. andra stycket.

Särskilda bestämmelser.

28 §.

Hälsovårdsnämnden äger att, där den anser nödigt, till inställelse inför sig kalla envar, som bor eller uppehåller sig i staden. Sådan kallelse skall innehålla uppgift om anledningen till densamma och bör, där så ske kan, delgivas senast dagen förut. I kallelsen må utsättas vite för uteblivande utan förfall. Kommer icke den kallade och kan ej nämnden på förhandenvarande skäl avgöra ärendet, må nya kallelser med förhöjda viten meddelas.

29 §.

Då hälsovårdsnämnd antingen omedelbart eller efter förutgångna råd eller uppmaningar finner sig böra i särskilt fall meddela föreläggande eller förbud, äger nämnden fastställa vite för underlåtenhet att ställa sig föreläggandet eller förbudet till efterrättelse, därest ej särskild påföljd härför finnes bestämd i denna stadga, annan allmän författning eller stadgande, som tillkommit i den ordning 30 § omförmäler.

30 §.

1 mom. Väckes i stad fråga om meddelande av ny eller ytterligare föreskrift med avseende å allmänna hälsovården utöver vad denna stadga innehåller eller lämnar åt hälsovårdsnämnden att närmare bestämma, skall den prövas av stadsfullmäktige. Framställs förslaget ej av nämnden, utan av magistraten eller ock omedelbart hos stadsfullmäktige, skall nämnden höras, innan ärendet avgöres. Bliver sådant stadgande, varom nu är fråga, antaget av stadsfullmäktige, har magistraten att insända detsamma jämte eget och hälsovårdsnämndens utlåtande till länsstyrelsen, som antingen oförändrat fastställer stadgandet eller ock vägrar fastställelse därå. Bliver ett av magistraten eller hälsovårdsnämnden väckt

förslag ogillat av stadsfullmäktige, är det den förslagsställande myndigheten obetaget att hos länsstyrelsen anmäla behovet av det ifrågasatta stadgandet.

2 mom. Finner länsstyrelsen, till följd av magistratens eller hälsovårdsnämndens anmälan eller eljest, sådan ny eller ytterligare föreskrift, som förut är nämnd, vara av behovet påkallad, upprättar länsstyrelsen förslag därtill och hör däröver stadsfullmäktige. Gillas förslaget av stadsfullmäktige, sedan hälsovårdsnämnden blivit däröver hörd, har länsstyrelsen att utfärda det sålunda antagna stadgandet. Bliver förslaget icke antaget, och finner länsstyrelsen fortfarande det ifrågasatta stadgandet behöfligt, äger länsstyrelsen att i ämnet förordna, men skall då underställa sitt beslut Konungens prövning.

3 mom. För överträdelse av sådant stadgande, som ovan är nämnt, må föreskrivas böter av från och med fem till och med ettusen kronor.

4 mom. Stadgandet skall, så snart det blivit fastställt, ofördröjligen allmängöras av länsstyrelsen genom kungörelse, som skall tryckas lika som med länsstyrelsens kungörelser vanligen förfares. Därjämte skall i Stockholm överståthållarämbetet och i rikets övriga städer magistraten dels fullständigt införa nämnda kungörelse i en för sådant ändamål inrättad liggare, dels ombesörja, att på stadens bekostnad tryckta exemplar av kungörelsen finnas inom staden att för köpare tillgå, så länge stadgandet fortfar att gälla. Dessutom åligger det i Stockholm överståthållarämbetet att låta införa kungörelsen i den tidning, där överståthållarämbetets kungörelser vanligen intagas, och i rikets övriga städer magistraten att låta införa tillkännagivande om kungörelsen med kort angivande av dess innebörd i den eller de ortstidningar, vari kommunala meddelanden för staden intagas. Genom länsstyrelsens försorg skola jämväl exemplar av kungörelsen skyndsamt insändas till civildepartementet, medicinalstyrelsen, justitiekanslern och justitieombudsmannen.

5 mom. Samma förfarande, som nu är föreskrivet med avseende på nytt stadgande, skall jämväl iakttagas i fråga om upphävande av eller ändring i sådant stadgande.

6 mom. Från vad här ovan är stadgat för stad i allmänhet äger för Stockholm den skillnad rum, att meddelanden därstädes ske omedelbart mellan överståthållarämbetet och stadsfullmäktige, och att yttrande, förslag eller anmälan från magistratens sida således icke ifrågakommer.

7 mom. Föreskrifter angående renhållningen, meddelade i den ordning, som i denna paragraf stadgas, äga ej tillämpning inom kasernområde.

31 §.

Vad i detta kapitel är sagt om magistrat skall i stad, där magistrat ej finnes, gälla för den i magistratens ställe tillsatta styrelse. De i detta kapitel meddelade bestämmelser angående stadsfullmäktige skola i stad, där stadsfullmäktige icke finnas, tillämpas på allmänna rådstugan.

32 §.

De hälsovårdsföreskrifter, som finnas meddelade i detta kapitel, gälla endast för stads planlagda område. För övriga delar av staden tillämpas hälsovårdsföreskrifterna i 2 kap., därest ej i den uti 30 § stadgade ordning blivit beslutat, att område, beläget utom det planlagda, skall i avseende å den allmänna hälsovården betraktas såsom planlagt område.

33 §.

Finner hälsovårdsnämnden, att fabrik, upplag eller annan dylik anordning, som är belägen utanför stadens område, medför sanitära olägenheter för stadens invånare, åligger det nämnden att anmäla förhållandet hos vederbörande länsstyrelse.

34 §.

Vad i denna stadga är föreskrivet om stad gäller i tillämpliga delar även för köping, hamn, fiskläge eller annat ställe med större sammanträngd befolkning, där länsstyrelsen, efter vederbörandes hörande, sådant förordnar genom beslut, som skall underställas Konungens prövning. Sådant samhälle utgör särskilt hälsovårdsområde och skall hava särskild hälsovårdsnämnd. Länsstyrelsen har att i sammanhang med berörda beslut, efter det vederbörande blivit hörda, till Konungens prövning överlämna förslag dels om hälsovårdsnämndens på stället sammansättning och utväljande samt vidden av dess befogenhet, dels angående vilka myndigheter i övrigt skola fullgöra de åligganden, som enligt denna stadga tillkomma hälsovårdsnämnd i stad eller annan lokalmyndighet därstädes. Har provinsialläkare eller extra provinsialläkare sin station inom samhälle, som nu är sagt, skall han vara ledamot av hälsovårdsnämnden på stället.

2 Kap.

Om allmänna hälsovården på landet.

Om hälsovårdsområde och hälsovårdsnämnd.

35 §.

Varje kommun på landet, med undantag av sådant samhälle, som i 34 § sägs, utgör ett hälsovårdsområde. För sådant område skall finnas en hälsovårdsnämnd, vilken det åligger att övervaka efterlevnaden av denna stadga samt de i enlighet med densamma givna föreskrifter ävensom att i övrigt ägna uppmärksamhet och tillsyn åt allt, som kan inverka på allmänna hälsotillståndet inom området.

För detta ändamål skall nämnden, bland annat, verka för:

att invånarna i hälsovårdsområdet äga ymnig och lätt tillgång på gott vatten till dryck och matlagning och att särskilt på platser med större sammanträngd befolkning vattenledning anlägges;

att avlopp, genom vilka flytande orenlighet bortföres, anordnas så, att de icke vålla sanitär olägenhet;

att sunda bostäder beredas områdets invånare; samt

att, där så lämpligen kan ske, tillgång beredes till billiga varmbad.

Det åligger ock nämnden att söka åstadkomma särskilda hälsovårdsordningar, upptagande de föreskrifter, som utöver vad denna stadga innehåller kunna anses erforderliga för hälsovårdsområdet eller del därav.

Kommunalfullmäktige eller, där sådana ej finnas, kommunalstämma må, om så finnes lämpligt, åt hälsovårdsnämnden uppdraga förvaltningen av den allmänna sjukvård, som av kommunen anordnas, såvitt denna förvaltning icke enligt gällande författning tillkommer annan myndighet.

Om hälsovårdsnämnds befattning med åtgärder för smittsamma sjukdomars bekämpande är särskilt stadgat.

36 §.

Hälsovårdsnämnden skall, om ej särskild sådan nämnd blivit tillsatt, utgöras av kommunalnämnden.

Där med hänsyn till hälsovårdsområdes vidd, folkmängd eller andra förhållanden så provas erforderligt, må särskild hälsovårdsnämnd tillsättas. Ledamöter i särskild hälsovårdsnämnd utses av kommunalfullmäktige eller, där sådana ej finnas, kommunalstämma, till nödigt antal, dock ej mindre än tre. Suppleanter för ledamöterna utses till minst dessas halva antal

eller, om ledamöternas antal ej är jämnt, till minst det antal, som är närmast över hälften.

Beträffande obehörighet att utöva uppdrag som ledamot eller suppleant i särskild hälsovårdsnämnd, rätt att avsäga sig sådant uppdrag, ledamots och suppleants tjänstgöringstid och avgång samt val av ordförande och vice ordförande gäller vad i förordningen om kommunalstyrelse på landet är om kommunalnämnd stadgat.

37 §.

Förste provinsialläkaren i länet äger att, även om han icke är ledamot av hälsovårdsnämnden, vara tillstädes vid nämndens sammanträden och deltaga i överläggningarna, men ej i besluten, ävensom att, där han så begär, få sin mening till protokollet antecknad.

Enahanda befogenhet tillkommer provinsialläkaren i det provinsialläkardistrikt, inom vilket hälsovårdsområdet är beläget, samt, om hälsovårdsområdet tillhör extra provinsialläkardistrikt, extra provinsialläkaren i detta distrikt.

38 §.

1 mom. Ordinarie sammanträden böra av hälsovårdsnämnden hållas i mån av behov och på regelbundet återkommande tider.

Extra sammanträde hålles då ordföranden finner omständigheterna därtill föranleda eller begäran därom framställes av minst halva antalet utav nämndens ledamöter. Sammanträde med hälsovårdsnämnd skall ock skyndsamt äga rum på anmodan av länsstyrelse, förste provinsialläkare och vederbörande provinsial- eller extra provinsialläkare. Har förste provinsialläkaren föreslagit tid för sammanträdet, skall detta hållas å berörda tid eller, om hinder därför möter, å närmast följande för sammanträde lämpliga, efter överenskommelse med förste provinsialläkaren bestämda dag.

2 mom. Ärende må icke hos hälsovårdsnämnd företagas till avgörande, därest ej flera ledamöter än hälften av hela antalet äro närvarande, och bör, där ledamöterna endast äro tre, hela antalet tillstädesvara.

3 mom. Vid val inom nämnden sker omröstning med slutna sedlar, där så begäres, och skiljer lotten mellan dem, som erhållit lika antal röster. I övrigt verkställs omröstning öppet, och bliver den mening gällande, varom de flesta rösterna förena sig. Äro vid öppen omröstning rösterna på vardera sidan lika många, gäller den mening, som biträdes av ordföranden.

4 mom. Vid nämndens sammanträden skall föras protokoll, vars riktighet granskas senast vid nästa sammanträde. Där sådant av behovet påkallas, äger dock nämnden att uppdraga åt en eller flera av sina ledamöter att verkställa denna granskning.

39 §.

Där hälsovårdsnämnd prövar sådant vara av behovet påkallat och medel därtill äro anslagna, äger nämnden antaga en eller flera tillsyningsmän för allmänna hälsovården ävensom andra biträden samt för dem utfärda instruktion.

40 §.

Hälsovårdsnämnden har att hos kommunalfullmäktige eller, där sådana ej finnas, kommunalstämma göra framställning om medel, som erfordras för den verksamhet, som enligt denna stadga eller annan allmän författning åligger nämnden.

I fråga om förvaltningen och redovisningen av dessa medel länder till efterrättelse vad i kommunallagarna finnes stadgat.

41 §.

Hälsovårdsnämnden har att årligen inom januari månads utgång till provinsialläkaren eller, där särskild extra provinsialläkare finnes, till denne avlämna berättelse om allmänna hälsotillståndet inom hälsovårdsområdet under nästföregående år och vad i avseende därå blivit under samma tid åtgjort.

Berättelsen skall vara avfattad i överensstämmelse med formulär, som fastställles av medicinalstyrelsen.

42 §.

Hälsovårdsnämndens protokoll och beslut ävensom till nämnden inkomna handlingar, vilka icke böra till annan översändas, skola av nämnden förvaras.

Om bostäder och samlingslokaler m. m.

43 §.

1 mom. Byggnad, som inrymmer boningsrum, skall till alla sina delar vara så anordnad samt så underhållas och skötas, att sanitär olägenhet ej uppstår för dem, som där uppehålla sig.

2 mom. Varje boningsrum skall till storleken motsvara minst en persons luftbehov och vara så anordnat, att det kan hållas tillbörligt varmt och bereder erforderligt skydd mot fuktighet, samt förses med fönster. Fönster skall vara tillräckligt stort och lämpligt anbragt samt så anordnat, att rummet erhåller god dager och att nödig luftväxling genom fönstret kan åstadkommas.

3 mom. Golvet i nyinrett boningsrum eller kök skall ligga minst trettio centimeter högre än den angränsande markens yta.

Dock äger hälsovårdsnämnden för särskilt fall medgiva att, därest nödiga försiktighetsmått vidtagas, golvet i kök lägges lägre än vad nyss sagts.

4 mom. I fråga om rum, vars beboende prövas i följd av bristfällighet i byggnadens anordnande, osnyggghet eller annan orsak vara förenat med fara för hälsan, äger hälsovårdsnämnden förelägga viss, efter omständigheterna lämpad tid för felaktighetens avhjälpande eller, där så prövas nödigt, för rummets utrymmande eller ock, om felaktigheten finnes vara av beskaffenhet att ej kunna avhjälpas, förbjuda rummets vidare användning för bostadsändamål.

Hälsovårdsnämnden må ock förbjuda, att i ett och samma rum så stort antal personer inhysas, att genom deras sammanboende fara för hälsan kan uppkomma. Sådant förbud får dock ej meddelas, därest de i rummet boende tillhöra samma familj, såvida icke större fara för hälsan föreligger.

5 mom. Vad i 2 och 4 mom. sägs om boningsrum skall ock gälla om kök, som användes till bostad eller tillhör bostadslägenhet.

6 mom. Innehavare av lägenhet i byggnad, som inrymmer boningsrum, må ej genom osnyggghet, buller eller på annat sätt förorsaka sanitär olägenhet för närboende.

7 mom. Där sådant prövas av behovet påkallat, äger hälsovårdsnämnden meddela föreskrift om särskilda anordningar för åstadkommande av tillräcklig luftväxling samt om undanröjande i övrigt av sanitära olägenheter i lokal, varest vanligen ett större antal människor samlas, såsom kyrka eller annan gudstjänstlokal, skola, domstols sammanträdesrum, samlingsrum, till vilket allmänheten äger tillträde, teater, danslokal, serverings- eller utskänkningslokal, natthärbärge, fattigvårdsanstalt och sjukhus.

Om vatten och is för hushållsbehov.

44 §.

1 mom. Hälsovårdsnämnden skall hålla tillsyn över beskaffenheten av vattnet på de ställen, där sådant hämtas för att användas till dryck,

matlagning och andra hushållsbehov. Särskilt skall hälsovårdsnämnden tillse, att brunnar och källor äro så inrättade, att ytvatten eller orenlighet ej intränger i dem.

2 mom. Vattnet i brunn, källa eller vattenledning, vare sig dessa äro avsedda för allmänt eller enskilt begagnande, må ej av någon förenas.

Lag samma vare i fråga om vattnet vid allmänt vattenhämningsställe vid sjö, vattendrag eller kanal.

3 mom. När omständigheterna därtill föranleda, må hälsovårdsnämnden förbjuda hämtning av vatten från visst vattenhämningsställe ävensom upptagning å viss plats av is, som är avsedd för hushållsbehov eller annat därmed jämförligt ändamål.

Om födoämnen och dryckesvaror.

45 §.

1 mom. Kött av djur, som självdött eller varit behäftat med sådan sjukdom eller omkommit eller nedslaktats under sådana förhållanden, att köttet skäligen är att anse såsom skadligt att förtära eller eljest otjänligt till människoföda, må icke, i syfte att därtill användas, hållas till salu eller överlämnas till annan.

Kött av sådant djur, som nyss sagts, får ej användas vid tillverkning till avsalu av korv eller andra matvaror, ej heller förvaras i lägenhet, där dylika varor för sådant ändamål tillverkas eller förvaras, eller å plats, där de försäljas, eller i lokal, hörande till lägenhet, varest allmän spisning eller utskänkning äger rum.

Vad nu sagts om kött äger ock tillämpning beträffande inälvor, blod samt andra sådana delar av djur, som användas till människoföda.

2 mom. Vad i mom. 1 första stycket är stadgat gälle ock ifråga om mjölk från djur, vilket är eller skäligen kan misstänkas vara behäftat med sjukdom, som kan menligt inverka på mjölkens beskaffenhet, eller blivit behandlat med sådant läkemedel, som genom att övergå i mjölken eller på annat sätt kan göra densamma skadlig eller otjänligt till människoföda.

Mjölk, som hålles till salu, får ej vara utspädd med vatten eller bemängd med främmande ämne, ej heller, utan att sådant särskilt angives, vara berövad något av sina naturliga beståndsdelar.

Utan hälsovårdsnämndens medgivande må mjölk ej utbjudas eller försäljas under beteckning, som antyder, att mjölken är av särskilt sund beskaffenhet eller står under kontroll i detta hänseende.

Vad i detta moment sagts om mjölk gäller i tillämpliga delar även om grädde och smör.

3 mom. Är födoämne i andra fall än här ovan sägs till följd av förskämning, orenlighet, felaktig beredning eller annan orsak skadligt för hälsan eller eljest otjänligt till människoföda, eller har det bearbetats eller hanterats av person, vilken är eller misstänkes vara behäftad med sådan sjukdom eller smitta, att födoämnet skäligen är att anse såsom farligt att förtära, må det icke, i syfte att användas till människoföda, hållas till salu eller överlämnas till annan.

Finnes grundad anledning för det antagande, att födoämne av visst slag och från viss plats skall kunna förorsaka utbredande av smittsam sjukdom inom hälsovårdsområdet, må nämnden förbjuda dess införsel till området och försäljning därstädes.

4 mom. Hälsovårdsnämnden har att låta anhålla födoämne, som enligt bestämmelserna i denna paragraf eller nämndens jämlikt 3 mom. andra stycket meddelade förbud ej får till människoföda försäljas, då det anträffas å allmän saluplats, i lägenhet, avsedd för dess försäljning eller yrkesmässiga beredning eller för allmän spisning eller utskänkning, ävensom i de till sådan lägenhet hörande upplag eller förvaringsrum, av vad beskaffenhet de vara må, så ock vid hamn, järnvägsstation eller annat dylikt ställe under förhållanden, som utvisa, att födoämnet är avsett att försäljas till människoföda.

Finner hälsovårdsnämnd att vara, som anhållits, genom särskild behandling kan göras duglig till människoföda eller att sådan vara utan fara kan försäljas under uppgift om varans beskaffenhet, må detta under nämndens kontroll verkställas. Kostnaderna härför gäldas av ägaren.

I annat fall skall vara, som anhållits, genom hälsovårdsnämndens försorg på ägarens bekostnad oskadliggöras genom att varan förstöres eller, då så provas lämpligt, genom att varan under nämndens kontroll användes till tekniskt bruk eller till föda åt djur.

5 mom. Hälsovårdsnämnd äger, då så anses nödigt, taga prov för undersökning av födoämne, avsett till försäljning, vare sig detta förefinnes å ställe inom hälsovårdsområdet eller å sådant ställe utom det samma, varifrån det plägar till försäljning dit införas. För dylikt prov skall gäldas ersättning enligt vanligt handelspris.

I avvaktan på utgången av denna undersökning, som bör med

största skyndsamhet verkställas, må försäljning av skäligen misstänkt födoämne kunna av nämnden förbjudas.

6 mom. Vad i 3, 4 och 5 mom. stadgas om födoämne, skall i tillämpliga delar gälla om dryckesvara.

7 mom. Försäljare av födoämne eller dryckesvara, varom ovan förmäles, är skyldig att på anmodan av hälsovårdsnämnden meddela upplysning om vem, som till honom levererat varan eller i densamma ingående beståndsdelar.

46 §.

1 mom. Lägenhet, hörande till slakteri, charkuteri, mejeri, bageri, konditori, bryggeri eller läskedrycksfabrik, så ock lägenhet, där kött, charkuterivaror, mjölk, mejeriprodukter, bröd eller konditorivaror yrkesmässigt försäljas eller för dylik försäljning förvaras, må ej läggas på mindre avstånd än sex meter från avträde, urinkur, stall, fähus, svinhus samt gödselstad eller annat upplag av spillning.

Sådan lägenhet skall vara tillräckligt rymlig och ljus samt försedd med erforderliga anordningar för luftväxling ävensom hava lätt tillgång till vatten. Golv, väggar och tak, ävensom bord, hyllor och annan inredning skola vara så beskaffade, att de med lätthet kunna rengöras. Lägenheten må icke stå i förbindelse med bostad och ej heller i övrigt vara så förbunden med annan lokal, att sanitära olägenheter därav kunna uppkomma.

Utöver vad sålunda stadgats gäller för slakteri, charkuteri och mejeri, att golv däri skall vara av sten, betong eller annat lika tjänligt ämne samt försett med avlopp för spillvatten.

2 mom. Lägenhet, som i 1 mom. sägs, ävensom där använda redskap, förvaringskärl och andra tillbehör skola hållas rena och i gott stånd. Sådan lägenhet får endast användas till det ändamål, för vilket den är avsedd. Ej må där förvaras ämne, som kan meddela varorna främmande lukt eller smak eller på annat sätt göra dem otjänliga till förtäring.

3 mom. Vid förvaring, transport, uppläggning eller annan hantering av vara, som är avsedd att försäljas såsom födoämne, skola sådana försiktighetsmått iakttagas, att varan icke förorenas.

47 §.

1 mom. Var och en, som sysslar med beredning av födoämne eller dryckesvara för försäljning, eller hanterar kött, charkuterivaror, färsk fisk,

mjölk, mejeriprodukter, bröd eller konditorivaror, som avses till försäljning, skall under arbetet iakttaga noggrann renlighet.

2 mom. Förekommer beträffande person, som är sysselsatt i sådant arbete, varom i 1 mom. sägs, skälig anledning antaga, att han är behäftad med sjukdom eller smitta, varav menlig inverkan på den av honom bearbetade eller hanterade varans beskaffenhet kan uppstå, är han skyldig att efter anmodan av hälsovårdsnämnden på hälsovårdsområdets bekostnad undergå läkarundersökning. Finnes han vid läkarundersökningen vara behäftad med sjukdom eller smitta, som nu är sagd, må nämnden förbjuda att han deltagit i eller användes till arbete, varom här är fråga.

Om förläggning av avträde m. m.

48 §.

Avträde, urinkur, stall, fähus, svinhus ävensom gödselstad eller annat upplag av spillning må ej läggas på mindre avstånd än sex meter från lägenhet, varom i 46 § förmäles, och ej heller så, att flytande orenlighet därifrån kan utbreda sig till boningshus eller sådan lägenhet, som i 46 § avses, eller till brunn, källa eller annat vattenhämtningsställe eller till allmän väg eller plats.

Till allmän avstjälpningsplats för orenlighet får ej anvisas ställe, som är beläget invid tätt bebyggt område eller nära intill allmän väg eller farled.

Om renhållning vid bostäder.

49 §.

Invid eller i närheten av boningshus må marken ej förorenas; ej heller må latrin, urin, köksavfall, diskvatten eller andra dylika ämnen, som lätt övergå i förruttnelse, uppsamlas eller förvaras så, att sanitära olägenheter därav kunna uppkomma.

Om fabriker och näringar.

50 §.

1 mom. Hälsovårdsnämnden skall vaka över att fabriker och näringar icke inrättas eller drivas så, att de medföra sanitära olägenheter för närboende eller det allmänna, vare sig genom spridning av damm,

rök eller ånga i större myckenhet eller av elak lukt eller genom utsläppande av giftiga gaser eller illaluktande avloppsvatten eller ock genom åstadkommande av buller eller dylikt. Förefinnes sådan olägenhet, skall nämnden tillhålla vederbörande att vidtaga tjänliga åtgärder för dess afhjälpande. Verkställes ej av hälsovårdsnämnden anbefalld åtgärd inom tid, som nämnden föreskriver, och är den anmärkta olägenheten svår, må nämnden äga tills vidare förbjuda fabriken eller näringens drivande.

2 mom. Innan någon anlägger sulfatcellulosafabrik, fabrik, där djurämnen brännas eller underkastas torr destillation, fabrik för tillverkning av animaliska gödningsämnen, ugn eller annan inrättning för rostning av arsenik- eller svavelhaltiga malmer, fabrik för tillverkning av vitbetsocker, superfosfat, fosfor, soda, ättiksyra, saltsyra, salpetersyra och svavelsyra, sådant glasbruk eller kakelfabrik, där arsenik vid tillverkningen begagnas, kalk-, koks- och masugn, trankokeri, talgsjuderi, benkvarn, pudrettfabrik, färgeri, färgfabrik, garveri, lysgasverk, limkokeri, skinnberedning, slakteri, stärkelselsefabrik, stearinfabrik eller fabrik för bearbetning av tjära eller gasvatten, skall han göra skriftlig anmälan därom hos hälsovårdsnämnden och avvakta besked, huruvida från dess sida hinder därför möter. Vid denna anmälan skall fogas uppgift om de anordningar, vilka äro ämnade att vidtagas för att förhindra, att fabriksrörelsen eller näringens bedrivande må medföra sanitära olägenheter för närboende eller det allmänna.

Skall lägenhet, inrymmande fabrik eller näring, ombyggas eller skola eljest därmed vidtagas förändringar, som äro hänförliga till ombyggnad eller nyanläggning, eller skola betydande ändringar ske i tillverknings sättet, betraktas fabriken eller näringen såsom skulle den av nyo anläggas eller inrättas.

Om begravningsplatser.

51 §.

1 mom. Begravningsplats må icke läggas på sådant ställe eller anordnas på sådant sätt, att vatten därifrån kan menligt inverka på källa, brunn eller annat vattenhämtningsställe.

Till dylik plats bör företrädesvis väljas mark med sandig eller kalkhaltig jordmån. Platsen bör vara omsorgsfullt utdikad samt prydligt planterad.

2 mom. Innan tillåtelse meddelas att anlägga ny begravningsplats eller utvidga förut befintlig sådan, skall hälsovårdsnämnden höras däröver.

3 mom. Grävd grav skall vara minst två meter djup; över däri nedsatt lik skall graven, så fort ske kan, omsorgsfullt igenfyllas.

4 mom. Grav å allmän gravplats må ej ånyo begagnas, innan så lång tid förflutit från det jordande av lik där senast ägt rum, att med hänsyn till jordmån och andra förhållanden, som kunna inverka på likens hastigare eller långsammare förvandling, de mjuka delarna kunna anses hava fullständigt förmultnat, och i intet fall tidigare än efter femton år.

I grav, som blivit upplåten åt enskild med ägande- eller besittningsrätt, må lik nedsättas efter kortare mellantid, dock med iakttagande av de försiktighetsmått, som kunna vara av hälsovårdsnämnden bestämda.

5 mom. I kyrka, där gudstjänst plägar hållas, eller i gravkor, som står i omedelbar förbindelse med sådan kyrka, må lik icke nedsättas, såvida Konungen ej giver lov därtill samt de i nästföljande moment för dylikt fall givna föreskrifter därjämte blivit iakttagna.

6 mom. Innan nedsättning av lik må äga rum i kyrka, gravkor eller murad eller sprängd grav åligger det efterlevande att hos vederbörande kyrkoråd eller annan styrelse för begravningsplats förete dels intyg av läkare därom, att liket för förruttnelsens hämmande eller oskadliggörande blivit på lämpligt sätt behandlat, dels hälsovårdsnämndens yttrande, huruvida och vilka åtgärder därutöver må anses nödvändiga, dels ock bevis att de av nämnden tilläventyrs föreskrivna åtgärderna blivit vidtagna.

För rätt att nedsätta lik i kyrka, där gudstjänst plägar hållas, ävensom i gravkor, som med sådan kyrka står i omedelbar förbindelse, fordras därjämte, att liket är förvarat i en medelst lödning omsorgsfullt tillsluten metallkista.

7 mom. Vad i denna paragraf stadgas äger ej tillämpning i fråga om förvaring av aska efter lik, som i vederbörlig ordning undergått eldbegängelse.

Ansvarsbestämmelser.

52 §.

Med böter från och med fem till och med ettusen kronor straffes, där ej strängare straff enligt allmän lag eller författning bör följa å förseelsen, lägenhetsinnehavare, som i strid mot stadgandet i 43 § 6 mom. förorsakar sanitär olägenhet för närboende;

den som, i strid mot någon av bestämmelserna i 44 § 2 mom., förorenar vattnet i brunn, källa eller vattenledning eller vattnet vid allmänt vattenhämtningsställe vid sjö, vattendrag eller kanal;

den som med avseende å födoämne bryter mot någon av bestämmelserna i 45 § 1 och 2 mom., 3 mom. första stycket samt 7 mom. eller beträffande dryckesvara mot någon av bestämmelserna i samma paragrafs 6 mom., jämfört med 3 mom. första stycket, samt 7 mom.;

den som beträffande lägenhet, som i 46 § 1 mom. sägs, eller där använda redskap, förvaringskärl och andra tillbehör bryter mot någon av bestämmelserna i samma paragrafs 2 mom. och den som i strid mot stadgandet i paragrafens 3 mom. vid förvaring, transport, uppläggning eller annan hantering av vara, som är avsedd att försäljas såsom födoämne, icke iakttager tillbörliga försiktighetsmått till förekommande av varans förorening;

den, som under arbete, som i 47 § 1 mom. avses, icke iakttager noggrann renlighet;

den som bryter mot något av stadgandena i 49 § angående förbud mot förorening av marken invid eller i närheten av boningshus samt angående uppsamlande och förvaring av latrin, urin, köksavfall, diskvatten eller andra dylika ämnen, som lätt övergå i förruttnelse; samt

den som underlåter att ställa sig till efterrättelse någon av bestämmelserna i 51 § 3 mom. angående grävd gravs djup samt angående igenfyllande av grav över däri nedsatt lik.

Samma lag vare i fråga om underlåtenhet att efterkomma förbud, som hälsovårdsnämnd meddelat med stöd av 44 § 3 mom. eller 45 § 3 mom. andra stycket.

Särskilda bestämmelser.

53 §.

. Då hälsovårdsnämnd antingen omedelbart eller efter förutgångna råd eller uppmaningar finner sig böra i särskilt fall meddela föreläggande eller förbud, äger nämnden fastställa vite för underlåtenhet att ställa sig föreläggandet eller förbudet till efterrättelse, därest ej särskild påföljd härför finnes bestämd i denna stadga, annan allmän författning eller gällande hälsovårdsordning.

54 §.

För hälsovårdsområde eller del därav, i fråga om vilken de i detta kapitel meddelade bestämmelser gälla, må särskilda hälsovårdsordningar antagas i den ordning förordningen om kommunalstyrelse på landet före-

skrifer. För överträdelse av stadgande i dylik hälsovårdsordning må föreskrivas böter av från och med fem till och med ettusen kronor.

3 Kap.

Allmänna bestämmelser.

55 §.

1 mom. Högsta tillsynen över allmänna hälsovården i riket tillkommer medicinalstyrelsen, som har att i sådant avseende till ledning för vederbörande hälsovårdsnämnd meddela nödiga råd och anvisningar.

2 mom. Länsstyrelserna skola, var inom sitt län, vaka däröver, att kommuner, hälsovårdsnämnder samt vederbörande läkare fullgöra sina åligganden i avseende å allmänna hälsovården, för vilket ändamål länsstyrelse äger att, där sådant finnes vara av nöden, förelägga lämpliga viten. När genom vederbörande läkares eller nämnds anmälan eller på annat sätt till länsstyrelses kunskap kommer, att i stad eller på landet förefinnas missförhållanden i avseende på allmänna hälsovården, skall länsstyrelsen tillse, att tjänliga åtgärder för deras avhjälpande vidtagas.

56 §.

Polismyndigheter och kronobetjäning hava att, var inom sitt verksamhetsområde, biträda vid tillsynen över ordningen, vad allmänna hälsovården angår, samt att, då något finnes att erinra i avseende härpå, skyndsamt anmäla detta för vederbörande hälsovårdsnämnd, varjämte det åligger dem att lämna nämnden handräckning i mån av befogenhet.

57 §.

Underlåter någon att utföra arbete eller vidtaga annan åtgärd, som jämlikt denna stadga eller de i enlighet därmed givna föreskrifter åligger honom, och fullgör han icke genast eller inom föreskriven tid efter därom från hälsovårdsnämnden erhållen tillsägelse vad han försummat, eller kan han icke med sådan tillsägelse anträffas, äger nämnden att, där så anses nödigt, låta på den försumliges bekostnad verkställa arbetet eller åtgärden mot lega.

58 §.

Den som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse, som i denna stadga eller i föreskrifter, utfärdade i enlighet med 30 eller 54 §, är belagd med bötespåföljd, fortsätter eller förnyar samma förseelse, skall, när han därtill varder lagligen förvunnen, för varje gång åtal emot honom ägt rum dömas till de böter, som för sådan förseelse äro bestämda.

59 §.

1 mom. Förseelse mot denna stadga eller de i enlighet med densamma givna föreskrifter skall åtalas vid polisdomstol, där särskild sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare och, där sådan icke finnes, vid allmän domstol.

2 mom. Förseelse, som i 1 mom. sägs, åtalas av allmän åklagare. Hälsovårdsnämnd äger ock att för särskilt fall förordna åklagare.

60 §.

Mot sådana av länsstyrelse fastställda påbud, som i 30 och 54 §§ omförmålas, ävensom mot de föreskrifter och åtgärder, vilka det enligt denna stadga tillkommer hälsovårdsnämnd eller länsstyrelse att meddela eller vidtaga, äger den, som anser sin rätt därav förnärmad eller obehörigen inskränkt, att anföra besvär, över hälsovårdsnämnds beslut hos länsstyrelsen inom trettio dagar efter delfåendet och över länsstyrelses beslut inom den tid, som för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut är bestämd. Där hälsovårdsnämnd eller länsstyrelse prövar nödigt så förordna, länder utan hinder av besvär beslut till efterrättelse, intill dess annorlunda kan bliva i vederbörlig ordning beslutat.

61 §.

Böter och viten, som ådömas på grund av denna stadga eller de i enlighet med densamma meddelade föreskrifter, tillfalla kommunen.

Saknas tillgång till fulla gällandet av böter eller vite, skall förvandling ske enligt allmänna strafflagen.

Genom denna stadga upphävas Kap. 1, 2, 3 och 5 i hälsovårdsstadgan för riket den 25 september 1874.

Denna stadga skall träda i kraft den 1 januari 1920; dock att följande bestämmelser icke skola äga tillämplighet förr än två år förflutit från det stadgan trätt i kraft, nämligen:

1) bestämmelserna i 8 § 1 och 2 mom. samt 43 § 1 och 2 mom., såvitt angår vid stadgans ikraftträdande redan befintligt rum;

2) bestämmelserna i 11 § 1 mom. andra och tredje styckena samt 46 § 1 mom. andra och tredje styckena;

3) bestämmelserna i 13 § 1 mom. tredje och fjärde styckena, såvitt angår golv i avträde, som vid stadgans ikraftträdande redan är befintligt;

4) bestämmelserna i 18 § 3 mom., i vad de avse golv i svinhus.

Där synnerliga svårigheter möta att å rum, vilket vid stadgans ikraftträdande redan var befintligt, vidtaga åtgärd, som betingas av bestämmelsen i 8 § 2 mom. om fönsters läge i förhållande till gata, allmän plats eller gårdsrum, äger hälsovårdsnämnd medgiva anstånd med vidtagande av dylik åtgärd jämväl efter det två år förflutit från det stadgan trätt i kraft.

I stad skall hälsovårdsnämnd i enlighet med denna stadga utses så tidigt, att nämnden kan träda i verksamhet den 1 januari 1920, vid vilken tid de nuvarande hälsovårdsnämnderna i städerna skola upphöra att tjänstgöra.

*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 21
februari 1919.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Statsråden PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
THORSSON.

Departementschefen, statsrådet Schotte anförde:

Frågan om revision av hälsovårdsstadgan för riket och omarbetning av gällande bestämmelser angående åtgärder mot epidemiska sjukdomar hava nu kommit i ett skick, som möjliggör ärendets framläggande för riksdagen. Sedan de under flera år pågående förarbetena numera avslutats, föreligga förslag till hälsovårdsstadga, förslag till epidemilag och förslag till lag angående överflyttande på hälsovårdsnämnd av kommunalnämnds åligganden i avseende å allmänna hälsovården. Jag vill inledningsvis lämna en kort redogörelse för de omständigheter, under vilka dessa förslag tillkommit, samt vad därmed står i sammanhang.

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 1 saml. 131 häft. (Nr 152.) 138 19 6

I. Inledning.

Historik.

Under det innevarande århundradets första decennium mottog Kungl. Maj:t ett flertal framställningar, som åsyftade revision av gällande hälsovårdsstadgas bestämmelser. Så ingick länsstyrelsen i Jönköpings län den 16 december 1901 till Kungl. Maj:t med en skrivelse, däri länsstyrelsen hemställde, att de i hälsovårdsstadgan § 33 mom. 1 givna föreskrifterna angående läkares besök och andra åtgärder med anledning av vissa i nämnda författningsrum angivna smittsamma sjukdomar måtte med viss jämkning givas motsvarande tillämpning även vid inträffade fall av mässling och kikhosta. Sedermera inkom Svenska kommunaltekniska föreningen med en framställning av den 23 mars 1906, i vilken föreningen påyrkade revision av hälsovårdsstadgans bestämmelser angående förläggning utav avträden. Vidare gjorde Älvsborgs läns läkarförening den 7 december 1906 en framställning angående förbättringar i farsotssjukvården på rikets landsbygd. Sistnämnda framställning avsåg huvudsakligen åstadkommande av en effektivare lagstiftning för de smittsamma sjukdomarnas upptäckande och de sjukas avskiljande från sin omgivning ävensom inrättande genom det allmännas försorg av lämpliga epidemisjukhus i tillräckligt antal. Slutligen ingick även Skaraborgs läns läkarförening den 27 januari 1907 med en framställning angående förbättring av farsotssjukvården på landsbygden, däri föreningen i huvudsak anslöt sig till de nyssberörda av Älvsborgs läns läkarförening framförda önskemålen.

Över de ingivna framställningarna avgåvos yttranden av åtskilliga myndigheter, vilka i allmänhet vitsordade behovet av de föreslagna författningsändringarna och tillstyrkte de framställda yrkandena. Medicinalstyrelsen avgav utlåtande i saken den 29 mars 1909 och anförde därvid, att en allmän revision av hithörande lagstiftning, särskilt beträffande farsotssjukvården, vore väl behövlig. Styrelsen hemställde, att frågans vidare utredning måtte anförtros åt en särskild kommitté av sakkunniga personer.

De i ärendet inkomna framställningarna och utlåtandena föredrogos inför Kungl. Maj:t den 11 september 1909, därvid dåvarande statsrådet och chefen för civildepartementet lämnade en redogörelse för frågans läge. Departementschefen erinrade om, att hälsovårdsstadgan för riket daterade sig från år 1874 och att utvecklingen på de områden stadgan avsåg att

reglera sedan nämnda tid gått framåt med stora steg. Redan av denna anledning syntes det angeläget, att författningen översåges. Särskilt i behov av revision vore de bestämmelser i hälsovårdsstadgan, som rörde bostadslägenheter och samlingslokaler. Det syntes vidare kunna ifrågasättas, huruvida icke särskilda stadganden borde meddelas såväl rörande beskaffenheten av lokaler, där livsmedel beredas och försäljas, som ock i allmänhet om ur hygienisk synpunkt skärpt kontroll över fabriker och därmed jämförliga lokaler. Jämväl i andra hänseenden syntes hälsovårdsstadgan kunna betraktas såsom otidsenlig eller saknande nödig fullständighet, och gällande bestämmelser i avseende på farsotssjukvården inom riket ansåges allmänt otillfredsställande. En revision av hithörande författningar vore därför behövlig.

Med anledning av vad sålunda blivit anført uppdrog Kungl. Maj:t berörda den 11 september 1909 åt en kommitté av sex personer att verkställa revision av hälsovårdsstadgan för riket och därvid tillika avgiva förslag till ändrade föreskrifter i avseende å farsotssjukvården inom riket. Sedan under fortgången av kommitténs arbeten en av densammas ledamöter erhållit entledigande från det honom meddelade uppdraget och två nya ledamöter i kommittén blivit förordnade, erhöll kommittén slutligen den sammansättningen, att kommitténs ordförande var dåvarande ledamoten av riksdagens första kammare, hovrättsrådet friherre H. Wrede, samt dess ledamöter voro dåvarande ledamoten av riksdagens andra kammare, borgmästaren A. Ahlstrand, förste stadsläkaren i Stockholm, medicine doktorn I. Andersson, dåvarande ledamoten av riksdagens andra kammare, ryttmästaren friherre E. Fleetwood, stadsarkitekten i Stockholm K. Salin, f. d. medicinalrådet, medicine doktorn R. A. Wawrinsky och dåvarande ledamoten av riksdagens första kammare, förste provinsialläkaren i Kopparbergs län G. Windahl.

Den sålunda sammansatta kommittén avgav den 1 april 1915 betänkande och förslag i ämnet. Betänkandet, som finnes tillgängligt i tryck, torde bliva utdelat inom riksdagen och lärer sålunda icke behöva här refereras. Jag återkommer längre fram till kommittéförslagets huvudpunkter och inskränker mig nu till att erinra om, att detsamma innefattade förslag till hälsovårdsstadga för riket, förslag till epidemistadga, förslag till särskilda bestämmelser angående utbekommande av statsbidrag för underhåll och vård, som lämnas å epidemisjukhusen, förslag till lag angående ändrad lydelse av § 38 i förordningen om kommunalstyrelse på landet samt förslag till vissa ändringar i ordningsstadgan för rikets städer, landshövdingeinstruktionen den 10 november 1855 och kungörelsen den 14 juli 1893 angående vissa åtgärder till förekommande av

kolerans utbredning bland rikets invånare. Till betänkandet var fogad en av kommittéledamoten K. Salin avgiven reservation i en detaljfråga.

Över kommitténs betänkande och förslag hava yttranden avgivits av medicinalstyrelsen, arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse, samtliga länsstyrelser, landstingen, stadsfullmäktige och hälsovårdsnämnder i åtskilliga städer, samtliga förste provinsialläkare, förste stadsläkarna i Stockholm och Göteborg samt stadsläkaren i Malmö, svenska provinsialläkarföreningens styrelse, svenska stadsläkarföreningens styrelse, allmänna svenska läkarföreningens styrelse, svenska stadsförbundets styrelse med flera myndigheter och korporationer. Medicinalstyrelsens utlåtande, som avgavs den 13 december 1917, åtföljdes av särskilda yttranden utav medicinalråden G. Kjerrulf och F. Bissmark, vilka var för sig uttalat skiljaktig mening beträffande vissa delar av den föreliggande frågan.

Härjämte har den kommitté, som den 5 maj 1916 tillsattes för att verkställa utredning och avgiva förslag till enhetlig, utvidgad livsmedelsgästiftning, yttrat sig över den del av förslaget till hälsovårdsstadga, som avser födoämnes- och livsmedelskontrollen.

Slutligen har statens bostadskommission den 31 januari 1919 inkommit med ett utlåtande över förslaget till hälsovårdsstadga. Detta utlåtande hänför sig särskilt till den del av hälsovårdsstadgan, som avser bostadshygienen, och har föranletts av bostadskommissionens befattning med överarbetning av det förslag till byggnadsstadga, som den 20 mars 1909 framlades av för detta ändamål tillsatta kommitterade.

Då de av kommittén avgivna författningsförslagen icke synts mig vara av beskaffenhet att kunna utan väsentliga förändringar godtagas, har jag gjort förslagen till föremål för vidare bearbetning inom civildepartementet. Ur denna bearbetning hava framgått ett förslag till hälsovårdsstadga, ett förslag till lag angående överflyttande på hälsovårdsnämnd av kommunalnämnds åligganden i avseende å allmänna hälsovården samt ett förslag till epidemilag. Innan jag ingår på en redogörelse för dessa författningsförslags innehåll, anser jag mig böra nämna några ord om deras legala natur.

*Författnings-
förslagens
legala natur.
Kommittén.*

Kommittén har i nu ifrågavarande hänseende anført, att den icke ansett sig böra göra något yrkande beträffande en ny hälsovårdslagstiftnings blivande natur av lag eller av ensamt av Kungl. Maj:ts utfärdad förordning. Kommittén säger sig emellertid icke hava förbisett, att redan i dess förslag till hälsovårdsstadga inrymts bestämmelser, som skäligen borde anses vara av kommunallags natur. Detta vore i än vidsträcktare

mån fallet med kommitténs förslag till epidemistadga. Kommittén hade emellertid icke ansett lämpligt att av denna anledning utbryta dessa bestämmelser ur deras sammanhang i författningsförslagen.

De bestämmelser i kommitténs förslag till hälsovårdsstadga, som med de anförda orden åsyftas, äro i första hand de stadganden, som avse organisationen av hälsovården på landsbygden. I detta hänseende innebär nämligen kommittéförslaget den väsentliga förändringen i nuvarande förhållanden, att primärkommunernas handhavande av hälsovården skulle upphöra och kommunalnämndernas åligganden i detta hänseende överflyttas till en för varje provinsialläkardistrikt tillsatt hälsovårdsnämnd, vilkens ledamöter till större delen skulle väljas av vederbörande lands-Departements-
chefen.ting. För att möjliggöra denna överflyttning har kommittén framlagt förslag om sådan ändring i § 38 av förordningen om kommunalstyrelse på landet, att de nuvarande bestämmelserna om kommunalnämnds handhavande av stadgar rörande sundhet inom kommunen skulle ur nämnda lagrum utgå.

Som jag längre fram torde få tillfälle att närmare utveckla, har jag i mitt föreliggande förslag till hälsovårdsstadga icke upptagit den av kommittén föreslagna omorganisationen av hälsovården på landsbygden. Enligt mitt förslag skall den allmänna hälsovården såväl i stad som på landsbygd fortfarande vara en primärkommunernas angelägenhet och handhavas av kommunala nämnder. I organisatoriskt avseende innebär mitt förslag vad landsbygden angår icke någon annan förändring av nu gällande bestämmelser, än att det medgiver lantkommunerna att, om så provas nödigt, utse särskilda hälsovårdsnämnder för övertagande av kommunalnämndernas nuvarande åligganden beträffande hälsovården. I sammanhang härmed har i förslaget åt den kommunala hälsovårdsmyndigheten givits benämningen *hälsovårdsnämnd*, oavsett om sagda myndighet utgöres av särskilt utsedd hälsovårdsnämnd eller av kommunalnämnd.

Ett genomförande av den sålunda i mitt förslag ingående förändringen av den kommunala hälsovårdsmyndighetens organisation och benämning torde påkalla, att bestämmelser utfärdas därom, att de åligganden i avseende å allmänna hälsovården, som enligt lag eller författning ankomma å kommunalnämnd, hädanefter skola, där ej annorlunda stadgas, tillkomma hälsovårdsnämnd. Ifrågavarande bestämmelser äro givetvis av beskaffenhet att böra tillkomma i den ordning, som om kommunallag är stadgad. Med hänsyn härtill har jag låtit utarbeta förslag till lag angående översflyttande på hälsovårdsnämnd av kommunalnämnds åligganden i avseende å den allmänna hälsovården. Det är min avsikt att hemställa, att detta lagförslag genom proposition förelägges riksdagen till antagande.

I fråga om själva hälsovårdsstadgan föreligga däremot starka skäl för att icke giva densammas bestämmelser natur av lag. Arten av de förhållanden, som hälsovårdsstadgan avser att reglera, gör det synnerligen önskvärt, att stadgans natur medgiver snabb anpassning efter eventuella framsteg i hygienisk vetenskap och förändringar i sanitär teknik. De skiftande förhållandena i olika delar av riket göra det också antagligt, att en del dispenser från stadgans bestämmelser bliva erforderliga, och det är icke lätt att på förhand avgöra, i vilka avseenden behov av dispens kan komma att göra sig gällande. Att ur stadgan utbryta de mera organisatoriska bestämmelserna är en åtgärd, som stöter på tekniska svårigheter, och som för övrigt skulle medföra vissa nackdelar. Det torde nämligen vara önskvärt, att de bestämmelser, som reglera de sanitära myndigheternas verksamhet för den allmänna hälsovården, såvitt möjligt sammanföras i en författning. Med hänsyn härtill har jag beträffande förslaget till hälsovårdsstadga för avsikt att hemställa, att Kungl. Maj:t måtte inhämta riksdagens yttrande över detsamma, och torde Kungl. Maj:t efter mottagande av riksdagens svar vilja företaga den slutliga prövningen av förslaget och förordna om författnings utfärdande i ämnet.

Vad sedermera epidemilagstiftningen angår, innehåller det föreliggande förslaget till epidemilag en del bestämmelser, som avse att överflytta den allmänna epidemisjukvården från kommunerna till landstingen samt närmare reglera landstingens skyldigheter med avseende på denna sjukvård. Att ur författningen utbryta dessa bestämmelser låter sig icke gärna göra. På grund härav lär hela förslaget böra behandlas såsom kommunallag och genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

De inom civildepartementet utarbetade författningsförslagen synas mig vara ägnade att tillfredsställa alla berättigade fordringar med hänsyn till hälso- och sjukvården samt jämväl kunna godtagas ur den kommunala förvaltningens synpunkt. Vid sådant förhållande lär det icke vara rådligt att längre uppskjuta den förevarande frågans lösning. De delar av gällande hälsovårdsstadga, som framför allt kräva en skyndsam revision, äro bestämmelserna angående smittsamma sjukdomars bekämpande. Särskilt för landsbygdens vidkommande måste det anses vara ett trängande behov, att epidemisjukvården och vad därmed står i sammanhang ordnas på ett mera tillfredsställande sätt än vad för närvarande är fallet. De epidemier, som under det sista året gått fram över landet eller härjat i grannländerna, hava med allt eftertryck inskräpt nödvändigheten av snar förbättring i hithörande hänseenden. På grund härav synas mig de förevarande författningsförslagen böra framläggas för innevarande års riksdag.

Jag övergår nu till en redogörelse för huvudpunkterna i det föreliggande förslaget till hälsovårdsstadga och får i samband därmed tillfälle att beröra förslaget till lag angående överflyttande på hälsovårdsnämnd av kommunalnämnds åligganden i avseende å allmänna hälsovården. Förslaget till epidemilag torde jag få anmäla längre fram denna dag.

II. Förslagets huvudpunkter.

Det föreliggande förslaget till hälsovårdsstadga ansluter sig i formellt avseende nära till nu gällande hälsovårdsstadga för riket. Det är på samma sätt som sistnämnda stadga uppdelat i en avdelning, som rör hälsovården i städer och municipalsamhällen, en avdelning, som behandlar hälsovården på landsbygden, och en avdelning, som innehåller bestämmelser, gemensamma för stad och landsbygd. Någon motsvarighet till den nuvarande hälsovårdsstadgans Kap. 4 finnes emellertid icke i förslaget. Samtliga föreskrifter angående farsoter och smittsamma sjukdomar hava nämligen sammanförts i det förut omnämnda förslaget till epidemilag.

Överensstämmelsen mellan den nuvarande hälsovårdsstadgan och det föreliggande förslaget inskränker sig icke till det formella. Även i sakligt hänseende bygger förslaget till stor del på gällande hälsovårdsstadgas grund. Åtskilliga bestämmelser i sistnämnda stadga äro utan ändring eller med obetydliga jämkningar överflyttade till förslaget. I ett väsentligt avseende avviker emellertid förslaget från den nuvarande stadgan, nämligen därutinnan, att hälsovårdsföreskrifterna för landsbygden, vilka i nuvarande stadga äro synnerligen knapphändiga, i förslaget blivit betydligt utvidgade efter mönster av de för stad gällande bestämmelserna, i den mån dessa ansetts kunna och böra tillämpas på landsbygdens förhållanden. I kommittéförslaget har denna utvidgning av landsbygdens hälsovårdsföreskrifter verkställt i form av hänvisningar från paragraferna i kapitlet om hälsovården på landet till vederbörande paragrafer i kapitlet om hälsovården i stad. Denna form för avfattningen av kapitlet om hälsovården på landet är emellertid ägnad att göra detta kapitel ganska svåröverskådligt och kan icke anses uppfylla de fordringar på lättfattlighet och påtaglighet, som enligt min mening måste ställas på en författning, bland vars viktigaste uppgifter är att tjäna till vägledning för allmänheten. Med hänsyn härtill har jag i det inom civildepartementet utarbetade förslaget givit samtliga bestämmelser i

kapitlet om hälsovården på landet en fullt utförd och självständig avfattning. Härigenom torde en icke obetydlig lättnad vid författningens tillämpning vara att vinna. Den genomförda omredigeringen har visserligen medfört det resultatet, att förslagets andra kapitel till väsentliga delar utgöres av upprepningar från det första kapitlet. Denna formella brist synes mig dock väga lätt i jämförelse med den praktiska fördel, som ernås genom den vidtagna åtgärden.

De viktigaste nyheter, som det föreliggande förslaget erbjuder i förhållande till nuvarande hälsovårdsstadga, hänföra sig till spörsmålen om hälsovårdens organisation, bostadshygienen, livsmedelskontrollen, renhållningen i städerna samt anläggningen av begravningsplatser. Jag vill i det följande lämna en allmän redogörelse för förslagets principer på vart och ett av de nämnda områdena. De avvikelser från gällande stadgas föreskrifter, som förslaget innehåller i sina övriga delar, äro mindre betydande. Dessa avvikelser torde jag bliva i tillfälle att behandla vid redogörelsen för förslagets särskilda bestämmelser.

1) **Hälsovårdens organisation.**

A. **Hälsovårdens organisation i stad.**

*Hälsovårds-
nämnds all-
männa ålig-
ganden.*

De för närvarande gällande bestämmelserna angående organisationen av den allmänna hälsovården i städerna återfinnas i hälsovårdsstadgans Kap. 1 ävensom i §§ 9 och 11 av samma stadgas Kap. 2. Jämlikt dessa bestämmelser utgör varje stad ett hälsovårdsområde och har en särskild hälsovårdsnämnd. Det allmänna direktivet för hälsovårdsnämndens verksamhet uttalas i §§ 4 och 9, enligt vilka nämnden har att ägna uppmärksamhet åt allt, som kan inverka på sundheten och allmänna hälsotillståndet i staden, samt söka åstadkomma förbättringar och ett tillfredsställande skick härutinnan. Såsom särskilt viktiga områden för nämndens initiativ framhållas ordnandet av vattentillgången och vattenavloppet, torrläggning av vattensjuk mark och renhållningen.

Kommittén.

Den nuvarande anordningen av den allmänna hälsovården såsom en primärkommunernas angelägenhet har för städernas vidkommande icke givit kommittén anledning till någon anmärkning. Enligt kommitténs förslag skulle denna anordning bibehållas och varje stad skulle fortfarande utgöra ett hälsovårdsområde samt vara utrustad med en särskild hälsovårdsnämnd. Hälsovårdsnämndens allmänna åligganden skulle i huvudsak vara desamma som för närvarande. Emellertid har i kommitté-

förslaget det allmänna direktivet för hälsovårdsnämndens verksamhet utvidgats utöver nuvarande hälsovårdsstadgas bestämmelser, i det att kommittén bland de sanitära krav, som nämnden särskilt har att söka genomföra, upptagit tre nya punkter. Dessa tre nya, särskilt framhållna föremål för nämndens initiativ äro: anläggande av allmänna vatten- och avloppsledningar, inrättande av renhållningsverk eller vidtagande av annan lämplig åtgärd för orenlighetens avlägsnande från staden samt beredande av tillgång till allmänna, billiga varmbad ävensom, där så kan ske, till bad i öppet vatten. I fråga om anläggandet av renhållningsverk har kommittén framhållit, att renhållningsverk numera funnes i mer än fjärdedelen av samtliga svenska städer, samt att det såväl av ekonomiska som hygieniska skäl måste betraktas såsom ett betydelsefullt önskemål, att renhållningen mer och mer kommunaliserades. Med hänsyn till de ekonomiska konsekvenserna för vederbörande städer av en dylik kommunalisering hade kommittén likväl ansett sig böra stanna vid ett åläggande för hälsovårdsnämnd att *verka för* att renhållningsverk inrättades, i den mån så icke redan skett. Beträffande åläggandet för nämnden att verka för tillgång på allmänna, billiga bad för stadens invånare har kommittén framhållit den synnerliga betydelse för folkhälsan, som tillgång på billiga bad äger, och de goda verkningar, som visat sig av inrättandet utav skol- och folkbad.

Mot kommitténs förslag med avseende på organisationen av hälsovården i städerna och hälsovårdsnämndens allmänna åligganden hava de i ärendet hörda myndigheterna och korporationerna i huvudsak icke haft något att invända. Från en del myndigheters sida har emellertid framställts den anmärkningen, att bland de i författningen särskilt framhållna föremålen för hälsovårdsnämndens initiativ jämväl borde upptagas beredande av sunda bostäder för stadens invånare.

Myndigheter
och korporation-
tioner.

Även medicinalstyrelsen har, under hänvisning till den allt mera i förgrunden trädande frågan om sunda bostäder, hemställt att i stadgan- det angående hälsovårdsnämnds allmänna åligganden måtte upptagas bestämmelse om skyldighet för nämnden att verka för att sunda bostäder beredas stadens invånare.

Medicinal-
styrelsen.

Såsom jag i fortsättningen torde få tillfälle att närmare beröra, innehåller det föreliggande stadgeförslaget utförliga bestämmelser angående bostadshygienen med detaljerat angivande av hälsovårdsnämndens skyldigheter i detta avseende. Bostadshygienens stora och alltmånga erkända betydelse för den allmänna hälsovården synes mig emellertid påkalla, att

Departements-
chefen.

hälsovårdsnämndernas uppmärksamhet alldeles särskilt fästes på detta område av den municipala hygien. Givetvis kan hälsovårdsnämnden icke utan stöd av den kommunala representationen åstadkomma, att stadens invånare beredas sunda bostäder. Nämnden har emellertid i sin hand att på åtskilliga sätt taga initiativ till bostadsförhållandenas förbättring, på samma vis som nämnden har att taga initiativ till anläggning av vattenledningar, renhållningsverk m. m. För att uttryckligen framhålla önskvärdheten av att hälsovårdsnämndens initiativ inriktas på förbättring av bostadsförhållandena, har jag i mitt förslag bland bestämmelserna om hälsovårdsnämnds allmänna åligganden upptagit ett stadgande om skyldighet för nämnden att verka för att sunda bostäder beredas stadens invånare.

Bland kommittéförslagets föreskrifter angående de allmänna åligganden, som tillkomma hälsovårdsnämnd på landet, ingår ett stadgande om skyldighet för nämnden att söka åstadkomma särskilda hälsovårdsordningar, upptagande de föreskrifter, som utöver vad hälsovårdsstadgan innehåller kunna anses för orten erforderliga. Någon motsvarighet till detta stadgande återfinnes icke bland kommittéförslagets bestämmelser om hälsovårdsnämnd i stad. Det synes mig emellertid vara av en viss vikt, att behovet av hälsovårdsstadgans komplettering genom lokala hälsovårdsordningar även för städernas vidkommande uttryckligen framhålles i stadgan. I en stadga, som avses att gälla för rikets samtliga städer, kan man av naturliga skäl icke upptaga andra bestämmelser än sådana, som utan oskäligt betungande av allmänheten kunna genomföras i varje stad, vare sig den är stor eller liten, är bebyggd med slutet eller fristående byggnadssätt, o. s. v. Hälsovårdsstadgans föreskrifter komma därför alltid att representera de hygieniska minimifordringarna, och det måste förutsättas, att stadgan kompletteras genom för varje stad avpassade hälsovårdsföreskrifter. För att betona nödvändigheten av att sådana lokala hälsovårdsordningar komma till stånd, har jag bland det föreliggande förslagets bestämmelser om hälsovårdsnämnds allmänna åligganden infört ett stadgande om skyldighet för nämnden att verka för, att sådana föreskrifter i avseende på allmänna hälsovården, som utöver vad hälsovårdsstadgan innehåller äro för staden behöfliga, bliva i vederbörlig ordning meddelade.

I öfrigt har jag icke haft något väsentligt att anmärka emot kommitténs förslag till bestämmelser angående hälsovårdsnämnds allmänna åligganden, utan hava de av kommitterade härutinnan föreslagna stadgandena med några obetydliga jämkningar inflytt i det inom civildepartementet utarbetade förslaget.

Enligt nuvarande hälsovårdsstadga har hälsovårdsnämnden i stad icke att utan vidare taga befattning med den allmänna sjukvården i staden. Jämlikt föreskrift i stadgans § 8 kunna emellertid stadsfullmäktige, om så finnes lämpligt, åt hälsovårdsnämnden uppdraga förvaltningen av stadens allmänna sjukvård, så vitt denna förvaltning icke enligt gällande författning tillkommer annan myndighet. Ett dylikt uppdrag åt hälsovårdsnämnden meddelas sålunda genom ett enkelt stadsfullmäktigebeslut.

Hälsovårds-
nämndens
befattning
med sjukvår-
den.

I nu ifrågavarande föreskrifter har kommittén föreslagit en förändring, som innebär, att stadens allmänna sjukvård i princip alltid skulle förvaltas av hälsovårdsnämnden. Enligt kommitténs förslag skulle det dock vara medgivet att undantaga den ifrågavarande sjukvården eller någon del av densamma från hälsovårdsnämndens förvaltning och överlämna den åt särskild styrelse. En sådan anordning skulle emellertid icke kunna genomföras genom ett enkelt stadsfullmäktigebeslut, utan bestämmelse härom skulle meddelas i enahanda ordning, som avses i gällande hälsovårdsstadgas § 24, d. v. s. i form av en lokal hälsovårdsföreskrift.

Kommittén.

Emot denna punkt i kommittéförslaget hava bestämda invändningar framställts av Svenska stadsförbundets styrelse. Styrelsen framhåller, att kommittén icke visat eller ens sökt visa, att städernas nuvarande mera vidsträckta frihet att efter omständigheterna använda hälsovårdsnämnden eller särskild styrelse såsom organ för kommunens sjukvårdsuppgifter länt denna förvaltningsgren till skada eller eljest medfört olägenheter. Några erfarenheter i dylik riktning torde icke heller föreligga, och det vore därför svårt att inse gagnet av den utav kommittén föreslagna anordningen. Såsom garanti mot obefogade inskränkningar i hälsovårdsnämndens befattning med sjukvårdsangelägenheterna syntes bestämmelsen vara helt och hållet överflödigt, varemot den säkerligen skulle leda till att hithörande organisationsärendens avgörande droge längre ut på tiden, utan att därigenom någon allsidigare eller eljest förbättrad saklig behandling vunnos. Med hänsyn till vad sålunda anförts hemställde styrelsen, att nuvarande hälsovårdsstadgas bestämmelser måtte lämnas orubbade på denna punkt.

Svenska stads-
förbundets
styrelse

Då kommitterade icke anfört något skäl för den av dem föreslagna anordningen och de av stadsförbundets styrelse emot densamma framställda invändningarna synas mig befogade, har jag i mitt förslag återfört stadgandet om hälsovårdsnämndens befattning med stadens allmänna sjukvård till samma lydelse, som det har i gällande hälsovårdsstadga.

Departements-
chefen.

Hälsovårds-
nämndens
sammansätt-
ning.

Nuvarande hälsovårdsstadgas bestämmelser om sammansättningen av hälsovårdsnämnd i stad äro att finna i stadgans § 1 mom. 2. Enligt detta författningsrum sammanfattas hälsovårdsnämnden i stad av följande ledamöter, nämligen: polismästaren eller, där sådan ej finnes, den ledamot av magistraten, som förestår stadens polis; en ledamot, vilken magistraten väljer inom eller utom sig; stadsläkaren eller, där flera sådana äro antagna, den främste bland dem, men, där stadsläkare ej finnes, annan läkare, som av magistraten därom anmodas; samt fyra ledamöter, valda av stadsfullmäktige, respektive allmän rådstuga. I stad, där polismästare ej finnes, kan efter stadsfullmäktiges eller allmänna rådstugans beslut antalet ledamöter i nämnden nedsättas till fem, nämligen den magistratsledamot, som förestår stadens polis, vederbörande läkare samt tre av kommunen valda ledamöter.

Kommittén.

I fråga om hälsovårdsnämndens sammansättning har kommittén föreslagit den ändringen i nuvarande bestämmelser, att jämväl vederbörande stadsarkitekt skulle vara självskriven ledamot i nämnden. I städer, där stadsarkitekt icke finnes, skulle magistraten till ledamot av nämnden utse annan byggnadskunnig person. Såsom skäl för den sålunda föreslagna anordningen har kommittén anført, att det vid hälsovårdsnämndens behandling av frågor om bostäder och samlingslokaler m. m. vore av stor betydelse att sakkunskap i byggnadsärenden vore inom nämnden representerad. Genom att bereda stadsarkitekten plats i hälsovårdsnämnden hade kommittén velat tillföra nämnden sådan sakkunskap samt därjämte befordra ett intimare samarbete mellan hälsovårdsnämnden och byggnadsnämnden. Den brist, som i detta avseende för närvarande förefunnes, hade nämligen visat sig medföra stora olägenheter.

Förutom förslaget om stadsarkitektens ledamotskap i hälsovårdsnämnden har kommittén föreslagit den ändringen i nämndens nuvarande sammansättning, att magistratens rätt att inom eller utom sig välja en person att vara ledamot i nämnden skulle upphöra. Kommittén framhåller i detta hänseende, att något skäl att utöver vad i kommittéförslaget är fallet befordra magistratens inflytande på nämndens sammansättning icke torde kunna framdragas.

Medicinal-
styrelsen.

Beträffande det av kommittén framställda förslaget om stadsarkitektens ledamotskap i nämnden har medicinalstyrelsen anført, att det önskvärda samarbetet mellan hälsovårdsnämnd och byggnadsnämnd säkerligen skulle bättre betryggas genom att stadsläkaren bleve självskriven ledamot av byggnadsnämnden än genom att stadsarkitekten bleve ledamot av hälsovårdsnämnden. Då emellertid stadsarkitektens ledamotskap i hälsovårdsnämnden icke gärna kunde vara annat än till gagn, hade styrelsen icke något att däremot invända.

Den av kommittén föreslagna anordningen med stadsarkitekten såsom självskriven ledamot av hälsovårdsnämnden utgör en konsekvens av kommitténs förslag angående nämndens befattning med byggnadskontrollen. Enligt detta förslag skulle nämligen bland nämndens bostadshygieniska uppgifter ingå skyldighet att föranstalta om besiktning å alla nyinredda bostäder, innan dessa finge tagas i bruk. Tillika skulle det åligga nämnden att på begäran av enskilde i förväg granska byggnads- och inredningsplaner samt efter granskningen meddela yttrande över desamma. För en byggnadskontrollerande verksamhet av denna art och omfattning skulle det givetvis vara synnerligen behöfligt, att nämnden ägde tillgång till byggnadsteknisk sakkunskap.

Departementa-
chefen.

Som jag i fortsättningen torde få tillfälle att närmare beröra, intager emellertid det inom civildepartementet utarbetade förslaget i förevarande avseende en helt annan ståndpunkt än kommittéförslaget. Enligt förstnämnda förslag har hälsovårdsnämnden icke någon befattning med nybyggnader för bostadsändamål, utan nämndens bostadshygieniska uppgifter äro inskränkta till de färdiga bostäderna, d. v. s. till utövande av bostadsinspektion i egentlig mening. Vid sådant förhållande har det icke synts mig föreligga någon anledning att införa stadsarkitekten såsom självskriven ledamot av hälsovårdsnämnden, utan hava de av kommittén föreslagna bestämmelserna härom liksom ock bestämmelsen om skyldighet för magistraten att, där stadsarkitekt icke finnes, utse en i byggnadsärenden kunnig person till stadsarkitektens ersättare, utesluts ur det inom civildepartementet utarbetade förslaget. I sammanhang härmed har i förslaget antalet av stadsfullmäktige valda ledamöter i nämnden ökat från fyra till fem.

Den i gällande hälsovårdsstadga ingående och i kommittéförslaget upptagna bestämmelsen, att nedsättning av antalet ledamöter i hälsovårdsnämnden må av stadsfullmäktige beslutas allenast i städer, där polismästare icke finnes, synes mig föga motiverad. Behovet av fylligare representation i hälsovårdsnämnden lär näppeligen kunna sägas vara beroende på om polismästare finnes eller icke. I det inom civildepartementet utarbetade förslaget har bestämmelsen om nedsättning av antalet ledamöter i hälsovårdsnämnden ändrats därhän, att sådan nedsättning må kunna av stadsfullmäktige beslutas oavsett om polismästare finnes i staden eller icke.

För fullgörande av sina arbetsuppgifter är hälsovårdsnämnden givetvis i behov av biträden. Sådana biträden äro särskilt erforderliga i och för den yttre tillsynen över stadens sanitära förhållanden. Enligt gäl-

Hälsovårds-
nämndens
arbetsformer.

lande hälsovårdsstadga, § 4 mom. 2, har hälsovårdsnämnden befogenhet att för hälsovårdstillsynen anställa särskilda tillsyningsmän. Någon skyldighet att utse sådana tillsyningsmän finnes dock icke för närvarande stadgad. Beträffande formerna för anställning av nu ifrågavarande tillsyningsmän och nämndens övriga biträden föreskrives i hälsovårdsstadgans § 3 mom. 1, att samtliga tjänstebiträden, som ställas till hälsovårdsnämndens förfogande, antagas och entledigas av nämnden.

Kommittén.

Rörande frågan om hälsovårdsnämndens tillsyningsmän har kommittén framhållit, att det i gällande stadga åt nämnden givna bemyndigandet att utse tillsyningsmän förutsatte, att medel finnes anslagna för dylikt ändamål. Någon skyldighet för en stad att gälda kostnaden för anställandet av tillsyningsmän kunde med nuvarande bestämmelser icke anses föreligga. Det kunde emellertid icke förnekas, att redan under nu rådande förhållanden dylika tillsyningsmän vore oumbärliga i de allra flesta av våra städer och med städer jämförliga samhällen. Tillsyningsmän finnes ock redan nu anställda ej blott i de större städerna, utan jämväl i mindre städer och flertalet andra samhällen, där hälsovårdsstadgans bestämmelser för stad tillämpades. Då det för utövandets av en verksam hälsovårdstillsyn vore synnerligen önskvärt att hälsovårdstillsyningsmän finnes anställda i alla städer och stadsliknande samhällen, hade kommittén ansett sig böra i sitt förslag upptaga en bestämmelse av innehåll, att i varje stad skulle finnas en eller flera tillsyningsmän för allmänna hälsovården. I samband härmed har kommittén föreslagit en föreskrift om, att ifrågavarande tillsyningsmän ävensom nämndens övriga tjänstemän och biträden skulle antagas och entledigas av nämnden, där ej i annan allmän författning vore annorlunda stadgat.

Svenskastads-
förbundets
styrelse.

Mot det av kommittén sålunda framställda förslaget, till den del det samma avser tjänstemäns och biträdens antagande och entledigande, har Svenska stadsförbundets styrelse framställt en del anmärkningar. Styrelsen har framhållit, att den intet hade att invända mot själva den av kommittén föreslagna regeln för tjänstetillsättningen, men väl mot undantagsbestämmelsen, som otvivelaktigt vore allt för snäv, särskilt då det gällde att på ett ändamålsenligt sätt ordna stadsförvaltningens sekreteraregöromål. Styrelsen ville erinra om den på många håll med goda erfarenheter genomförda centraliseringen av sekreterartjänsterna, en anordning, som kunde i hög grad försvåras av hälsovårdsnämndens fristående ställning i tjänstetillsättningsfrågor. Det vore nämligen klart, att den gemensamma sekreteraren icke lämpligen kunde antagas av en var bland de myndigheter han skulle biträda, utan måste utses av en enda, vare sig permanent eller för ändamålet särskilt bildad myndighet. Hälso-

vårdsnämnden kunde varken enligt gällande stadga eller enligt kommittéförslaget tvingas att gå med på ett dylikt system, även om några sakliga skäl icke vore att åberopa mot detsamma. Uppenbarligen borde för sådant fall möjlighet beredas att lösa frågan så, som det allmänna kommunala intresset fordrade, vilket enklast kunde ske genom att särskilda grunder för antagande och entledigande av nämndens tjänstebiträden finge stadgas i samma ordning, som gäller beträffande lokal hälsovårdsföreskrift. En dylik utväg vore fullt analog med den, som gällande byggnadsstadga i sin § 5 anvisade för reglerande av byggnadsnämndens befogenhet med avseende å motsvarande ärenden inom denna myndighets förvaltningsområde.

Emot kommitténs förslag till föreskrift om skyldighet för stad att anställa tillsyningsmän för allmänna hälsovården har jag icke haft något att erinra, utan har denna föreskrift oförändrad upptagits i det inom civildepartementet utarbetade förslaget. Beträffande åter det av kommittén föreslagna stadgandet om antagande och entledigande av hälsovårdsnämndens tjänstemän och biträden synas mig de av stadsförbundets styrelse anförda anmärkningarna beaktansvärda. Jag har därför, i enlighet med vad styrelsen hemställt, i det föreliggande förslaget givit bestämmelsen om tjänstemäns och biträdens anställning sådan avfattning, att antagandet och entledigandet av dylika befattningshavare skall genom lokal hälsovårdsföreskrift kunna undantagas från hälsovårdsnämndens avgörande och överlämnas åt annan myndighet.

Departements-
chefen.

Jämväl i ett annat avseende företer det inom civildepartementet utarbetade stadgeförslaget en avvikelse från de av kommittén föreslagna bestämmelserna angående hälsovårdsnämndens arbetsformer. Enligt kommittéförslaget skulle samtliga hos hälsovårdsnämnden anhängiga ärenden avgöras av nämnden in pleno. Jag har icke kunnat undgå att finna, att denna arbetsform under vissa förhållanden kan bli väl tung. Till hälsovårdsnämndens handläggning och avgörande höra ju en del grupper av ärenden, vilka äro så pass obetydliga eller ock av så ensartad beskaffenhet, att det icke synes behöfligt att ett nämndsammanträdes hela apparat sättes i rörelse för varje särskilt fall. Såsom exempel på dylika ärenden kunna nämnas bostadsinspektionens löpande angelägenheter, vissa detaljfrågor angående försäljningslokaler för livsmedel, ansökningar om tillstånd att inrätta vattenklosetter, m. m. Därest vissa allmänna principer för dylika ärendens behandling funnes fastställda, synes det icke böra möta betänklighet att medgiva, att nämndens beslutanderätt beträffande dem finge delegeras till någon av nämndens ledamöter, till exempel stadsläkaren, eller till och med till någon av nämndens tjänste-

män, till exempel bostadsinspektören. Det torde väl vara otvivelaktigt, att en sådan delegation skulle medföra en betydande lättnad icke blott för hälsovårdsnämnden, utan även för allmänheten, vars ansökningar därigenom skulle kunna avgöras snabbare än om man vore förpliktad att avvakta hela nämndens sammankallande. Jag vill erinra om, att det förslag till byggnadsstadga, som den 20 mars 1909 avgavs av särskilda kommitterade, innehåller den bestämmelsen, att i byggnadsordning kan intagas föreskrift om att byggnadsnämnd med vissa inskränkningar och förbehåll äger uppdraga sin beslutanderätt i enklare ärenden till särskild ledamot av nämnden eller någon nämndens tjänsteman. Det synes mig föreligga starka skäl att införa en motsvarande bestämmelse i den blivande hälsovårdsstadgan. Jag har därför i 3 § 4 mom. av mitt föreliggande förslag upptagit ett stadgande av innehåll, att i lokal hälsovårdsföreskrift må bestämmas, att hälsovårdsnämnden äger uppdraga åt någon sin ledamot eller tjänsteman att på nämndens vägnar meddela beslut i vissa grupper av mindre viktiga ärenden, vilkas beskaffenhet skall i den ifrågavarande lokala hälsovårdsföreskriften särskilt angivas. En tillfyllestgörande garanti mot missbruk av den delegerade beslutanderätten synes man mig kunna vinna genom att stadga, dels att beslut, som blivit meddelat på nämndens vägnar, skall anmälas inför nämnden vid dess nästinfallande sammanträde, dels ock att på nämndens vägnar meddelat beslut icke får innefatta vitesföreläggande. Bestämmelser av denna innebörd hava införts i 3 § 4 mom. av förslaget.

Jag har nu redogjort för det föreliggande förslagets huvudpunkter beträffande hälsovårdens allmänna organisation i städerna och övergår till spörsmålet om motsvarande organisation på landsbygden.

B. Hälsovårdens organisation på landsbygden.

*Hälsovårds-
områden.*

Den allmänna hälsovården på rikets landsbygd är sedan gammalt en primärkommunernas angelägenhet. Redan i kungl. kungörelsen den 27 februari 1828 om åtskilliga ändringar och tillägg uti förordningen om sockenstämmor och kyrkoråd stadgades, att kyrkorådet skulle utöva in-seendet över den allmänna hälsovården inom församlingarna. Genom kungl. förordningen den 12 november 1831 om vad i hänseende till farsoten kolera iakttagas bör anbefalldes, att för varje prästgäll på landet skulle utses en särskild sundhetsnämnd. Dessa sundhetsnämnder voro emellertid icke permanenta, utan fungerade blott för tillfället.

Genom kungl. förordningen den 29 augusti 1843 om socknenämnder på landet överflyttades kyrkorådens hälsovårdande verksamhet på de nya socknenämnderna. I kungl. förordningen den 30 december 1857 om vad till förekommande och hämmande av farsoter och smittosamma sjukdomar bland rikets invånare iakttagas bör stadgades, att varje kommun hade att bestrida de utgifter, som erfordrades för allmänna hälsovården därstädes. Slutligen blevo socknenämndernas åligganden genom 1862 års förordning om kommunalstyrelse på landet överflyttade på kommunalnämnderna. Enligt bestämmelserna i § 38 av sistnämnda förordning tillhör det kommunalnämnden att, bland annat, handhava och tillämpa de av kommunen beslutade, vederbörligen fastställda stadgar rörande sundheten inom kommunen, och i §§ 27 och 28 av gällande hälsovårdsstadga lämnas närmare direktiv för kommunalnämndens verksamhet ifråga om den allmänna hälsovården.

I den sålunda fastställda och hittills tillämpade ordningen föreslår kommittén en genomgripande förändring. Kommitténs ifrågavarande förslag innebär i korthet, att lantkommunerna skulle upphöra att vara hälsovårdsområden och att kommunalnämndernas ledning av hälsovårdstillsynen inom vederbörande kommuner skulle avlysas. I stället skulle det skapas nya hälsovårdsområden, sammanfallande med respektive provinsialläkardistrikt och extra provinsialläkardistrikt. För varje dylikt nytt hälsovårdsområde skulle det finnas en hälsovårdsnämnd, bestående av vederbörande provinsialläkare eller extra provinsialläkare såsom självskriven ledamot, en av länsstyrelsen förordnad lantstats-tjänsteman samt fem av landstinget valda ledamöter. Kommunalnämndernas befattning med den allmänna hälsovården skulle dock icke alldeles upphöra. På anmodan av de nya hälsovårdsnämnderna skulle kommunalnämnderna vara skyldiga att var för sin kommun avgiva yttranden i hälsovårdsfrågor och det skulle vidare åligga kommunalnämnderna att biträda hälsovårdsnämnderna med utövandet av hälsovårdstillsynen samt att till vederbörande hälsovårdsnämnd göra de anmälningar, som kunde påkallas av sanitära missförhållanden. Någon självständig verksamhet ifråga om hälsovården skulle kommunalnämnderna emellertid icke utöva. Som en följd härav skulle bestämmelserna i § 38 av gällande förordning om kommunalstyrelse på landet ändras därhän, att den i nämnda författningsrum intagna föreskriften om kommunalnämnds åligganden ifråga om sundheten inom kommunen avlägsnades. De penningmedel, som bleve erforderliga för de nya hälsovårdsnämndernas verksamhet, skulle anslås av landstinget.

Kommittén.

Enligt det av kommittén framlagda förslaget till epidemistadga skulle de av kommittén föreslagna nya hälsovårdsnämnderna härjämte handhava alla åtgärder till bekämpande av smittsamma sjukdomar samt även förvalta epidemisjukhusen.

På detta sätt te sig grundlinjerna av kommitténs organisationsförslag. Som motivering för det framställda förslaget har kommittén anfört i huvudsak följande.

Arten och mångfalden av de åligganden, som vila på en sockens kommunalnämnd, och särskilt de viktiga uppgifter beträffande kommunens ekonomi, som tilldelats denna myndighet, hade medfört, att kommunalnämndens egenskap av hälsovårdsmyndighet fått träda i bakgrunden vid bestämmandet av nämndens sammansättning. Härtill komme, att tillgång till medicinsk och hygienisk sakkunskap sällan stode kommunalnämnden till buds; där undantagsvis någon läkare varit bosatt i en lantkommun, hade det veterligen ytterst sällan förekommit, att han blivit invald i kommunalnämnden. Visserligen ägde ortens provinsialläkare, respektive extra provinsialläkare, att begära sammanträde med kommunalnämnd för behandling av ärende angående allmän hälso- eller sjukvård, men hittills torde sådana sammanträden i mycket få fall hava ägt rum, och det samarbete, som förekommit mellan kommunalnämnd och ortens tjänsteläkare, hade i huvudsak endast rört sig om sjukvårdsfrågor och åtgärder vid förekommande fall av smittsamma sjukdomar. Genom remisser från myndigheter och läkare hade väl kommunalnämnder här och var fått taga befattning med egentliga hälsovårdsfrågor, men utan sådant yttre initiativ behandlades dylika frågor ytterligt sällan inom kommunalnämnderna.

Vid en granskning av sjuklighets- och dödlighetsförhållandena i städerna och på landsbygden under de senare decennierna funne man i stort sett en högst betydande fortgående förbättring beträffande städerna. Den förr mycket väsentliga skillnaden mellan dödligheten i städerna och dödligheten på landsbygden hade numera utjämnats; här och var hade till och med antydan förekommit till lägre dödlighetssiffra i städerna än på den omgivande landsbygden. Denna gynnsamma ställning för städerna hade en väsentlig grund i den därstädes under nu ifrågavarande tidrymd pågående, genomgripande förbättringen av de hygieniska förhållandena, och det kunde icke bestridas, att hälsovården på den egentliga landsbygden endast i ringa mån följt med i denna utveckling. Det vore uppenbart, att sådana hygieniska frågor, som berörde tillgång till gott vatten, bostäders och samlingslokalers beskaffenhet, renhållning i och omkring bostäder, saluhållna födoämnens beskaffenhet

och vård, med mera, för landsbygdens befolkning hade ungefär enahanda betydelse som för städernas och att det härutinnan vore nödvändigt även för landsbygden att i möjligaste mån följa nyare tiders erfarenhetsrön och den allmänna utvecklingen. En förutsättning härför vore, att omsorgen om hälsovårdens övervakande och befrämjandet av dess utveckling lades i händerna på en myndighet, vars verksamhet vore särskilt inriktad på denna uppgift och som inom sig ägde härför nödig kompetens. En av kommitténs angelägnaste omsorger hade därför varit, att även för landsbygden få till stånd hälsovårdsnämnder, som, i likhet med städernas, inom sig ägde medicinsk-hygienisk sakkunskap och även i övrigt hade den sammansättning och ställning samt sådant verksamhetsområde, som för tillgodoseende av ifrågavarande intressen vore erforderligt. Med tagen hänsyn till olika på saken inverkan omständigheter hade kommittén härvid funnit provinsial-, respektive extra provinsialläkardistriktet vart för sig lämpligen bära utgöra ett hälsovårdsområde. Till dylikt distrikt hörande städer eller andra samhällen, där hälsovårdsstadgans bestämmelser för stad ägde tillämpning, borde dock icke inbegripas i hälsovårdsområdet. Åt tjänsteläkaren i distriktet borde tilldelas enahanda ställning, som i fråga om städernas hälsovårdsnämnder tillkomme stadsläkaren. Beträffande de föreslagna hälsovårdsnämndernas sammansättning i övrigt hade kommittén särskilt tagit hänsyn till två omständigheter. För det första företedde de i ett läkar-distrikt ingående kommunerna till antal och storlek högst betydande variationer, så att någon mera enhetlig och för hälsovårdsnämndens verksamhet tillfredsställande form näppeligen kunde givas åt nämnden, därest dess valda ledamöter skulle utses av de i distriktet ingående kommunerna. För det andra krävdes för nämndernas verksamhet vissa penningmedel, vilkas fördelning på och utbekommande från i regel flera olika stora kommuner skulle vålla nämnderna oöverkomliga svårigheter. På grund härav samt jämväl med hänsyn till hälsovårdsnämndens ställning i övrigt hade det synts kommittén nödvändigt att förlägga de valda ledamöternas utseende till landstinget, liksom ock den årliga stat, som erfordrades för nämndernas verksamhet, borde fyllas av landstinget. Gällande landstingsförordning uppdroge åt landstingen att bland annat handlägga frågor rörande länets hälsovård, varmed vid tiden för landstingsförordningens tillkomst tvivelsutan förstods såväl hälso- som sjukvård. Den höga utveckling landets lasarettsväsen, tuberkulossjukvård med mera vunnit, hade åstadkommit genom landstingens högst betydande uppoffringar härför. Kommittén ansåge välgrundad förhoppning finnas för att liksom landstingens handhavande av den allmänna sjuk-

vården hittills lett till betydelsefulla resultat, skulle det också lända den allmänna *hälsovården* på landsbygden till stor fördel att bli omhändertagen av landstingen. På grund av vad sålunda anförts måste kommittén tillmäta den föreslagna omorganisationen synnerlig vikt för befordran av *hälsovården* på landet.

Förste provin-
sialläkare.

I de över kommittébetänkandet avgivna yttrandena hava synnerligen delade meningar kommit till synes med avseende på nu ifrågavarande organisationsförslag. Av rikets förste provinsialläkare har ett mindretal obetingat accepterat den av kommittén föreslagna anordningen och uttalat den meningen, att ett genomförande av kommittéförslaget skulle lända *hälsovården* på landsbygden till stor båtnad. Ett avsevärt antal av förste provinsialläkarna har givit uttryck åt den uppfattningen, att den av kommittén föreslagna överflyttningen av *hälsovårdsärendena* från kommunalnämnderna till mera kompetenta myndigheter visserligen skulle lända *hälsovården* till gagn, men att de föreslagna *hälsovårdsområdena* vore alldeles för stora, varföre förslaget borde kompletteras med bestämmelser, som möjliggjorde *hälsovårdsområdenas* uppdelning i mindre och lätthanterligare distrikt. Fem förste provinsialläkare hava bestämt avstyrkt den föreslagna organisationen och mot densamma särskilt anført, att de föreslagna *hälsovårdsområdena* skulle bli så stora, att *hälsovårdsnämndernas* ledamöter komme att sakna personlig kännedom om större eller mindre delar av området. Detta förhållande skulle medföra, att de nya *hälsovårdsnämndernas* verksamhet komme att bli ganska illusorisk. Därjämte skulle nämndernas arbete påkalla en mängd resor, vilket bleve rätt så dyrbart för vederbörande landsting. De förste provinsialläkare, som sålunda avstyrkt kommittéförslaget, hava i stället föreslagit, att varje lantkommun, med undantag av inom densamma belägna samhällen, där *hälsovårdsstadgans* bestämmelser för stad vore tillämpliga, skulle utgöra ett *hälsovårdsområde* och hava en *hälsovårdsnämnd*, som i mindre kommuner kunde sammanfalla med kommunalnämnden, men i de större kommunerna borde sammansättas av särskilt därtill utsedda personer.

Svenska provin-
sialläkar-
föreningens
styrelse.

Svenska provinsialläkarföreningens styrelse har i sitt yttrande anført, att vissa av de föreslagna *hälsovårdsområdena* enligt styrelsens mening bleve allt för stora, varföre möjlighet till uppdelning av ett provinsial- eller extra provinsialläkardistrikt i flera *hälsovårdsområden* borde lämnas öppen.

Länsstyrelser.

Länsstyrelserna hava i allmänhet ställt sig ganska obenägna mot den föreslagna organisationen. Några länsstyrelser hava uttalat den meningen, att de ifrågasatta *hälsovårdsområdenas* storlek och mängden i

desamma ingående kommuner gjorde hela organisationen ogenomförbar. Åtskilliga länsstyrelser hava anfört, att den föreslagna förvaltningsapparaten vore tung och otymplig samt komme att arbeta långsamt, vilket allt vore ägnat att framkalla fara vid utbrottet av epidemier, då det framför allt gällde att handla snabbt. Ett par länsstyrelser hava uttalat betänkligheter mot den föreslagna anordningen såsom innebärande en rubbning av de kommunala enheternas självstyrelse och förvaltning. Några länsstyrelser hava med tvekan tillstyrkt den föreslagna organisationen, och ett mindretal länsstyrelser hava anslutit sig till densamma utan förbehåll.

Bland landstingen har flertalet utan någon mera ingående motive-ring förklarat sig icke hava något att erinra mot kommitténs organisationsförslag. Omkring en tredjedel av landstingen har emellertid uttalat betänkligheter med hänsyn till de föreslagna hälsovårdsområdenas storlek, och några landsting hava direkt avstyrkt kommittéförslaget samt i dess ställe förordat en organisation med bibehållande av primärkommunerna såsom hälsovårdsområden. Det torde förtjäna anmärkas, att de flesta landstingen förklarat, att de på grund av knapp tid icke medhunnit att ägna kommittébetänkandet annat än en ytlig granskning. Ett landsting har av denna anledning underlåtit att uttala sig om betänkandet.

Landstingen.

Medicinalstyrelsen har i den nu förevarande frågan anfört i huvudsak följande.

Medicinal-
styrelsen.

Den av kommittén föreslagna omorganisationen av hälsovården på landsbygden vore en långt gående reform, och det vore icke ägnat att förvåna, att den väckt betänksamhet på åtskilliga håll samt framkallat ganska skarpa anmärkningar. För medicinalstyrelsen vore det dock uppenbart, att ett tillfredsställande ordnande av landsbygdens sanitära förhållanden ovillkorligen krävde en ändamålsenligare och för sitt värv bättre kvalificerad organisation än den nuvarande. Det vore tydligt, att kommunalnämnderna med deras mångahanda andra maktpåliggande uppgifter icke som regel kunde vara fullt ägnade att på egen hand ombesörja även här ifrågakarande angelägenheter. Därtill saknade de bland annat den nödiga sakkunskapen. Erfarenheterna bland tjänsteläkarna hade för övrigt visat, att kommunalnämndernas arbete för allmän hälso- och sjukvård egentligen inskränkt sig till ingripande vid epidemiska sjukdomar. Det skulle ju vara lämpligt, om vederbörande tjänsteläkare kunde såsom ledamot deltaga i kommunalnämnds sammanträden vid behandling av hälsovårdsärenden. En sådan lösning av frågan fölle emellertid på praktiska svårigheter. Tjänsteläkarens tid kunde icke upptagas med resor till alla dylika sammanträden i samtliga de kommuner,

som inginge i hans distrikt. Endast i de fall, där distriktet bildades av en eller ett par kommuner, skulle läkarens sakkunskap kunna komma kommunalnämnden fullt till godo. På grund av de erfarenheter, som gjorts angående kommunalnämndernas verksamhet såsom hälsovårdsorgan, ansåge sig medicinalstyrelsen hava allt skäl att biträda kommitténs mening, att det för ifrågavarande ärendens handhavande på landsbygden behövdes nämnder, som hade hälsovårdsfrågornas behandling till huvuduppgift och som därför tillsattes och organiserades just med hänsyn till dessa frågor. Ett oeftergivligt villkor vore då, att hygienisk kompetens vore företrädd i nämnden. För förvärvandet av nödig erfarenhet och praktisk rutin vore det icke mindre önskligt, att nämndernas verksamhetsområden icke tillmättes allt för knappa. Den av kommittén föreslagna indelningen efter provinsial-, respektive extra provinsialläkar-distrikt vore enligt styrelsens uppfattning väl funnen, icke minst med hänsyn till tjänsteläkarens självskriften till ledamotskap i nämnden. Särskilt i distrikt med många små socknar syntes kommitténs förslag vara att förorda, då av sådana smärre kommuner var för sig icke mycket kraftiga insatser i hälsovårdsarbetet kunde påräknas.

På grund av vad medicinalstyrelsen sålunda anfört hade styrelsen ansett sig i huvudsak böra biträda kommitténs förslag. I ett par detaljer ansåge styrelsen emellertid att modifikationer i detta förslag vore att förorda. Det hade mot kommittéförslaget anmärkts, att vissa hälsovårdsnämnder med den av kommittén föreslagna distriktsindelningen skulle erhålla allt för stort verksamhetsområde och representera ett större antal kommuner än önskligt vore. Denna anmärkning vore tvivelsutan berättigad. Styrelsen ville för sin del föreslå, att i hälsovårdsstadgan inrymdes möjlighet för Kungl. Maj:t eller medicinalstyrelsen att på framställning av landsting eller länsstyrelse medgiva uppdelning av sådana större distrikt. Därjämte borde i stadgan införas bestämmelser, som gjorde det möjligt att i vissa fall sammanslå ett extra provinsialläkar-distrikt med vederbörande provinsialläkar-distrikt till ett hälsovårdsområde.

Mot medicinalstyrelsens utlåtande har i nu förevarande hänseende reservation anmälts av föredraganden i ärendet, medicinalrådet F. Bismark. Reservanten har i sitt yttrande särskilt framhållit följande. Enligt kommitténs förslag skulle hälsovårdsnämnderna i regel bliva av betydande storlek och i en del fall omfatta ända till trettio kommuner och därutöver. På grund härav skulle hälsovårdsnämnderna givetvis icke kunna äga personlig kännedom om förhållandena inom sina respektive områdens olika delar. Denna olägenhet hade ock uppmärksamats av

Reservant
inom
medicinal-
styrelsen.

kommittén, som till avhjälpande av densamma föreslagit en bestämmelse om skyldighet för kommunalnämnderna att på uppfordran av hälsovårdsnämnd avgiva yttranden i sanitära frågor, så att hälsovårdsnämndens ledamöter icke skulle behöva göra besök på ort och ställe för förvärvande av erforderlig kännedom om förhållandena. Kommittén hade sålunda icke ansett kommunalnämnderna kunna undvaras, utan hade ålagt dem att biträda med varjehanda uppdrag inom hälsovården, allt under det kommittén förklarat dem inkompetenta till handhavande av hälsovårdsärenden och lagt ansvaret för dessa på de nya hälsovårdsnämnderna. Att kommunerna på detta sätt befriades från ansvar för sin hälsovård vore synnerligen betänkligt. Man måste fråga sig, hur pass intresserade kommunalnämnderna, sedan de sålunda befriats från ansvaret, skulle bli vid utförandet av de uppdrag hälsovårdsnämnderna kunde komma att giva dem, och hur pass benägna kommunalstämmorna kunde förväntas bli att bevilja penningmedel för utförande av arbeten, som beslötes av främlingar. Vid en närmare granskning av de uppgifter, som enligt förslaget bestämmelser skulle tillkomma hälsovårdsnämnderna, måste man ytterligare fråga sig, hur det skulle vara möjligt för de av kommittén föreslagna hälsovårdsnämnderna att i detalj fullgöra dessa uppgifter inom så stora områden. Enbart nämndernas åligganden beträffande livsmedelskontrollen torde på grund av hälsovårdsområdenas utsträckning bli omöjliga att fylla. Ännu betänkligare ställde sig förhållandet med avseende på de uppgifter, som enligt förslaget till epidemistadga skulle tillkomma hälsovårdsnämnderna vid inträffade fall av smittsamma sjukdomar. Enligt sagda förslag skulle det åligga vederbörande hälsovårdsnämnd att skyndsamt söka vidtaga erforderliga åtgärder till sjukdomens förebyggande eller förhindrande av dess utbredning. Dylika åtgärder måste framför allt företagas *snabbt*. För en hälsovårdsnämnd, som befunde sig på långt avstånd från platsen för sjukdomens utbrott och därtill saknade närmare kännedom om de lokala förhållandena, skulle det emellertid icke bli möjligt att ingripa energiskt och skyndsamt. De beslut, som vid nu ifrågavarande tillfällen måste av hälsovårdsnämnden fattas, hade ofta stor ekonomisk räckvidd för kommunen eller den enskilde. Det kunde gälla att vidtaga anordningar ifråga om vatten- eller avloppsledningar samt att stänga mejerier, bagerier eller butiker. Beslut i dylika frågor kunde icke gärna fattas utan personlig kännedom om förhållandena. Till följd härav skulle i de flesta hithörande fall hälsovårdsnämnderna få lita till kommunalnämnderna för upplysningar och annat biträde. Men härvid vore att märka, att *ansvaret* för respektive åtgärder icke vilade på vederbörande kommunalnämnd, utan på

den i ärendet beslutande hälsovårdsnämnden. Detta förhållande vore synnerligen betänkligt och ägnat att framkalla mycket otillfredsställande förhållanden.

Vad sålunda anförts talade för, att ärenden rörande allmän hälsovård fortfarande liksom hittills närmast borde påvila kommunerna själva. Även om, såsom från många håll framhållits, lantkommunerna hittills icke fullgjort sina åligganden i hälsovårdsärenden på ett tillfredsställande sätt, torde därav icke behöva följa, att dessa åligganden skulle tagas ifrån dem. En annan utväg finnes, nämligen att sätta de kommunala myndigheterna bättre i stånd att utföra sina uppgifter. Först och främst måste man giva kommunerna större myndighet, det vill säga i hälsovårdsstadgans kapitel om landsbygden införa skärpta bestämmelser för hälsovården. En kommunalnämnd, utrustad med samma befogenhet som en hälsovårdsnämnd i ett stadssamhälle, skulle helt säkert i regel visa sig duglig att sköta sitt åliggande, särskilt om vederbörande provinsialläkare, på sätt föreskrevs i §§ 24 och 26 av gällande läkarinstruktion, intresserade sig för hälsovården inom sitt distrikt. Härjämte borde det tagas i övervägande, huruvida icke i större kommuner ärenden angående allmän hälso- och sjukvård borde utbrytas från kommunalnämndens handläggning och överlämnas åt en särskild hälsovårdsnämnd. Att däremot taga steget ut och i *samtliga* kommuner införa särskild hälsovårdsnämnd syntes olämpligt, då kommunalnämnden i de små kommunerna torde vara fullt i stånd att fylla även de åligganden, som tillkomma en hälsovårdsnämnd.

Departements-
chefen.

Det av kommittén framlagda förslaget till omorganisation av den allmänna hälsovården på landsbygden påkallar givetvis en synnerlig uppmärksamhet. Det mål kommittén satt sig före har varit att på landsbygden åstadkomma ett kraftigare inskridande i hälsovårdsangelägenheter än som hittills ägt rum därstädes. Det medel, som kommittén ansett framför allt skola bidra till uppnående av nämnda mål, har varit att förstärka landsbygdens hälsovårdsmyndigheter genom att tillföra dem ett ämbetsmannaelement, representerande medicinsk och administrativ sakkunskap. Det är möjligt, att det åsyftade målet i viss mån skulle komma att uppnås genom den av kommittén föreslagna anordningen. Kommitténs förslag lämnar emellertid rum för tungt vägande invändningar ur åtskilliga synpunkter.

För att begynna med några anmärkningar av mera formell art, måste det sättas ifråga, huruvida provinsial- och extra provinsialläkardistrikt äro enheter av tillräckligt stabil natur för att lämpligen kunna göras

till underlag för en kommunalt-administrativ indelning. Ifrågavarande distrikt omregleras ju icke så sällan, och om rikets indelning i hälsovårdsområden vore byggd på dessa distrikt, skulle varje omreglering av distrikten få administrativa och ekonomiska konsekvenser, som understundom vore ganska besvärliga. Andra svårigheter av liknande art skulle uppstå därigenom, att åtskilliga läkardistrikt innehålla kommuner, som tillhöra olika landstingsområden. För närvarande finnas icke mindre än sju provinsialläkardistrikt och nio extra provinsialläkardistrikt, som äro delade på flera landstingsområden. Enligt kommitténs förslag skulle tillsättandet av hälsovårdsnämnd i dylika distrikt ske enligt Kungl. Maj:ts för varje särskilt fall givna bestämmelser. Kommitterade hava emellertid icke givit anvisning på något sätt att lösa spörsmålet, huru kostnaden för hälsovårdsnämndens verksamhet i dylika distrikt skulle bestridas och fördelas mellan de i distriktet deltagande landstingen. Någon utväg att på ett tillfredsställande sätt lösa denna fråga torde knappast finnas. Enbart de sålunda antydda bristerna i kommitténs förslag synas mig giva vid handen, att läkardistriktet icke utgöra någon tjänlig grundval för en indelning av kommunal art.

Det torde även vara tvivelaktigt, huruvida den föreslagna organisationen skulle medföra den nytta, som kommitterade avsett. Härvidlag bör till en början observeras, att de nya hälsovårdsområdena enligt kommitténs förslag icke skulle omfatta sådana inom läkardistriktet belägna samhällen, där hälsovårdsstadgans bestämmelser för stad vore tillämpliga. Dessa samhällen skulle utgöra egna hälsovårdsområden och hava egna hälsovårdsstyrelser, sammansatta efter enahanda grunder, som ifrågavarande samhällens nuvarande hälsovårdsnämnder. De nya, högt kvalificerade hälsovårdsnämndernas verksamhet skulle således vara begränsad till den egentliga landsbygden, som är jämförelsevis glest befolkad och där behovet av sanitärt ingripande är relativt minst. Om någon ort på denna landsbygd bleve så tätt befolkad, att det sanitära intresset krävde att hälsovårdsstadgans bestämmelser för stad förklarades tillämpliga därstädes, skulle orten i och med detsamma undandragas den högre kvalificerade hälsovårdsnämndens uppsikt. En sådan utveckling torde med skäl kunna betecknas såsom ur sanitär synpunkt föga tillfredsställande.

Även för den rena landsbygden, som enligt kommittéförslaget skulle komma att lyda under de nya hälsovårdsnämnderna, torde dessa nämnders verksamhet icke bliva av den betydelse, som kommitterade föreställt sig. Då det icke gärna är tänkbart, att hälsovårdsnämnderna skulle kunna personligen följa förhållandena inom sina vidsträckta distrikt, skulle de i de flesta fall få stödja sin verksamhet på de utlåtanden och

anmälningar, som komme dem tillhanda från vederbörande kommunalnämnder. Härigenom komme hälsovårdsnämnderna att sakna den direkta kontakt med förhållandena, som är en nödvändig förutsättning för en praktiskt lagd sanitär verksamhet, och den utvecklingen låge då nära till hands, att nämndernas handläggning av ärendena komme att bliva av övervägande formell art. Nämnderna komme därigenom att reduceras till att bliva en tämligen betydelselös mellaninstans mellan kommunalnämnder och vederbörande länsstyrelse. En dylik mellaninstans torde varken vara behöfvlig eller nyttig.

Härtill kommer den i flera av de inkomna yttrandena framhållna olägenheten, att de föreslagna hälsovårdsområdenas stora omfattning skulle försvåra ett snabbt ingripande från hälsovårdsnämndens sida vid de tillfällen, då snabbhet vore av behovet påkallad. Särskilt med hänsyn till hälsovårdsnämndernas uppgifter vid fall av smittsamma sjukdomar skulle detta förhållande kunna medföra ödesdigra verkningar. Även om möjlighet bereddes att uppdelade vissa läkardistrikt i två eller flera hälsovårdsområden, skulle den anmärkta olägenheten komma att kvarstå. Den antydda uppdelningen skulle näppeligen kunna drivas så långt, att icke i allt fall flertalet hälsovårdsområden bleve för stora för att tillåta tillräckligt snabba preventiva åtgärder vid epidemier, och genom en dylik uppdelning skulle man ju för övrigt giva till spillo den intima anknytning mellan hälsovårdsnämnder och tjänsteläkare, som kommittén framhållit som den förnämsta vinsten av sitt förslag.

En omständighet, som är ägnad att i väsentlig grad förminska effektiviteten hos de av kommittén föreslagna hälsovårdsnämnderna, är den rådande bristen på tjänsteläkare. En mängd provinsial- och extra provinsialläkardistrikt äro ofta vakanta, och icke sällan förgår en avsevärd tid, innan de kunna bliva besatta. Under dessa vakansperioder skulle vederbörande hälsovårdsnämnder sakna den sammanhållande och ledande kraft, som kommittén avsett att tillföra dem genom tjänsteläkarens ledamotskap i nämnden.

Till de sålunda anförda skälen mot den av kommitterade föreslagna anordningen komma så de betänkligheter, som denna anordning är ägnad att ingiva ur den kommunala organisationens synpunkt. De föreslagna hälsovårdsnämnderna skulle komma att utgöra en utanför primärkommunerna stående kommunalmyndighet, på vilkens sammansättning primärkommunerna icke skulle hava något inflytande. Denna utanför kommunerna stående myndighet skulle hava vidsträckt befogenhet att ingripa i förhållanden, som hittills tillhört den kommunala självstyrelsen. Kommunalnämndernas rätt att inverka härpå skulle vara begränsad till avgivande av de utlåtanden, som hälsovårdsnämnden skulle komma att

begära. En dylik anordning torde vara en för vårt kommunala liv tämligen främmande form för lösande av kommunala uppgifter. Det lär icke kunna bestridas, att anordningen innebär ett avsteg från de hittills tillämpade principerna för vår kommunalförvaltning. Ett sådant avsteg synes mig icke böra tagas utan tvingande nödvändighet.

På grund av vad jag sålunda anført har jag icke kunnat biträda kommitténs förslag till organisation av hälsovården på landsbygden, utan har jag sökt en lösning av denna fråga med bibehållande av primärkommunerna som hälsovårdsområden.

En huvudsaklig anmärkning mot landsbygdens nuvarande hälsovård har gått ut därpå, att kommunalnämnderna mycket sällan av eget initiativ upptagit hälsovårdsfrågor till behandling och att sanitära ingripanden från nämndernas sida varit allt för sparsamt förekommande. Denna anmärkning är otvivelaktigt befogad. Vid bedömande av kommunalnämndernas verksamhet i förevarande avseende måste man emellertid betänka, att de sanitära föreskrifter, som hittills varit gällande för landsbygden, äro synnerligen knapphändiga. En blick på det fåtal paragrafer i gällande hälsovårdsstadga, som avse landsbygden, torde tillfyllest belysa detta förhållande. Då det reella innehållet i föreskrifterna för landsbygdens hälsovård varit så obetydligt och kommunalnämndernas befogenhet i sanitärt avseende följaktligen varit starkt begränsad, synes det vara ganska naturligt, att nämndernas hälsovårdande verksamhet icke kunnat utmärka sig för någon synnerlig intensitet. Genom det föreliggande förslaget till hälsovårdsstadga skulle emellertid hälsovårdsföreskrifterna för landsbygden utvidgas i högst betydande mån. Det torde enligt min mening med säkerhet kunna förutses, att redan denna utvidgning är ägnad att medföra en avsevärd förhöjning av kommunalnämndernas aktivitet i sanitärt hänseende. En väsentlig del av de gjorda anmärkningarna mot kommunalnämnderna såsom hälsovårdsorgan torde härigenom bliva undanröjd.

En ytterligare förbättring av den kommunala hälsovårdsorganisationen skulle kunna vinnas därigenom, att kommunerna bereddes möjlighet att välja särskilda hälsovårdsnämnder, vilkas uppgift uteslutande skulle avse hälso- och sjukvård och vilkas sammansättning därför skulle komma att bestämmas av sanitära hänsyn. Att ålägga alla kommuner att utse särskild hälsovårdsnämnd synes mig icke böra komma ifråga. För ett stort antal smärre kommuner är en särskild hälsovårdsnämnd säkerligen icke behöfvig, och även i en del större kommuner, som omfatta ren jordbruksbygd, torde en särskild hälsovårdsnämnd knappast få ett tillräckligt fält för sin verksamhet. I åtskilliga kommuner, som innefatta industriområden, synas däremot särskilda hälsovårdsnämnder vara av

behovet påkallade, och över huvud taget torde dylika nämnder få en uppgift att fylla i sådana kommuner, där platser med mera sammanträngd befolkning förekomma, utan att detta dock lett till ifrågavarande platser fränskiljande såsom municipalsambhällen. Det lämpligaste sättet att befördra bildandet av särskilda hälsovårdsnämnder i kommunerna synes mig vara, att i fråga om hälsovårdsnämnd införa bestämmelser av ungefärligen enahanda art, som om fattigvårdsstyrelse i 1871 års fattigvårdsförordning funnos meddelade. Bestämmelserna borde således innebära, att varje kommun skulle hava rätt att välja särskild hälsovårdsnämnd samt att i kommun, där särskild hälsovårdsnämnd icke blivit tillsatt, hälsovårdsnämnden skulle utgöras av kommunalnämnden.

Det skulle kunna sättas ifråga, att i hälsovårdsstadgan inrymma bestämmelser om rätt för länsstyrelse att *förplikta* kommun att tillsätta särskild hälsovårdsnämnd. Vinsten av en dylik bestämmelse torde dock icke bli synnerligen stor. Länsstyrelsen skulle givetvis icke kunna öva något inflytande på den framtvingade hälsovårdsnämndens sammansättning, och därest en kommun mot sitt bestridande ålagts att tillsätta särskild hälsovårdsnämnd, lär man knappast kunna förutsätta, att den på sådant sätt tillkomna nämnden skulle ådagalägga något särskilt intresse för sin uppgift. Däremot synes det lämpligt, att såväl länsstyrelser som vederbörande tjänsteläkare söka i godo förmå vederbörande kommuner att tillsätta särskilda hälsovårdsnämnder i så stor utsträckning, som ur hälsovårdens synpunkt kan anses erforderligt. Särskilt med hänsyn till de utvidgade skyldigheter, som det föreliggande stadgeförslaget ålägger hälsovårdsnämnderna på landsbygden och som i större kommuner säkerligen skulle bli för kommunalnämnderna ganska betungande, torde det kunna antagas, att någon obenägenhet att tillsätta särskild hälsovårdsnämnd icke skall komma att göra sig gällande inom sådana kommuner, där särskild hälsovårdsnämnd verkligen är av behovet påkallad.

I anslutning till vad jag sålunda anført har jag i 35 § av mitt föreliggande förslag infört bestämmelser, som innebära, att varje kommun på landet, med undantag av sådant samhälle, där hälsovårdsstadgans föreskrifter för stad äga tillämplighet, skall utgöra ett hälsovårdsområde, samt att för varje dylikt hälsovårdsområde skall finnas en hälsovårdsnämnd. Vidare har jag i 36 § av förslaget upptagit ett stadgande av innehåll, att hälsovårdsnämnden skall, om ej särskild sådan nämnd blivit tillsatt, utgöras av kommunalnämnden, samt att särskild hälsovårdsnämnd må tillsättas där så med hänsyn till hälsovårdsområdes vidd, folkmängd eller andra förhållanden prövas erforderligt. Slutligen hava i förslaget införts bestämmelser, som innebära, att sammansättningen av särskild hälsovårdsnämnd skall ske efter samma regler, som gälla för kommunalnämnd.

Nu gällande hälsovårdsstadga innehåller i §§ 27 och 28 en del bestämmelser angående kommunalnämnds allmänna åligganden med avseende på allmänna hälsovården. Enligt dessa bestämmelser har nämnden att ägna uppmärksamhet åt allt, som kan inverka på sundheten och allmänna hälsotillståndet inom kommunen, samt härutinnan söka åstadkomma förbättringar och ett tillfredsställande skick. Särskilt anbefalles nämnden tillse att kommunens invånare hava tillgång på gott vatten samt övervaka renhållningen i och i närheten av boningshusen. I §§ 30 och 31 av stadgan föreskrives, att nämnden har att söka åstadkomma särskilda hälsovårdsordningar för kommunen i dess helhet eller för sådana delar av densamma, där större sammanträngd befolkning finnes.

Hälsovårds-
nämnds all-
männa ålig-
ganden.

Enligt kommitténs förslag skulle det allmänna direktivet för hälsovårdsnämnds verksamhet på landet i någon mån utvidgas. Hälsovårdsnämnden skulle nämligen åläggas verka för att på platser med mera sammanträngd befolkning vattenledning anlades samt att avlopp, varigenom flytande orenlighet bortfördes, anordnades så, att de icke vållade sanitära olägenheter. Dessutom skulle det åligga nämnden att verka för att tillgång bereddes till billiga varmbad, där så lämpligen kunde ske.

Kommittén.

De i ärendet hörda ämbetsverken, myndigheterna och korporationerna hava i huvudsak icke haft något att erinra emot de av kommittén föreslagna bestämmelserna angående hälsovårdsnämnds allmänna åligganden. Från en del håll, däribland från medicinalstyrelsen, har emellertid yrkats, att de av kommittén föreslagna stadgandena skulle utvidgas med en föreskrift om skyldighet för hälsovårdsnämnd att verka för att sunda bostäder beredas hälsovårdsområdets invånare.

Ämbetsverk,
myndigheter
och korporation-
er.

De bestämmelser i kommittéförslaget, som innefatta det allmänna direktivet för hälsovårdsnämnds verksamhet på landsbygden, synas mig lika väl lämpade att läggas till grund för en kommunal hälsovårdsnämnds arbete som för de av kommittén föreslagna hälsovårdsnämndernas. Med hänsyn härtill har jag i mitt förslag upptagit de av kommittén i detta avseende föreslagna bestämmelserna utan annan ändring, än att jag, i överensstämmelse med vad som skett beträffande motsvarande bestämmelser för stad, bland hälsovårdsnämndens allmänna åligganden infört föreskrift om skyldighet för nämnden att verka för att sunda bostäder beredas hälsovårdsområdets invånare.

Departements-
chefen

Enligt kommitténs förslag till epidemistadga skulle hälsovårdsnämnderna på landsbygden förvalta de landstingen tillhöriga epidemisjukhusen och således handhava sådan sjukvård, som avser smittsamma sjukdomar. Övrig allmän sjukvård skulle däremot icke hälsovårdsnämnderna hava någon befattning med. Denna sistnämnda sjukvård

Hälsovårds-
nämnds be-
fattning med
sjukvården.

Kommittén.

skulle enligt kommittéförslaget bibehållas såsom en primärkommunernas angelägenhet och omhänderhavas av vederbörande kommunalnämnder eller eventuellt utsedda särskilda styrelser.

Departements-
chefen.

Enligt det inom civildepartementet utarbetade förslaget till epidemilag skall epidemisjukvården handhavas av landstingen. Med denna sjukvård skulle således icke de kommunala hälsovårdsnämnderna få något att skaffa. De förebyggande åtgärderna vid fall av smittsamma sjukdomar skulle däremot åligga hälsovårdsnämnderna, på sätt jag vid den kommande redogörelsen för förslaget till epidemilag torde få tillfälle att närmare utveckla.

Den av kommunerna anordnade sjukvård, som avser andra sjukdomar än de smittsamma, skulle enligt mitt förslag till hälsovårdsstadga bibehållas som en kommunernas angelägenhet. Det naturliga torde väl vara, att denna sjukvård handhaves av kommunens sanitära organ, hälsovårdsnämnden. Någon ovillkorlig regel att så skall vara förhållandet läser det dock icke vara skäl att uppställa. Det kan tänkas, att det understundom vore förmånligt att exempelvis sjukavdelningen på en kommunal fattigvårdsanstalt förvaltades av fattigvårdsstyrelsen och icke av hälsovårdsnämnden. Det synes mig böra överlämnas åt den kommunala representationen att åt hälsovårdsnämnden överlämna den av kommunen anordnade sjukvården i den utsträckning, som kan finnas lämplig.

På grund härav har jag bland förslagets föreskrifter om hälsovårdsnämnds allmänna åligganden upptagit en bestämmelse därom, att kommunalfullmäktige eller, där sådana ej finnas, kommunalstämma må, om så finnes lämpligt, åt hälsovårdsnämnden uppdraga förvaltningen av den allmänna sjukvård, som av kommunen anordnas, såvitt denna förvaltning icke enligt gällande författning tillkommer annan myndighet. Denna bestämmelse, som är införd i 35 § av förslaget, motsvarar fullständigt det stadgande angående allmänna sjukvården i stad, som återfinnes i förslagets 1 §.

Hälsovårds-
nämnds ålig-
ganden en-
ligt särskilda
lagar och
författningar.
Departements-
chefen.

Förutom de åligganden, som enligt gällande hälsovårdsstadga till-
tillkomma kommunalnämnd, hava kommunalnämnderna genom ett flertal
andra författningar fått sig ålagda vissa uppgifter ifråga om den all-
männa hälsovården. Som exempel härpå kunna nämnas de skyldigheter,
som åligga kommunalnämnd enligt lagen om arbetarskydd, enligt lagen
om skyddskoppypning och enligt stadgan angående sinnessjuka. I
en del av ifrågavarande författningar hava bestämmelserna om kommu-
nalnämnds åligganden en sådan avfattning, att dessa åligganden efter
genomförande av det föreliggande förslaget till hälsovårdsstadga utan
vidare skulle komma att överflyttas på de särskilda hälsovårdsnämnder,

som kommunerna må komma att utse. I andra författningar är däremot motsvarande bestämmelsers avfattning sådan, att förevarande åligganden i de fall, då särskild hälsovårdsnämnd utsåges, skulle komma att kvarstanna å kommunalnämnden. Det synes uppenbart, att de särskilt utsedda hälsovårdsnämnderna böra få hand om alla ärenden, som avse den kommunala hälsovården. För att avvägbringa detta har jag låtit upprätta det i det föregående omnämnda förslaget till lag angående överflyttande på hälsovårdsnämnd av kommunalnämnds åligganden i avseende å den allmänna hälsovården. Enligt detta lagförslag skola de åligganden i avseende å allmänna hälsovården, som enligt lag eller författning ankomma å kommunalnämnd, efter genomförandet av det föreliggande förslaget till hälsovårdstadga tillkomma hälsovårdsnämnd, där ej annorlunda stadgas. Bland de kommunalnämnds åliggande uppgifter, som genom berörda lagförslag skulle överflyttas på hälsovårdsnämnd, märkes särskilt det i § 38 av förordningen om kommunalstyrelse på landet omnämnda handhavandet av de av kommunen beslutade stadgar rörande sundhet inom kommunen.

Efter denna redogörelse för det förevarande förslagets bestämmelser angående hälsovårdens organisation övergår jag till att behandla förslagets stadganden beträffande bostadshygienen.

2. Bostadshygienen.

A. Bostadshygienen i städerna.

De bestämmelser i nu gällande författningar, som röra bostadshygienen i städerna, återfinnas dels i byggnadsstadgan för rikets städer, dels i hälsovårdsstadgan för riket. I byggnadsstadgans § 38 mom. 1 föreskrives, att byggnadsnämnd vid prövning av byggnadsfrågor skall tillse, att boningshus få sunt läge och en mot sundhetens fordringar svarande inredning. I samma stadgas § 32 lämnas föreskrifter om minsta tillåtna höjd å boningsrum samt om läget av boningsrums golv i förhållande till angränsande jordyta. Gällande hälsovårdsstadga innehåller i § 13 den bestämmelsen, att hälsovårdsnämnden kan förbjuda dels uthyrande av lägenhet, vars beboende prövas vara i hög grad förenat med våda för de inneboendes hälsa, dels ock inhyrandet i ett och samma rum av ett så stort antal personer, att genom deras sammanboende större fara för hälsan kan uppkomma. Av bostadshygienisk art äro därjämte hälsovårdsstadgans bestämmelser om inomhus belägna avträden samt om förläggandet av stall, fähus och svinhus i förhållande till boningshus.

Till de sålunda antydda stadgandena inskränka sig våra nuvarande författningars bostadshygieniska bestämmelser. Med stöd av eller vid sidan av författningarnas föreskrifter hava emellertid i ett flertal städer uppbyggts mer eller mindre utvecklade system av bostadshygieniska lokalstadganden.

Kommittén.

Kommitténs förslag innebär icke någon förändring i de bostadshygieniska bestämmelserna i byggnadsstadgan. Kommittén har sålunda icke ansett erforderligt att på hälsovårdsnämnden överflytta den tillsyn, som avhandlas i byggnadsstadgans § 38. Beträffande de bostadshygieniska föreskrifterna i hälsovårdsstadgan har kommittén däremot föreslagit betydande utvidgningar och skärpningar. Härvid har kommittén haft att utgå dels från redan förefintliga författningsbestämmelser, dels ock från nyssberörda lokala stadganden och den erfarenhet, som vunnits vid dylika stadgandens tillämpning.

De av kommittén föreslagna bestämmelserna angående bostadshygien enen innefatta i huvudsak följande.

1:o) I den blivande hälsovårdsstadgan skulle uppställas vissa allmänna sanitära fordringar på boningsrum. Dessa allmänna fordringar skulle innebära, att boningsrum skulle bereda erforderligt skydd mot köld och fuktighet samt vara försett med fönster, som vore tillräckligt stort, vette direkt åt gata, allmän plats eller gårdsrum samt vore så anordnat, att luftväxling därigenom kunde åstadkommas. Ifrågavarande fordringar skulle gälla såväl för nyinredda boningsrum som, med några obetydliga undantag, för redan befintliga sådana.

2:o) I stadgan skulle införas bestämmelser om förbud att taga nyinrett boningsrum i bruk, förrän besiktning å detsamma förrättats av hälsovårdsnämnden eller av person, som av nämnden därtill förordnats. Skulle hälsovårdsnämnden vid besiktning av nyinrett boningsrum finna, att rummets beboende till följd av byggnadens beskaffenhet eller annan orsak vore förenat med fara för hälsan, skulle nämnden äga förbjuda att rummet toges i bruk för bostadsändamål förr än det felaktiga blivit avhjälpt och de härutinnan vidtagna åtgärderna blivit av nämnden godkända. Varje person, som ämnade nyinreda boningsrum, skulle äga rätt att på förhand underställa hälsovårdsnämnden förslag och ritningar till dylik nyinredning samt erhålla nämndens yttrande över förslaget. Detta nämndens yttrande skulle emellertid allenast innefatta ett till- eller avstyckande och icke inbegripa byggnadslov eller byggnadsförbud, vilket det endast skulle tillkomma byggnadsnämnden att meddela.

3:o) Genom uttrycklig bestämmelse skulle hälsovårdsnämnden åläggas att så ofta behovet påkallade verkställa besiktning av i bruk tagna

bostadslägenheter. Härigenom skulle alltså den i åtskilliga städer redan införda bostadsinspektionen bliva obligatorisk.

4:o) Bestämmelser skulle meddelas om rätt för hälsovårdsnämnden att inskrida i sådana fall, då boningsrum, som vore taget i bruk, prøvades vara så beskaffat, att dess beboende vore förenat med fara för hälsan. I dylika fall skulle nämnden äga att antingen förelägga viss tid för felaktighetens avhjälpande eller, om felaktigheten ej kunde avhjälpas, förbjuda rummets vidare användande. Tillika skulle nämnden äga förbjuda, att i ett och samma boningsrum så stort antal personer inhystes, att genom deras sammanboende fara för hälsan kunde uppkomma. Om de i rummet boende tillhörde samma familj, skulle emellertid förbud mot deras inhysande icke få meddelas annat än om större fara för hälsan föreläge och annan bostad på kommunens bekostnad tillhandahölles, för den händelse sådant vore av behovet påkallat.

De av kommittén föreslagna bestämmelserna avse således *dels* kontroll av nybyggda bostadshus, *dels* besiktning av redan i bruk tagna sådana.

De i ärendet hörda ämbetsverken, myndigheterna och korporationerna hava i allmänhet icke haft något att erinra mot det sakliga innehållet i de av kommittén föreslagna stadgandena. De anmärkningar, som i förevarande avseende blivt framställda, hava i övervägande grad riktats mot ett förhållande av mera formell art, nämligen den oklara gräns, som kommittéförslaget ansetts uppdraga mellan byggnadsnämnds och hälsovårdsnämnds respektive kompetensområden i fråga om bostadskontrollen. I detta hänseende har särskilt Svenska stadsförbundets styrelse framställt åtskilliga erinringar mot kommittéförslaget. Styrelsen har framhållit, att kommitténs förslag att åt hälsovårdsnämnden uppdraga en förhandsbesiktning av nyinredda bostäder vore ägnat att i viss mån verka splittrande och desorganiserande på den offentliga byggnadskontrollen eller i allt fall göra dess arbetsformer tyngre och mera invecklade än som verkligen erfordrades för det hygieniska intressets tillvaratagande. I stället för *en* kontrollmyndighet skulle man enligt kommittéförslaget få *två* sådana. Liksom hittills skulle byggnadsnämnden ensam pröva och avgöra ansökningar om byggnadslov, granska i samband därmed ingivna ritningar och ombesörja de byggnadstekniska besiktningarna. Oberoende härav skulle hälsovårdsnämnden efter anmodan tillhandaga de byggande med råd och upplysningar i hygieniska frågor, vilkas lösning givetvis ofta måste återverka på själva byggnadsplanen och ingripa i de dispositioner, som tillhörde byggnadsnämndens avgörande. Vidare skulle icke blott bygg-

Ämbetsverk,
myndigheter
och korporation-
er.

nadsnämnden, utan även hälsovårdsnämnden eller någon dess representant avsyna och godkänna de färdiga husen innan inflyttning finge ske. Ett dylikt system skulle enligt styrelsens mening framkalla många kollisioner och vore föga ägnat att skänka den offentliga byggnadsuppsikten nödig fasthet och reda. Frågan om förbättrad hygienisk byggnadskontroll borde lösas med bibehållande av byggnadsnämnden såsom centralt uppsiktsorgan. För sådant ändamål borde byggnadsnämnden förstärkas med en representant för den hygieniska sakkunskapen. Hälsovårdsnämndens befogenhet borde inskränkas till uppsikt över de i bruk tagna byggnaderna, det vill säga till bostadsinspektion i egentlig mening. Härigenom skulle man uppnå en bättre avgränsning mellan byggnadsstadgan och hälsovårdsstadgan än vad kommittéförslaget erbjöde.

Statens bostadskommission.

Statens bostadskommission har i den förevarande frågan anfört i huvudsak följande.

Kommitténs förslag till bestämmelser om bostäder och samlingslokaler innebure ett utskiljande av det bostadshygieniska momentet ur den allmänna byggnadskontroll, som enligt byggnadsförfattningarna skulle handhavas av byggnadsnämnden, och kontrollbefogenheternas uppdelning på två olika myndigheter, nämligen byggnadsnämnden för de byggnadstekniska och hälsovårdsnämnden för de hygieniska kontrolluppgifterna. Byggnadsnämnden skulle liksom hittills ensam meddela tillstånd att uppföra boningshus samt under byggnadstiden övervaka att gällande bestämmelser och givna förhållningsorder iakttoges, men när huset stode färdigt till inflyttning, skulle en ny myndighet, hälsovårdsnämnden, träda till för att avgöra, huruvida byggnaden i hygieniskt hänseende fyllde skäligen fordringar. Detta avgörande berodde emellertid till allra största delen av faktorer, som bestämts redan i och med byggnadslovet och som näppe-
ligen kunde i väsentlig grad ändras vid den sena tidpunkt, då hälsovårdsnämndens besiktning skulle äga rum. Enligt kommittéförslaget skulle visserligen hälsovårdsnämnden äga en rådgivande funktion vid planläggningen av byggnadsföretag, men det kunde förutses, att denna funktion i praktiken komme att bliva tämligen betydelselös. Den byggande skulle ju icke hava någon skyldighet att på förhand inhämta hälsovårdsnämndens mening och en av hälsovårdsnämnden meddelad anvisning hade icke någon omedelbart förpliktande verkan. En dylik anvisning behövde icke inflyta bland villkoren för byggnadslovet eller ens delgivas byggnadsnämnden, som således vid prövningen av byggnadslovsärenden och vid den fortlöpande kontrollen under byggnadstiden kunde sakna all kännedom om, att hälsovårdsnämnden framställt något särskilt önskemål i fråga om byggnadsföretaget. Med hänsyn härtill

kunde den befogenhet med avseende på nybyggnader, som enligt kommittéförslaget skulle tillkomma hälsovårdsnämnden, icke förväntas åstadkomma någon höjning av byggnadskontrollens effektivitet i hygieniskt hänseende. Den av kommittén föreslagna uppdelningen av byggnadskontrollen på två myndigheter vore dessutom ägnad att framkalla oreda och kollisioner samt besvär och omgång för dem, som sysselsatte sig med byggnadsverksamhet.

Bostadskommissionen delade fullkomligt kommitténs uppfattning, att en förhöjning av byggnadskontrollens sanitära verkningsgrad vore i hög grad av behovet påkallad. Det åsyftade målet kunde emellertid uppnås utan att därför byggnadsnämndens ställning som centralt tillsynsorgan över stadssamhällellens bebyggande behövde uppgivas och enhetligheten i byggnadskontrollen därigenom äventyras. I samband med arbetet på byggnadsstadgans revision hade kommissionen haft sin uppmärksamhet riktad på denna angelägenhet, och kommissionens numera färdiga förslag till ny byggnadsstadga innefattade bestämmelser, genom vilka en särskild kontroll från hälsovårdsnämndens sida över bebyggandet skulle bli överflödig. Det av kommissionen utarbetade stadgeförslaget innehölle nämligen föreskrift därom, att den läkare, som vore hälsovårdsnämndens bostadshygieniska biträde, eller, om särskild sådan läkare icke finnes, vederbörande stads-, köpings- eller municipalläkare skulle vara självskriven ledamot av byggnadsnämnden med ett genom särskilda bestämmelser garanterat avgörande inflytande på frågor om godkännande av bostadshus. Härigenom skulle byggnadsnämnden bli fullt rustad att tillvarata även de hygieniska intressena vid bostadsbyggandet. I sin egenskap av byggnadsnämndsledamot skulle vederbörande läkare få kännedom om alla byggnadsföretag innan de sattes i gång och därigenom beredas tillfälle att genast från början göra de hygieniska anspråken gällande. Denna anordning skulle medföra en helt annan möjlighet att realisera de sanitära fordringarna än hälsovårdsstadgekommitténs förslag, enligt vilket representanten för den sanitära sakkunskapen i allmänhet skulle komma i kontakt med sina byggnadshygieniska åligganden först då ett hus stode färdigt och möjligheterna till ett verksamt inskridande för avhjälpan av begångna felaktigheter vanligen vore försuttna. Även för vederbörande byggherre skulle kommissionens förslag innebära påtagliga fördelar framför det dualistiska system, som hälsovårdsstadgekommittén velat införa. Kommissionens förslag skulle giva byggherren säkerhet att hans ansökan om byggnadslov bleve prövad ur samtliga de synpunkter, som det allmänna därvid hade att anlägga, och att ett lojalt uppfyllande av de för byggnadslovet ställda villkoren också berättigade honom att taga byggnaden

i bruk för avsett ändamål. Slutligen skulle man genom kommissionens förslag vinna en rationell arbetsfördelning mellan byggnadsnämnd och hälsovårdsnämnd, i det att byggnadsnämnden liksom hittills skulle få till uppgift att handhava den offentliga byggnadskontrollen under själva byggnadsskedet, d. v. s. fram till den tidpunkt, då huset stode färdigt att tillföras bostadsmarknaden, medan hälsovårdsnämnden skulle övertaga den ej mindre viktiga funktionen att hålla uppsikt över färdiga byggnaders användning, skötsel och underhåll på ett i hygieniskt hänseende tillfredsställande sätt.

Kommissionen hade haft under övervägande, att i sitt förslag till byggnadsstadga centralisera byggnadskontrollen ända därhän, att byggnadsnämnden skulle bliva ensam bestämmande myndighet under byggnadsskedet jämväl med avseende på lokaler för beredning och förvaring av födoämnen, stall, fähus, svinhus och andra i hälsovårdsstadgeförslaget behandlade byggnader för specialändamål. Det hade emellertid befunnits vara förenat med allt för stora svårigheter och olägenheter att från hälsovårdsnämnden lösgöra hithörande kontrollåligganden, i vilka det hygieniska momentet vore och måste vara avgjort förhärskande. Kommissionen hade därför i sitt förslag till byggnadsstadga ej medtagit några särskilda föreskrifter rörande dylika byggnader, utan beträffande dem allenast hänvisat till vad därom funnes i hälsovårdsstadgan föreskrivet. Den av kommissionen föreslagna centraliseringen av byggnadskontrollen avsåge således endast bostadshus och samlingslokaler.

På grund av vad sålunda anförts har kommissionen hemställt, att hälsovårdsstadgekommitténs förslag i vad detsamma avsåge besiktning av nyinredda boningsrum, fakultativ förprovning av byggnadsplaner till bostadshus och samlingslokaler samt byggnadssakkunskapens representation inom hälsovårdsnämnden, måtte frångås och hithörande frågor i stället hänvisas till lösning inom byggnadsstadgans ram, på sätt kommissionen i sitt förslag till byggnadsstadga förutsatt.

Departementschefen.

Bostadshygienens betydelse för folkhälsan och behovet av författningsbestämmelser, som möjliggöra en effektiv kontroll över bostädernas sanitära beskaffenhet, torde numera vara så tydligt ådagalagda, att någon meningsskiljaktighet därom knappast kan förefinnas. Den bostadskontrollerande verksamhet, som kan utövas från samhällsorganens sida, bör givetvis inriktas på två huvuduppgifter, nämligen dels kontroll över nybyggnaderna, dels ock kontroll över de färdiga och bebodda lägenheternas tillstånd, skötsel och underhåll. Den förra av dessa uppgifter faller väsentligen inom det byggnadstekniska området och lär bäst lösas i sammanhang med utövandet av den byggnadskontroll, som

är anordnad för tillgodoseende av andra samhälleliga fordringar än de hygieniska. Kontrollen över de bebodda lägenheternas tillstånd är däremot i övervägande grad en sanitär sak och torde lämpligen böra utövas av sanitär myndighet. En sammanblandning av de båda uppgifterna lär lätt kunna framkalla desorganisation i bostadskontrollen och bör fördenskull undvikas.

Ur denna synpunkt äro de av kommittén föreslagna bestämmelserna föga tillfredsställande. Kommitténs förslag att hos hälsovårdsnämnden sammanföra såväl kontroll över nybyggnader som tillsyn över färdiga lägenheter torde i praktiken icke kunna undgå att framkalla oreda och osäkerhet. Den största bristen i kommittéförslaget torde emellertid ligga däruti, att den kontroll över nybyggnader, som skall utövas av hälsovårdsnämnd, icke kan förknippas med handläggningen av ansökningar om byggnadslov och följaktligen komme att sakna möjlighet att framtvunga åttlydnad för sina föreskrifter. Värde av en så anordnad byggnadskontroll synes mig icke så synnerligen stort. Det enda sättet att åstadkomma en effektiv sanitär kontroll över nybyggnadsverksamheten torde vara att skärpa byggnadsstadgans hygieniska fordringar och i samband härmed förstärka byggnadsnämnderna med representanter för hygienisk sakkunskap. För att icke omöjliggöra en framtida lösning av frågan i denna riktning bör man givetvis nu undvika, att i hälsovårdsstadgan införa bestämmelser, som avse kontroll över nybyggnader eller besiktning av nyinredda lägenheter.

Med hänsyn till vad jag sålunda anført har jag i det inom civildepartementet utarbetade förslaget icke upptagit de av kommittén föreslagna bestämmelserna om hälsovårdsnämnds besiktning av nyinredda bostäder, om rätt för hälsovårdsnämnd att meddela förbud mot bostads tagande i bruk och om hälsovårdsnämnds förprovning av byggnadsplaner. I sammanhang härmed hava kommittéförslagets övriga bestämmelser underkastats vissa förändringar, avseende dels att tydligare angiva de allmänna sanitära fordringarna på bostadshus och boningsrum, dels ock att mera utförligt fastställa hälsovårdsnämnds skyldighet med hänsyn till anordnande av bostadsinspektion.

Jag vill redan här nämna, att de nu ifrågavarande allmänna sanitära fordringarna på bostadshus och boningsrum enligt förslagets promulgationsbestämmelser först efter en övergångstid av två år skulle bliva tillämpliga på rum, som vid stadgans ikraftträdande redan äro befintliga.

B. Bostadshygienen på landet.

De nuvarande bestämmelserna angående bostadshygienen på landet inskränka sig till föreskrifterna i hälsovårdsstadgans § 29 mom. 2, jämfört med samma stadgas § 13, enligt vilka kommunalnämnden har befogenhet att förbjuda dels uthyrande av lägenhet, vars beboende prövas vara i hög grad förenat med våda för de inneboendes hälsa, dels ock inhyrandet i ett och samma rum av ett så stort antal personer, att genom deras sammanboende större fara för hälsan kan uppkomma.

Kommittén.

Kommittén har i förevarande avseende framhållit, att de fordringar, som från hygienisk synpunkt måste ställas på ett boningsrum, vore i det väsentligaste enahanda för land och för stad. Med anledning härav hade kommittén för landet föreslagit ungefär samma bestämmelser angående bostadshygienen, som de av kommittén för stad föreslagna. Förhållandena på landsbygden betingade emellertid några avvikelser från de för stad avsedda föreskrifterna. Vid byggnader på landet uppstode sällan de trångmål, som framkallades av städernas ringa tomtutrymme och det där oftast använda slutna byggnadssättet. Olägenheterna i bostadshygieniskt avseende bleve därför lindrigare på landsbygden än i städerna och påkallade icke så kraftigt ingripande. Härjämte måste man tillse, att hälsovårdsnämnderna på landet icke alltför mycket betungades med kontrolluppgifter. På grund härav hade kommittén icke ansett sig böra för landet föreslå några stadganden om skyldighet för hälsovårdsnämnd att besiktiga nyinredda boningsrum, att anordna regelbunden bostadsinspektion eller att verkställa förprovning av byggnadsplaner.

Departementschefen.

I det inom civildepartementet utarbetade förslaget äro de av kommittén föreslagna bestämmelserna angående bostadshygienen på landet upptagna utan andra förändringar än sådana, som varit erforderliga för åvägabringande av överensstämmelse med förslagets avfattning av motsvarande bestämmelser angående bostadshygienen i stad.

Enligt förslagets promulgationsbestämmelser skulle även för byggnader på landet medgivas en övergångstid av två år för genomförande av de i förslaget fastställda allmänna sanitära fordringarna på boningsrum.

3. Livsmedelskontrollen.

Våra nuvarande författningsbestämmelser angående livsmedelskontrollen äro i förhållande till ämnets omfattning och betydelse synner-

ligen knapphändiga. De viktigaste av dessa bestämmelser äro införda i hälsovårdsstadgans § 15, som stadgar förbud mot att i stad till salu hålla eller för sådant ändamål dit införa kött av djur, som varit behäftat med sådan smittsam sjukdom, att dess förtärande är skadligt, samt födoämne eller dryckesvara, som till följd av förskämning, felaktig beredning eller annan orsak är skadlig för hälsan eller otjänlig till människoföda. Härjämte innehåller den nämnda paragrafen bestämmelser om rätt för hälsovårdsnämnd att låta anhålla misstänkt vara samt taga undersökningsprov av födoämne, som är avsett till försäljning. Jämlikt hälsovårdsstadgans § 29 äro de anförda bestämmelserna tillämpliga även på landet.

Av en viss betydelse för frågan om livsmedelskontrollen äro jämväl bestämmelserna i 22 kap. 3 § strafflagen om straff för den, som säljer, utlämnar eller utbjuder veterligen förfalskade livsmedel, vid vilkas förfalskning nyttjats ämne, som är farligt för människors liv och hälsa. En del föreskrifter av hithörande art finnas ock meddelade i lagen den 10 oktober 1913 angående köttbesiktning och slakthus samt i kungl. förordningen den 31 december 1897 angående åtgärder mot missbruk i vissa fall vid bedrivande av slakterirörelse, med däri genom kungl. kungörelsen den 18 juni 1915 gjorda ändringar. Slutligen återfinnas föreskrifter angående livsmedelskontroll i kungl. förordningen den 13 oktober 1905 angående kontroll å tillverkning av margarin m. m.

De befintliga författningsbestämmelsernas ofullständighet och otillräcklighet har föranlett, att i de flesta städer och i en del lantkommuner mera detaljerade föreskrifter angående handeln med livsmedel utfärdats, antingen i sådan ordning, som omförmäles i §§ 24 och 30 av hälsovårdsstadgan för riket, eller ock i form av föreskrifter, utfärdade av vederbörande hälsovårdsnämnd.

Den 5 maj 1916 har Kungl. Maj:t uppdragit åt en kommitté att verkställa utredning och avgiva förslag till enhetlig, utvidgad livsmedelslagstiftning. Denna kommittés utredningar pågå för närvarande.

Beträffande spörsmålet, i vilken omfattning bestämmelser angående livsmedelskontroll lämpligen böra få sin plats i en blivande hälsovårdsstadga, har hälsovårdsstadgekommittén påpekat, att det givetvis legat utanför kommitténs uppgift att till behandling upptaga alla de fall, då förekomsten i den allmänna handeln av förvanskade eller eljest underhaltiga närings- och njutningsmedel mera hade ekonomisk betydelse än egentlig hygienisk vikt. Kommittén hade i sitt förslag väsentligen begränsat sig till fall, där den hygieniska synpunkten vore den förhärskande,

Bestämmelsernas omfattning.
Kommittén

det vill säga där fråga vore om födoämnen, som vore skadliga för hälsan eller otjänliga till människoföda. Endast beträffande de viktiga konsumtionsartiklarna mjölk, grädde och smör hade kommittén i vissa avseenden ansett sig böra lämna föreskrifter, som ginge längre än som skulle följa av ett strängt upprätthållande av den angivna principen.

Livsmedels-
lagstiftnings-
kommittén.

Den i det föregående omförmälda kommittén för avgivande av förslag till enhetlig, utvidgad livsmedelslagstiftning har i utlåtande av den 5 september 1918 i ärendet anfört i huvudsak följande.

Under arbetet för fullgörande av sitt uppdrag hade kommittén tänkt sig konstruktionen av den blivande livsmedelslagstiftningen på det sättet, att de allmänna principerna såvitt möjligt skulle sammanfattas i en lag eller stadga, samt att denna författning därefter skulle fullständigas genom med stöd av densamma utfärdade kungörelser rörande varje varuslag eller grupp av varuslag. Sistberörda kungörelser skulle innehålla bestämmelser angående normalsammansättningen av varan, de benämningar, under vilka varan finge säljas, erforderliga ursprungsbezeichnungar, särskilda föreskrifter om beredningen av varan och handeln med densamma, med mera. Det vore tydligt, att en del av de föreskrifter, som i förslaget till hälsovårdsstadga återfunnes under rubrikerna födoämnen och dryckesvaror, vore av den beskaffenhet, att de lika väl skulle försvara sin plats i en dylik livsmedelslagstiftning som i hälsovårdsstadgan. Då emellertid kommitténs arbete ännu icke fortskridit så långt, att kommittén såge sig i stånd att framlägga egna förslag i slutgiltigt skick rörande dessa ämnen, ville kommittén icke påyrka ett utbrytande ur hälsovårdsstadgeförslaget av ifrågavarande bestämmelser.

Departements-
chefen

Vid det förhållandet att livsmedelslagstiftningskommitténs arbete kan beräknas komma att taga ännu en avsevärd tid i anspråk och en enhetlig livsmedelslagstiftning följaktligen ännu icke på länge kan tänkas genomförd, synes det mig icke möta något hinder att för närvarande i hälsovårdsstadgan upptaga bestämmelser angående livsmedelskontroll i den omfattning, som hälsovårdsstadgekommittén föreslagit.

Bestämmel-
sernas inne-
börd.
Kommittén.

Hälsovårdsstadgekommitténs förslag till bestämmelser angående livsmedelskontrollen innebära i huvudsak, att de stadganden i förevarande ämne, som för närvarande finnas intagna i olika lokala hälsovårdsordningar och så kallade matvarustadgar, skulle inflyttas i hälsovårdsstadgan och där givas sådan fullständighet, att ifrågavarande särskilt utfärdade stadgar och föreskrifter i allmänhet skulle bliva överflödiga. Kommittéförslaget innefattar dels bestämmelser angående beskaffenheten av salubjudna födoämnen med

särskilt uppmärksammande av de viktiga och lätt förstörda konsumtionsartiklarna kött, mjölk, grädde och smör, *dels* stadganden angående hälsovårdsnämnds befogenhet att taga undersökningsprov av salubjudna födoämnen, *anhålla* misstänkta varor och förbjuda sådana varors införande till vederbörande hälsovårdsområde, *dels ock* föreskrifter beträffande anläggningen och inredningen av lokaler, där födoämnen försäljas eller till försäljning beredas. Enligt förslaget skulle vissa av nu ifrågavarande lokaler i stad icke få tagas i bruk, förrän hälsovårdsnämnden därtill lämnat tillstånd. Vidare innehåller förslaget en del föreskrifter angående personer, som syssla med beredning eller annan hantering av födoämnen för försäljning. Bland dessa föreskrifter märkes särskilt en bestämmelse därom, att person, som är eller misstänkes vara behäftad med sjukdom eller smitta, icke skulle få deltaga i eller användas till arbete av förevarande art förrän uttrönt blivit, att menlig inverkan på den av honom bearbetade eller hanterade varans beskaffenhet icke därigenom kunde uppstå.

De av kommittén föreslagna bestämmelserna äro i allt huvudsakligt lika för stad och för landsbygd.

I fråga om bestämmelsernas detaljer torde jag få hänvisa till vad kommittén på sidorna 67—78 i sitt betänkande därom anført.

I de över kommittéförslaget avgivna yttrandena hava icke några väsentliga erinringar blivit framställda mot vad kommittén i förevarande avseende föreslagit. Livsmedelslagstiftningskommittén har uttalat sin anslutning till förslaget och mot detsamma endast anført några detaljanmärkningar av mindre betydelse.

Avgivna
yttranden.

Jag vill till en början nämna några ord om den i kommittéförslaget ingående bestämmelsen, att vissa särskilt uppräknade lokaler för beredning eller försäljning av livsmedel i stad icke skulle få tagas i bruk förrän hälsovårdsnämnden därtill lämnat sitt tillstånd. Denna bestämmelse innebär i viss mån en avvikelse från den av mig i det föregående uttalade regeln, att kontrollen över nybyggnader bör handhavas av byggnadsnämnd och icke av hälsovårdsnämnd. Såsom statens bostadskommission i sitt förut anförda yttrande angående kommittéförslagets stadganden om bostadshygienen framhållit, torde det emellertid icke vara möjligt att utsträcka tillämpningen av den ifrågavarande regeln jämväl till sådana för specialändamål avsedda byggnader, vid vilkas bedömande det sanitära momentet måste vara avgjort förhärskande. Med hänsyn härtill har jag i mitt föreliggande förslag upptagit den av kommittén föreslagna bestämmelsen oförändrad.

Departements-
chefen.

Mot en annan av de utav kommittén i förevarande hänseende föreslagna bestämmelserna synas mig däremot allvarliga betänkligheter kunna

göras gällande. Jag åsyftar härmed kommittéförslagets nyss omförmälda stadgande att person, som är eller misstänkes vara behäftad med sjukdom eller smitta, icke skulle få deltaga i eller användas till arbete med beredning eller hantering av födoämnen för försäljning, förrän utrönt blivit, att menlig inverkan på den av honom bearbetade eller hanterade varans beskaffenhet icke därigenom kunde uppstå. Överträdelse av denna bestämmelse är enligt kommittéförslaget belagd med bötesstraff. Det synes mig icke böra komma ifråga, att på detta obestämda sätt ålägga de i en näringsgren sysselsatta personerna att styrka sig vara fria från sjukdom eller smitta. Med anledning härav har jag ersatt den av kommittén föreslagna bestämmelsen med ett stadgande, som berättigar hälsovårdsnämnd att på given anledning anordna läkarundersökning av person, som är sysselsatt i arbete av förevarande art, samt, därest han vid undersökningen finnes behäftad med sjukdom eller smitta, varav menlig inverkan på den av honom bearbetade eller hanterade varans beskaffenhet kan uppstå, förbjuda att han deltagar i eller användes till arbete, varom här är fråga. Någon bötespåföljd för åsidosättande av hälsovårdsnämnds härutinnan meddelade förbud har jag icke ansett lämpligt att stadga, utan synes det böra överlämnas åt nämnden att genom föreläggande av vite göra sig hörsammad.

I övrigt äro de av kommittén föreslagna stadgandena angående livsmedelskontrollen med några mindre betydande jämkningar upptagna i det inom civildepartementet utarbetade förslaget.

4. **Renhållningen i städerna.**

A. Den inre renhållningen.

Gällande författningsbestämmelser angående den inre renhållningen i städerna återfinnas i §§ 20 och 21 av hälsovårdsstadgan för riket. De nämnda paragraferna innehålla föreskrifter om uppsamling av köksavfall, sopor och annan orenlighet i hus och gårdar samt om dylik orenlighets förvaring och bortförande. Föreskrifterna ifråga uppställa icke någon fordran på särskiljande av olika slags avfall eller orenlighet, utan medgiva, att all den inom en gård uppsamlade orenligheten, den torra såväl som den flytande, förvaras i samma kärl. I åtskilliga lokala hälsovårdsordningar finnas däremot mer eller mindre utförliga bestämmelser om avfallets och orenlighetens särskiljande i olika grupper.

Kommittén.

Kommittén har såsom sin mening uttalat, att uppsamlingen och förvaringen av avfalls- och orenlighetsämnen inom vederbörande fastigheter för närvarande voro behäftade med många sanitära olägenheter. Dessa olägenheter berodde väsentligen därpå, att nuvarande hälsovårds-

stadga medgäve en sammanblandning av allt avfall och all sorts orenlighet. En del fasta beståndsdelar, exempelvis köksavfall, och en del flytande orenlighet, såsom urin och diskvatten, hade icke blott själva egenskapen att lätt råka i förruttelse och sprida stank, utan om de sammanblandades med torrt avfall, som i och för sig vore mindre besvärligt, gäve de åt det hela en dålig lukt och en svårhanterlig beskaffenhet. Moderna renhållningsmetoder ginge därför ut på, att de olika avfallsämnen inom de enskilda egendomarna i görligaste mån särskildes. Härigenom vunne man ej endast bättre ordning och renhållning, utan även tillfälle att på mera lämpligt sätt avpassa kärleus storlek och tömning efter förefintliga behov liksom ock möjlighet för ekonomiskt utnyttjande av olika avfallsämnen för olika ändamål, såsom svinuppfödning, gödsling och utfyllnad.

I anslutning till vad sålunda anförts har kommittén grundat sitt förslag till bestämmelser angående den inre renhållningen i städerna på den principen, att den fasta och den flytande orenligheten alltid skulle särskiljas från varandra och uppsamlas i skilda kärl. Kommittén har emellertid icke stannat härvid, utan jämväl i förslaget upptagit ett stadgande, som innebär, att det fasta köksavfallet alltid skulle särskiljas från annan fast orenlighet samt förvaras för sig. Kommittéförslaget avser således att införa obligatorisk tvådelning av de torra avfallsämnen, och de två grupper, i vilka dessa ämnen skulle fördelas, äro å ena sidan köksavfallet och å den andra sopor, den vid rengöring av gård och gata uppsamlade orenligheten samt andra dylika ämnen. Undantag från regeln om köksavfallets särskiljande är enligt förslaget medgivet endast under villkor, att köksavfallet och de ämnen, varmed detsamma blandas, dagligen avhämtas från vederbörande fastigheter.

Mot de sålunda av kommittén föreslagna bestämmelserna till den del detsamma innebära separationstvång i fråga om det torra avfallet har Svenska stadsförbundets styrelse framställt åtskilliga anmärkningar. Styrelsen har framhållit, att bestämmelserna ifråga vore olämpliga redan av den anledningen, att de vore avsedda att tillämpas i en mängd småsamhällen, där varken behov av så vidlyftiga anordningar funnes eller den ekonomiska bärkraft, som dessa anordningar förutsatte, vore för handen. De svårlosta ekonomiska och organisatoriska spörsmål, som uppstälde sig i samband med genomförande av separationstvång och om vilka icke någon som helst antydning kunde spåras i kommitténs betänkande, hade hittills avhållit även många bland de större städerna från att bygga renhållningen på denna princip. Det kunde vid dylikt förhållande icke vara tillrådligt, att i ett slag påbjuda en så genomgripande reform för alla samhällen, så mycket mindre som de reella förutsättningarna för

Svenska
stadsför-
bundets
styrelse.

densamma alldeles saknades å vissa orter. Härtill komme, att den delningsgrund kommittéförslaget ville fastslå icke kunde godtagas såsom allmängiltig. Spörsmålet om det ur hygienisk och ekonomisk synpunkt bästa delningssättet hörde till de livligast omdebatterade i hela renhållningsfrågan. Ett flertal olika separationsmetoder hade på skilda platser kommit till användning. Bland dessa märktes även en metod, som karakteriserades av köksavfallets hopsamlande gemensamt med vissa andra ämnen. Ett genomförande av kommittéförslaget skulle medföra, att nu ifrågavarande metod icke vidare skulle få användas, därest den icke kombinerades med daglig hämtning, vilket för stadssamhällena i allmänhet vore praktiskt ogenomförbart. Det vore emellertid tydligt, att tillräcklig erfarenhet ännu saknades för att träffa ett definitivt val mellan olika fördelningssystem. Skulle närmare föreskrifter i ämnet meddelas i hälsovårdsstadgan, borde dessa givas en avfattning, som icke uteslöte användandet och det vidare utvecklandet av något bland hittills tillämpade fördelningssystem.

Departement-
schefen.

Separationstvång i fråga om torra avfallsämnen är för närvarande införd i ett tjugutal städer och stadslänkande samhällen i riket. De system för avfallens uppdelning, som härvid kommit till användning, äro synnerligen skiftande. På en del håll tillämpas ett system, som ansluter sig till den av kommittén föreslagna tvådelningen i köksavfall och annan orenlighet. Detta tvådelningssystem är oftast kombinerat med kommunal svinuppfödning och motiveras huvudsakligen härav. På andra håll användes ett annat tvådelningssystem, som innebär, att från avfallet i dess helhet frånskiljas så kallade skräpsopor, det vill säga papper, lump, förstörda husgeråd och andra skrymmande föremål. Återstoden av avfallet, som således innefattar köksavfall, aska, sot, orenlighet från gård och gata m. m., användes till gödningsämne. I vissa samhällen tillämpas ett tredelningssystem, där en avfallsgrupp utgöres av köksavfall, en annan av aska, sot och dylikt och en tredje av de s. k. skräpsoporna. Om de respektive delningssystemens företräden och nackdelar råda bland fackmännen mycket delade meningar.

Det synes mig uppenbart, att i alla större städer införandet av ett separationssystem för torra avfallsämnen är ett viktigt led i åvägbringandet av en sanitärt och ekonomiskt tillfredsställande renhållning. Vilket system, som skall givas företräde, torde däremot vara i hög grad beroende på de lokala förhållandena. I vissa städer kan det tvivelsutan vara fördelaktigt att anordna kommunal svinuppfödning och för sådant fall kräves ett separationssystem, som hopsamlar köksavfallet för sig. I andra städer är det förmånligare att kombinera renhållningen med tillverkning av gödningsämne och härvid måste köksavfallet uppsamlas tillsammans med

annat till gödsel användbart avfall. Med hänsyn härtill synes det mig nödvändigt att lämna vederbörande samhällen frihet att ordna separationen efter det system, som med beaktande av såväl sanitära som ekonomiska synpunkter på varje ort kan finnas lämpligast. På grund härav har jag icke funnit mig kunna biträda komitténs förslag att till allmän efterrättelse fastställa ett visst separationssystem.

Det har emellertid icke ens synt mig lämpligt, att över huvud taget fastställa någon ovillkorlig skyldighet att införa separationstvång för fast avfall. Separationstvånget förutsätter en hel del organisatoriska anordningar, som för småstäder, köpingar och municipalsamhällen skulle vara ganska betungande. Om i dylika små eller glest bebyggda samhällen de olika avfallsämnenas förvaras tillsammans, torde detta icke kunna anses innebära någon sanitär fara. Den riktiga principen i förevarande avseende synes mig således vara, att i hälsovårdsstadgan införas bestämmelser om skyldighet att särskilja den flytande orenligheten från det torra avfallet, men att införandet av separationstvång i fråga om detta sistnämnda avfall överlämnas åt varje samhälles beslutande myndighet. Med hänsyn till de administrativa och ekonomiska konsekvenserna av ett separationstvång läser föreskrift om införande av sådant tvång böra meddelas i den ordning, som för utfärdande av lokal hälsovårdsföreskrift är stadgad.

I det inom civildepartementet utarbetade stadgeförslaget äro bestämmelserna om den inre renhållningen i städerna avfattade i överensstämmelse med de grundsatser jag sålunda utvecklat.

B. Den yttre renhållningen.

De viktigaste av de för närvarande gällande bestämmelserna om den yttre renhållningen i städerna återfinnas icke i hälsovårdsstadgan för riket, utan äro införda i ordningsstadgan för rikets städer. I § 14 av sistnämnda författning stadgas straff för den, som försummar att å tid, som av magistraten bestämmes, omsorgsfullt sopa och rengöra gata, torg och annan allmän plats samt bortföra orenligheten inom den för rengöringen bestämda tiden. I samma paragraf föreskrives också, att gårdar med därtill hörande smygar samt portgångar och s. k. vretum eller brandgator skola sopas och rengöras så ofta och på sådant sätt, som erfordras för att hålla dem i snyggt och för sundheten tillfredsställande skick.

Gällande författningar lämna icke något svar på frågan, vem gaturenhållningsskyldigheten åligger. Städernas fastighetsägare hava i all-

mänhet av ålder ansetts skyldiga att var för sin egendom bestrida renhållningen icke blott av respektive gårdar, utan även av gator och andra allmänna platser. Denna skyldighet har ofta funnit uttryck i särskilda ordningsföreskrifter för staden. Genom så kallade likställighetsöverenskommelser har understundom den husägarna härutinnan åliggande skyldigheten mot eller utan vederlag från deras sida överflyttats på samtliga skattskyldiga.

Kommittén.

Kommittén har icke till behandling upptagit spørgsmålet om vem gaturenhållningsskyldigheten bör åligga. Däremot har kommittén ansett, att i den blivande hälsovårdsstadgan borde inryckas alla de bestämmelser, som avse ordnandet av de hygieniska förhållandena i ett samhälle och som hittills varit införda i ordningsstadgan för rikets städer. På grund härav har kommittén föreslagit, att de bestämmelser om den yttre renhållningen, som för närvarande hava sin plats i § 14 av sistnämnda stadga, skulle överföras till hälsovårdsstadgan, samt att de funktioner med avseende på ordnandet av denna renhållning, som hittills tillkommit magistraten, skulle överflyttas på hälsovårdsnämnden. I samband härmed har kommittén i sitt förslag upptagit ett stadgande om befogenhet för hälsovårdsnämnden att meddela föreskrift ej blott om tiden för rengöringen utan även om sättet för rengöringens utförande. Kommitténs syfte med detta stadgande har i första hand varit att bereda hälsovårdsnämnden möjlighet att ingripa mot den ur sanitär synpunkt skadliga så kallade torrsopningen.

Avgivna
yttranden.

I åtskilliga av de över kommittéförslaget avgivna yttrandena har anmärkts, att den yttre renhållningen mera vore att anse som en ordningssak än som en hygienisk angelägenhet, samt att överflyttandet av tillsynen över gaturenhållningsskyldighetens fullgörande från den allmänna polisen till hälsopolisen och hälsovårdsnämndens betungande med hithörande åtalsärenden utgjorde föga tilltalande konsekvenser av den utav kommittén föreslagna förändringen.

Departements-
chefen.

De sålunda framställda anmärkningarna synas mig icke sakna fog. Härtill kommer, att en allmän reglering av städernas och fastighetsägarnas inbördes förhållande med avseende på såväl gaturenhållningen som gatuväsendet överhuvud sannolikt måste inom en icke allt för avlägsen framtid verkställas. Med hänsyn härtill har det icke synts mig lämpligt att nu genomföra några mera väsentliga rubbningar inom detta rättsområde. Ett ökat tillgodoseende av de sanitära kraven på den yttre renhållningen torde kunna vinnas genom att de i ordningsstadgan för rikets städer befintliga bestämmelserna om gaturenhållningen kompletteras med ett stadgande om befogenhet för magistrat att meddela föreskrifter

jämväl angående sättet för gaturenhållningens verkställande samt om skyldighet för magistraten att vid utfärdandet av sådana föreskrifter inhämta hälsovårdsnämndens yttrande. Detta tillägg till ordningsstadgans renhållningsföreskrifter lär lämpligen kunna införas i samband med vidtagandet av en del ändringar i §§ 15, 17 och 18 av samma stadga, vilka påkallas av de uti det föreliggande förslaget till hälsovårdsstadga ingående bestämmelserna om bortforsling av orenlighet, förorenande av vattendrag, med mera. På grund av vad jag sålunda anført hava kommittéförslagets stadganden om rengöring av gator och allmänna platser icke upptagits i det inom civildepartementet utarbetade förslaget.

5. **Anläggningen av begravningsplatser.**

Gällande hälsovårdsstadga ägnar ett jämförelsevis stort utrymme åt bestämmelser angående anläggningen av begravningsplatser och därmed sammanhängande förhållanden. I stadgans § 12 mom. 1 föreskrives, att begravningsplats icke må anläggas inom stad, varmed i detta sammanhang förstås stads planlagda område, och i nämnda paragrafs tredje moment stadgas, att å begravningsplats, som är belägen inom stads planlagda område, lik icke må jordas i andra fall än där äganderätt eller besittningsrätt till enskilt gravställe berättigar härtill. Därjämte meddelas detaljerade föreskrifter angående de försiktighetsmått, som skola iakttagas då lik undantagsvis nedsättes i grav å begravningsplats inom stads planlagda område.

Kommittén har i förevarande avseende anført i huvudsak följande.

Kommittén.

Gällande författningsbestämmelser angående anläggning av begravningsplatser hade haft till följd dels att en del befintliga begravningsplatser, som ursprungligen legat utanför stad, men genom dess tillväxt kommit att ligga inom staden, måst försättas ur bruk, dels ock att man vid nyanläggning av begravningsplatser för att undvika nyssnämnda olägenhet måst välja platser, belägna på långt avstånd från staden. Sistnämnda förhållande medförde åtskilliga beaktansvärda olägenheter, såsom exempelvis betydande kostnader för alla transporter samt avsevärda hinder för de enskilde att besöka sina anhörigas gravar och ägna dem nödig vård och tillsyn. Kommittén hade därför ansett sig böra taga i övervägande, huruvida ur hygienisk synpunkt skäl förefunnes att fortfarande upprätthålla de ifrågakvarande bestämmelserna eller om desamma kunde upphävas.

Det vore en ganska utbredd föreställning att begravningsplatserna

kunde medföra sanitära olägenheter för grannskapet. Denna föreställning härstammade emellertid från en tid, då någon exakt vetenskaplig forskning på detta område icke funnits eller ens varit möjlig. Först den allra senaste tiden med dess allt mera fullkomnade undersökningsmetoder hade kunnat bringa verkliga upplysningar i detta avseende. Modern forskning hade ådagalagt, att de befarade olägenheterna betydligt överskattats.

Ifrågavarande olägenheter hade antagits uppkomma genom förorenning av luften, marken och grundvattnet med antingen smittämnen eller ock sönderdelningsprodukter från de förruttnande liken. Vad beträffade smittämnen kunde dessa givetvis blott härröra från lik efter personer, som avlidit i smittsamma sjukdomar. Det hade emellertid genom talrika undersökningar blivit fastställt, att smittämnen i jordade lik inom kort tid, i regel några få månader, fullständigt förstördes. Vid nämnda undersökningar hade för övrigt sjukdomsalstrande bakterier endast i ett enda fall anträffats utanför kistan och i detta fall hade kistan blivit genomdränkt av grundvattnet. I överensstämmelse härmed funnes icke heller i hela den medicinska litteraturen ett enda fall, då det blivit konstaterat att smittsam sjukdom spritts från jordade lik. Föreställningen att marken och grundvattnet å begravningsplatser i avsevärd grad förorenades genom likens sönderdelning vore icke heller riktig. De specifika kemiska kroppar, som uppstå vid likens sönderdelning, hade aldrig blivit påvisade i grundvatten på begravningsplatser. De från gravarna i jorden utkommande sönderdelningsprodukterna kvarhöles i marken på grund av dess absorberande och filterande kraft och sönderdelades där inom kort i enklare föreningar, som tjänade växterna till näring på samma sätt som vanliga för gödsling marken tillförda organiska substanser. Icke håller bleve luften över begravningsplatser förorenad genoms gasformiga sönderdelningsprodukter från liken. De gaser, som huvudsakligast utvecklades från multnande lik, vore kolsyra och svavelväte. Enligt beräkning skulle emellertid även med de mest ogynnsamma antaganden de i gravarna utvecklade gaserna, om de i hela sin mängd trängde ut i luftlagret över en begravningsplats, i alla fall utspädas till en förtunning av 1:5,000,000. Vid en dylik utspädning kunde svavelväte icke mera påvisas med kemiska reagenser.

I betraktande av anförda rön hade kommittén icke ansett sig böra bibehålla det nu gällande förbudet för anläggande av begravningsplats inom en stads planlagda område och ej heller förbudet för jordande av lik å inom det planlagda området belägna äldre begravningsplatser. För att dock hålla byggnadsverksamheten på vederbörligt avstånd från gra-

varna, vilket vore önskvärt även av andra skäl än de hygieniska, hade kommittén i sitt förslag upptagit en föreskrift om att grav i stad icke finge läggas på närmare avstånd från boningshus än aderton meter. Att bestämma avståndet i dylika fall måste städse bliva mer eller mindre godtyckligt, men kommittén hade valt det angivna måttet på grund av att det samma motsvarade den bredd, som vanligast plägade givas åt större gator. Kommittén hade också tänkt sig, att om begravningsplatser komme att anordnas inom stad, gatubredden runt om platsen skulle bliva fastställd till minst aderton meter. Vad beträffade landsbygden, syntes några vådor icke behöva uppstå om ett eller annat boningshus komme att ligga närmare en grav än vad i stad vore tillåtet. Kommittén hade därför i kapitlet om hälsovården på landet icke upptagit någon bestämmelse om avståndet mellan grav och boningshus.

En del av de myndigheter och korporationer, som yttrat sig över kommittéförslaget, hava uttalat sin tillfredsställelse över att den gamla bestämmelsen om förbud att anlägga kyrkogårdar inom stad icke upptagits i förslaget. I andra yttranden har det emellertid yrkats, att ifrågavarande bestämmelse skulle bibehållas, men med rätt för Kungl. Maj:t att meddela dispens från densamma.

Myndigheter
och
korporationer.

Medicinalstyrelsen har i förevarande avseende anført, att kommittén enligt styrelsens åsikt givit goda skäl för det föreslagna upphävet av förbudet mot anläggning av begravningsplats inom stad. Beträffande den av kommittén föreslagna bestämmelsen, att begravningsplats skulle så anordnas, att grav icke komme att ligga på kortare avstånd från boningshus än aderton meter, ville styrelsen emellertid föreslå den ändringen, att berörda avstånd från boningshus icke skulle gälla grav, utan begravningsplatsens egna yttergränser. Tillräcklig plats för gata syntes nämligen böra beredas mellan begravningsplats och bebyggda områden.

Medicinal-
styrelsen.

Emot medicinalstyrelsens nu ifrågavarande uttalande har reservation anmälts av föredraganden i ärendet, medicinalrådet F. Bissmark. Reservanten har i sitt yttrande framhållit, att kommittén visserligen givit goda skäl för borttagandet av förbudet mot förläggande av begravningsplats inom stad, då fråga vore om städer med vattenledning, men att förhållandet låge något annorlunda beträffande städer, som för erhållande av vatten vore hänvisade till brunnar. Med hänsyn härtill har reservanten hemställt, att nu gällande bestämmelser om förbud mot anläggande av begravningsplats inom stad måtte bibehållas, men förses med uttryckligt tillägg, att Kungl. Maj:t skulle äga att i särskilda fall medgiva undantag från bestämmelserna ifråga.

Reservant
inom medici-
nalstyrelsen.

Departements-
chefen.

De av kommittén anförda undersökningsresultaten synas mig utvisa, att några sanitära skäl för bibehållande av förbudet mot anläggande och begagnande av begravningsplats inom stad icke förefinnas. Ett upphävande av nämnda förbud skulle otvivelaktigt medföra lättnad i åtskilliga avseenden. På grund härav har jag i nu förevarande avseende ansett mig kunna följa kommitténs hemställan och har i det föreliggande stadgeförslaget upptagit de av kommittén föreslagna bestämmelserna med den modifikation av desamma, som medicinalstyrelsen förordat.

Jag har nu lämnat redogörelse för huvudpunkterna i det inom civildepartementet utarbetade förslaget till hälsovårdsstadga och övergår till att behandla förslagets särskilda bestämmelser, till den del dessa i någon väsentligare mån avvika från kommittéförslagets motsvarande stadganden.

III. Specialmotivering.

1—7 §§. 1—7 §§ innehålla de stadganden angående hälsovårdens organisation i stad, för vilka redogörelse lämnats i den allmänna motiveringen. En av kommittén föreslagen bestämmelse, att hälsovårdsnämnds ordinarie sammanträden icke skulle behöva äga rum oftare än en gång varannan månad, har i enlighet med flera myndigheters yrkanden ändrats därhän, att ifrågavarande sammanträden skola äga rum minst en gång i månaden. Stadgandena angående obehörighet att vara ledamot eller suppleant av hälsovårdsnämnd äro avfattade i överensstämmelse med motsvarande bestämmelser angående stadsfullmäktige, sådana dessa lyda enligt lagen den 24 maj 1918.

8 § 1 mom. Bestämmelserna i 8 § avhandla bostadshygienen i stad. I motsvarande paragraf i kommittéförslaget lämnas föreskrifter angående beskaflenheten och skötseln av boningsrum och kök. Däremot saknar kommittéförslaget ett allmänt stadgande, som omfattar vederbörande byggnad i dess helhet, således även trapphus, förstugor, med mera. För fullständighets skull har ett dylikt allmänt stadgande införts i förevarande paragraf och placerats som dess första moment.

8 § 2 mom. Stadgandena i paragrafens andra moment motsvara föreskrifterna i § 8 mom. 1 av kommittéförslaget. I olikhet mot vad kommittén förslagit gälla emellertid de förevarande stadgandena i lika mån för uthyrda rum och för rum, som bebos av husägaren själv. Särskilt med hänsyn till de minderåriga barn, som eventuellt äro inhysta i en husägares egen

lägenhet, har det icke syntts lämpligt att begränsa bostadskontrollen till de uthyrda lägenheterna.

Erfarenheten har visat, att fall förekomma, då rum, som äro avsedda för bostadsändamål, icke ens hava tillräcklig storlek för att utan olägenhet kunna begagnas av en enda person. Med anledning härav har, i överensstämmelse med ett av Statens bostadskommission framställt yrkande, såsom en av huvudfordringarna på boningsrum angivits, att detsamma åtminstone skall till storleken motsvara en enskild individs luftbehov enligt i sådant hänseende vedertagna beräkningsgrunder.

Den förevarande paragrafens bestämmelser avse i lika mån nyinredda rum och sådana rum, som vid stadgans ikraftträdande redan äro befintliga. Beträffande sistnämnda grupp av rum medgiva emellertid förslagets promulgationsbestämmelser en övergångstid av två år för genomförande av de i paragrafens första och andra moment uppställda fordringarna. Ifrågavarande fordringar synas vara av den måttfulla beskaffenhet, att deras tillämpning efter sagda övergångstid på rum, som tillkommit före stadgans ikraftträdande, i regel icke bör medföra någon svårighet. En särställning intager i detta avseende bestämmelsen om fönster, i vad denna innefattar ovillkorligt krav på att fönster skall vetta åt gata, allmän plats eller gårdsrum. En ändring av fönster i äldre byggnad till överensstämmelse med detta krav kan tänkas stöta på oöverstigliga hinder av byggnadsteknisk art. Med hänsyn härtill lämna förslagets promulgationsbestämmelser hälsovårdsnämnden befogenhet att även efter den stadgade allmänna övergångstidens utgång medgiva undantag från berörda del av föreskrifterna rörande fönster i boningsrum.

Bestämmelserna i 8 § 3 mom. motsvara stadgandena i § 8 mom. 2 av kommittéförslaget med de ändringar, som föranledas av det föreliggande förslagets ståndpunkt i fråga om hälsovårdsnämnds befattning med avsyning av nyinredda rum. Det i kommittéförslaget gjorda förbehållet, att ingripandet mot familjetrångboddhet skall vara beroende av, huruvida annan bostad på kommunens bekostnad tillhandahålles, har uteslutits såsom saknande praktisk betydelse, då någon legal skyldighet för kommunen i förevarande avseende icke förefinnes.

Föreskrifterna i 8 § 5 mom. motsvara bestämmelserna i kommittéförslagets § 8 mom. 4. Med osnyggghet av sanitärt vådlig beskaffenhet har, i överensstämmelse med ett av medicinalstyrelsen framställt yrkande, likställts buller, som förorsakar sanitär olägenhet. Föreskriften ifråga avser givetvis icke varje buller av störande beskaffenhet, utan allenast sådant buller, som bevisligen medför sanitär olägenhet för närboende.

8 § 6 mom. 8 § 6 mom. i det föreliggande förslaget motsvarar kommittéförlagets § 8 mom. 5. I momentet har dock icke upptagits de av kommittén föreslagna bestämmelserna om befogenhet för hälsovårdsnämnd att bestämma det högsta antal personer, som må inrymmas i allmän samlingslokal. Då enligt gällande författningar enahanda befogenhet tillkommer polismyndighet, hava de av kommittén härutinnan föreslagna bestämmelserna synts ägnade att föranleda kompetenskollisioner och osäkerhet.

Enligt § 8 mom. 10 i kommittéförlaget skulle den blivande hälsovårdsstadgans bostadshygieniska bestämmelser icke äga tillämpning å lägenheter, som inrymmas i statens under byggnadsstyrelsens vård ställda byggnader eller i andra allmänna byggnader, till vilka ritningarna granskas av byggnadsstyrelsen eller fastställas av Kungl. Maj:t. Den nu ifrågavarande granskningen och kontrollen från statsmyndighets sida lär emellertid icke kunna anses lämna full garanti för att de speciellt bostadshygieniska intressena bliva vederbörligen tillvaratagna. Även ur andra synpunkter torde det vara lämpligt, att statens egna byggnader icke undandragas den hygieniska kontroll, som statsmakterna kunna finna skäligt påbjuda för de enskilda tillhöriga byggnaderna. Med hänsyn härtill hava de av kommittén i § 8 mom. 10 införda stadgandena icke upptagits i det inom civildepartementet utarbetade förslaget.

10—12 §§. Bestämmelserna i 10—12 §§ reglera livsmedelskontrollen och vad därmed sammanhänger samt motsvara föreskrifterna i paragraferna med samma ordningsnummer i kommitténs förslag, med de avvikelser från dessa, för vilka redogörelse lämnats i den allmänna motiveringen. Därjämte hava i bestämmelsernas avfattning verkställts några smärre förändringar, vilka påyrkats av livsmedelslagstiftningskommittén och för vilka särskild motivering icke torde vara erforderlig.

18 §. 13 § innehåller föreskrifterna angående avträden i stad och motsvarar § 13 i kommitténs förslag. Kommittéförlaget uppställer med avseende på utomhus beläget avträde den fordran, att det skall hava »tätt golv». Enligt vad kommittén på sidorna 79—80 i sitt betänkande anført, har härmed avsetts golv av den beskaffenhet, att flytande orenlighet icke kan tränga ned genom detsamma. Golv av asfalt eller betong vore enligt kommitténs mening härvid att föredraga, men med hänsyn till den svårighet, som på en del ställen i landets nordliga delar förefunnes att erhålla tillräckligt kunnigt folk för läggandet av dylika golv, har kommittén icke ansett sig böra ovillkorligen påbjuda golv av nämnda material. I de över kommittéförlaget avgivna yttrandena hava

emellertid en del myndigheter i de nordliga delarna av riket uttalat den meningen, att någon svårighet att därstädes åstadkomma golv av asfalt eller betong icke föreläge. Med hänsyn härtill har i det föreliggande förslaget införts bestämmelse därom, att utomhus beläget avtråde i stad skall hava golv av asfalt, betong eller annat lika tjänligt ämne. Enligt förslagets promulgationsbestämmelser medges en övergångstid av två år för genomförande av nu ifrågavarande fordran med avseende på avtråde, som vid stadgans ikraftträdande redan är befintligt.

Beträffande avtråde, som är beläget inomhus, uppställer kommittéförslaget den fordran, att detsamma skall hava »vattentätt golv», men tillägger, att avtråde, som nyinredes, skall hava golv av »asfalt, betong eller annat lika tjänligt ämne, som ej uppsuger fuktighet». Av kommitténs motivering framgår icke med tydlighet, vilken skillnad i fordringarna på nyinredda och äldre avträden kommittén åsyftat att härmed angiva. I anslutning till vad nyss anförts angående golv i utomhus beläget avtråde har i det föreliggande förslaget införts föreskrift om, att jämväl avtråde, som är beläget inomhus, skall hava golv av asfalt, betong eller annat lika tjänligt ämne. Även för genomförandet av denna föreskrift medges i promulgationsbestämmelserna en övergångstid av två år.

I kommittéförslagets § 13 mom. 5 stadgas, att hälsovårdsnämnd må medgiva inrättandet av vattenklosett, därest på ett tillfredsställande sätt blivit sörjt för orenlighetens avlägsnande. Motsvarande stadgande återfinnes i 13 § 4 mom. av det föreliggande förslaget, därvid emellertid såsom villkor för anordnande av vattenklosett föreskrivits, att klosetten skall vara så inrättad, att orenlighet och spolvatten medelst underjordisk ledning omedelbart föras ut i lämpligt vattendrag. Genom denna skärpning av kommittéförslagets bestämmelser avses att uttryckligen förbjuda de reningsanordningar inom de enskilda tomterna i form av så kallade septic tanks och rensningsbrunnar, vilka en tid förmenats vara sanitärt fördelaktiga, men som numera ådagalagts vara overksamma. Fordringen att vattenklosett skall vara så inrättad, att orenlighet och spolvatten föras ut i lämpligt vattendrag, åsyftar att erinra vederbörande hälsovårdsnämnder om angelägenheten av att vid prövning av ansökningar om inrättande av vattenklosetter även beakta, att det vattendrag, till vilket orenligheten skall föras, med hänsyn till storlek och belägenhet erbjuder tillräcklig garanti mot en ur sanitär synpunkt vådlig förorening. Vissa hälsovårdsnämnders hittillsvarande praxis har ådagalagt, att en dylik erinran icke är överflödig.

Kommittéförslagets § 13 mom. 1 innehåller uttrycket »boningshus eller hus, där människor någon längre tid på dygnet uppehålla sig».

Ifrågavarande uttryck torde innebära en upprepning och har därför i det föreliggande förslaget ersatts med orden »varje hus, där människor någon längre tid på dygnet uppehålla sig». Sistnämnda uttryck är avsett att omfatta såväl byggnader, vilka inrymma boningsrum, som även restaurationslokaler, lokaler för sammanträden, teatrar och andra liknande byggnader.

14 §. Bestämmelserna i 14 § avse urinkurar och överensstämma i allt väsentligt med stadgandena i kommittéförslagets motsvarande paragraf med de modifikationer, som föranletts av de nyssberörda förändringarna av kommittéförslagets föreskrifter angående avträden.

15 §. Det föreliggande förslagets 15 § behandlar den inre renhållningen i vad densamma avser den fasta orenligheten. För förslagets bestämmelser härutinnan torde tillfyllestgörande redogörelse hava lämnats i den allmänna motiveringen.

16 §. Bestämmelserna i 16 § röra behandlingen av flytande orenlighet. Enligt kommittéförslagets § 16 mom. 2 skulle det under vissa förhållanden vara medgivet att å tomter i städerna utslå urin, diskvatten och annan flytande orenlighet, som lätt kan övergå i förruttnelse. Denna bestämmelse har väckt gensaga från många håll och har till följd härav uteslutits ur det föreliggande förslaget.

17 §. Stadgandena i 17 § avse anordnandet och skötseln av stall och innehålla bland annat den bestämmelsen, att stall icke får tagas i bruk, förrän hälsovårdsnämnden därtill lämnat tillstånd. Beträffande denna bestämmelse hänvisas till vad i den allmänna motiveringen anförts angående hälsovårdsnämnds befattning med avsyningen av sådana nybyggnader, som äro avsedda för vissa specialändamål.

Enligt kommittéförslaget skulle hälsovårdsnämnd i undantagsfall äga medgiva, att bostadslägenhet förlades över, under eller invid stall. I enlighet med ett av medicinalstyrelsen framställt yrkande har i det föreliggande förslaget hälsovårdsnämndens befogenhet i nu ifrågavarande avseende i någon mån inskränkts.

18 §. De i 18 § ingående bestämmelserna om fähus och svinhus hava för vinnande av större tydlighet givits en mera utförlig avfattning än motsvarande stadganden i kommittéförslaget. Föreskriften att golv i svinhus skall vara av asfalt, betong eller annat lika tjänligt ämne skall enligt förslagets promulgationsbestämmelser icke träda i tillämpning förrän två år förflutit från det stadgan trätt i kraft. Under denna övergångstid gäller givetvis för svinhus den i nu förevarande paragraf ingående bestämmelsen, att golvet skall vara tätt och ligga högre än angränsande marks yta samt vara så inrättat, att den flytande orenligheten icke där-

ifrån uttrinner på marken. Den enligt promulgationsbestämmelserna medgivna övergångstiden avser såväl svinhus, vilket vid stadgans ikraftträdande är uppfört, som svinhus, vilket uppföres under övergångstiden.

Stadgandena i 21 § motsvara de nuvarande bestämmelserna i § 15 första stycket av ordningsstadgan för rikets städer. Ett genomförande av det föreliggande förslaget till hälsovårdsstadga torde följaktigen påkalla, att berörda bestämmelser i ordningsstadgan för rikets städer upphävas. 21 §.

De i 24 § upptagna stadgandena om fabriker och näringar beröra delvis området för den lagstiftning angående vatten- och luftförorening, var till dikningslagskommittén den 3 juni 1915 avgivit förslag. Skulle nämnda lagstiftning komma till stånd, är det antagligt, att de förevarande bestämmelserna måste omarbetas i anslutning till densamma. Med hänsyn till den i viss mån provisoriska karaktär bestämmelserna således äga, synes det icke lämpligt att giva dem ett innehåll, som i någon avsevärd grad avviker från motsvarande föreskrifter i nuvarande hälsovårdsstadgas § 16. På grund härav har en av kommittén föreslagen utvidgning av den i gällande hälsovårdsstadgas § 16 mom. 3 stadgade anmälningsskyldigheten icke upptagits i det inom civildepartementet utarbetade förslaget. 24 §.

De i 27 § ingående ansvarsbestämmelserna ansluta sig i huvudsak till vad kommittén i förevarande avseende föreslagit, men äro för vinnande av större tydlighet mera utförligt avfattade än kommittéförslagets motsvarande stadganden. Härjämte har den ändringen vidtagits, att böteslatituden, som enligt kommittéförslaget sträcker sig från och med två till och med femhundra kronor, i det föreliggande förslaget höjts till satsen från och med fem till och med ettusen kronor. Denna höjning av böteslatituden har påyrkats i ett flertal av de över kommittéförslaget avgivna yttrandena och torde vara motiverad redan av den sänkning av penningvärdet, som ägt rum sedan 1874 års hälsovårdsstadga utfärdades. 27 §.

Bestämmelserna i 29 § avse hälsovårdsnämnds rätt att förelägga vite och motsvara stadgandena i § 30 av kommittéförslaget. Den i sistnämnda paragraf föreskrivna begränsningen i hälsovårdsnämndens befogenhet med avseende på vitesbeloppet har emellertid ansetts obehövlig och därför utesluttits ur det föreliggande förslaget. 29 §.

Enligt föreskrifterna i § 7 av gällande hälsovårdsstadga skola hälsovårdsnämndens beslut i frågor, som röra hälsopolisen, bringas till verkställighet genom polisföreståndaren, vilken äger att i vissa fall vägra verkställighet å besluten. Den sålunda stadgade ordningen för verkställande av vissa beslut tillämpas numera sällan och kommittén har före-

slagit, att föreskrifterna härom skulle upphävas. I samband härmed har emellertid kommittén i § 31 av sitt förslag infört ett stadgande, som tillerkänner polisföreståndaren en självständig provningsrätt gent emot *alla* beslut av hälsovårdsnämnd. Den sålunda föreslagna utvidgningen av polisföreståndarens befogenhet torde, att döma av motiveringen till det föreslagna stadgandet, knappast hava varit av kommittén avsedd. Då behov av skärpt poliskontroll över hälsovårdsnämnds beslut veterligen icke gjort sig gällande, har någon motsvarighet till bestämmelserna i kommittéförslagets § 31 icke upptagits i det föreliggande förslaget.

30 §.

Föreskrifterna i 30 § motsvara stadgandena i § 32 av kommitténs förslag. Vid avfattningen hava emellertid iakttagits de ändringar i gällande hälsovårdsstadgas § 24, som införts genom kungl. kungörelsen den 19 november 1915.

Ett genomförande av det föreliggande förslaget till hälsovårdsstadga lär påkalla en allmän revision av de lokala hälsovårdsföreskrifter, som meddelats i enlighet med § 24 i gällande hälsovårdsstadga. I sammanhang med utfärdandet av den nya stadgan synes Kungl. Maj:t böra anbefalla vederbörande länsstyrelser att vidtaga erforderliga åtgärder för åvägabringande av en dylik revision.

34 §.

34 § motsvarar § 35 i kommittéförslaget. Enligt kommitténs förslag till epidemistadga skulle hälsovårdsmyndigheten i ett municipalsamhälle icke vara befogad att taga befattning med åtgärder för bekämpande av smittsamma sjukdomar. För att markera denna skillnad i befogenhet mellan municipalsamhälles hälsovårdsmyndighet och en hälsovårdsnämnd har kommittén givit den förra myndigheten benämningen »hälsovårdsstyrelse». Med den ståndpunkt det inom civildepartementet utarbetade förslaget till epidemilag i detta avseende intager föreligger icke någon anledning att giva municipalsamhällellnas hälsovårdsmyndigheter en särskild benämning. På grund härav har i den förevarande paragrafen uttalats, att sådant samhälle, varom i paragrafen är fråga, skall utgöra särskilt hälsovårdsområde och hava särskild hälsovårdsnämnd.

I § 26 av gällande hälsovårdsstadga föreskrives, att provinsialläkare eller extra provinsialläkare, som har sin station inom municipalsamhälle, skall vara ledamot av hälsovårdsnämnden på stället. Denna föreskrift är i kommittéförslaget utesluten. Med hänsyn till önskvärdheten av att bereda municipalsamhällellnas hälsovårdsnämnder all den tillgång till hygienisk sakkunskap, som kan åstadkommas, har föreskriften i fråga upptagits i det föreliggande förslaget. Enligt bestämmelserna i § 24 av gällande läkarinstruktion är vederbörande tjänsteläkare skyldig att åtaga sig ledamotskap, varom här är fråga.

Därest i enlighet med det föreliggande förslaget ny hälsovårdsstadga kommer att av Kungl. Maj:t utfärdas, lärer den nya stadgans bestämmelser om stad böra givas tillämplighet å de samhällen, beträffande vilka Kungl. Maj:t jämlikt § 26 i hälsovårdsstadgan för riket den 25 september 1874 förordnat, att sistnämnda stadgas bestämmelser om stad skola gälla. Härom torde Kungl. Maj:t i sammanhang med utfärdandet av den nya stadgan böra meddela erforderliga föreskrifter med fastställande av de huvudgrunder, som i förevarande avseende skola lända till efterrättelse.

Förslagets 35—42 §§ innehålla de bestämmelser angående organisationen av hälsovården på landsbygden, för vilkas principer redogörelse lämnats i den allmänna motiveringen.

35—42 §§.

43—52 §§ innehålla de materiella föreskrifterna angående hälsovården på landsbygden och motsvara §§ 43—51 i kommittéförslaget. Såsom i den allmänna motiveringen påpekats, hava dessa paragrafer i det föreliggande förslaget givits en fullt utförd och självständig avfattning, så att hänvisningar till respektive paragrafer i kapitlet om hälsovården i stad icke förekomma. Bestämmelsernas innehåll ansluter sig till innehållet av motsvarande stadganden i kommittéförslaget med de modifikation, som påkallas av de i det föregående omförmälda avvikelserna från kommittéförslagets föreskrifter angående hälsovården i stad.

43—52 §§.

Bestämmelserna i 53 § avhandla den hälsovårdsnämnd på landet tillkommande befogenheten att förelägga viten. Enligt gällande hälsovårdsstadgas § 30 må viten, som av kommunalnämnd i hälsovårdsärende fastställas, tillhopa icke överstiga tjugu kronor. En dylik begränsning i hälsovårdsnämndernas befogenhet torde knappast vara av behovet påkallad och någon bestämmelse därom har därför icke upptagits i det föreliggande förslaget.

53 §.

54 § innehåller bestämmelser om antagande av särskilda hälsovårdsordningar för lantkommun eller del av lantkommun och motsvarar kommittéförslagets paragraf med samma ordningsnummer. Enligt 35 § i det föreliggande förslaget åligger det hälsovårdsnämnd på landet att söka åstadkomma sådana särskilda hälsovårdsordningar. Erfarenheten torde hava visat, att en del av de på landsbygden belägna orterna med sammanträngd befolkning på grund av ringa ekonomisk bärkraft eller av andra skäl icke äro lämpade att bilda egna municipalsamhällen. För sådana orters vidkommande synes det önskvärt, att den genom förevarande paragraf erbjudna möjligheten att för viss del av en kommun antaga särskild hälsovårdsordning kommer till användning i så stor utsträckning som möjligt.

54 §.

Beträffande erforderlig revision av nu gällande kommunala hälsovårdsordningar hänvisas till vad i det föregående under 30 § anförts.

55—61 §§. Bestämmelserna i 55—61 §§ motsvara stadgandena i kommittéförslagets paragrafer med motsvarande ordningsnummer utan andra avvikelser än några jämkningar av formell innebörd.

Promulgationsbestämmelserna. För promulgationsbestämmelsernas innehåll har redogörelse lämnats i det föregående. Sammanhanget mellan det föreliggande förslaget till hälsovårdsstadga och det inom civildepartementet utarbetade förslaget till epidemilag påkallar givetvis, att båda de ifrågavarande författningarna träda i kraft samma dag.

Under återopande av allt vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition dels föreslå riksdagen att antaga det av mig nu framlagda förslaget till lag angående överflyttande på hälsovårdsnämnd av kommunalnämnds åligganden i avseende å allmänna hälsovården, dels ock inhämta riksdagens yttrande över det framlagda förslaget till hälsovårdsstadga.

Med bifall till den sålunda av föredragande departementschefen gjorda hemställan, som biträdades av statsrådets övriga ledamöter, tacktes Hans Maj:t Konungen förordna, att till riksdagen skulle avlåtas proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Gunnar Corin.